

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินตราสิธราโดยใช้แนวคิด
ประเพณีและวัฒนธรรมไทย



ศิลปนิพนธ์เสนอเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์
ธันวาคม 2558
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

PACKAGE DESIGN FOR SITARA ARTIFICIAL CLAY FLOWER WITH
THAI TRADITIONAL AND CULTURE CONCEPT

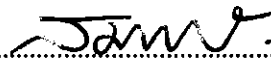


An Art Thesis Submitted in Partial Fulfillment
Of the Requirement for the Bachelor Degree of Fine and Applied Arts
In Product and Package Design

December 2015

Copyright 2015 by Naresuan University

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาศิลปนิพนธ์เรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จาก
ดิน ตรา สีธา โดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย ของนายชัยวัฒน์ ครอบสุทธิ แล้วเห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาออกแบบ
ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร


..... ประธาน
(ดร.สมภาพร คล้ายวิเชียร)


..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิรัช สุตสังข์)


..... กรรมการ
(อาจารย์พัชรวัฒน์ สุริยงค์)



ประกาศคุณประการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับความอนุเคราะห์จากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยจึงมีความรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.สมภาพ คล้ายวิเชียร อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่เสียสละเวลาในการให้คำที่ปรึกษาในงานวิจัย และอาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะและการออกแบบสาขาวิชาออกแบบบรรจุภัณฑ์ทุกท่านที่คอยให้คำแนะนำ ชี้แนวทาง ตรวจสอบแก้ไขงาน ตลอดจนให้คำที่ปรึกษาและให้กำลังใจ ทำให้การวิจัยสมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ คุณนงลักษณ์ ทรัพย์เจริญ ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลทั้งในด้านการผลิตดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน การจัดการและการจำหน่าย และรายละเอียดต่างๆที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนๆทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือที่ต่อกันเสมอมา

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณบิดามารดาและครูอาจารย์ทุกท่านที่ให้โอกาสสนับสนุนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด



ชัยวัฒน์ ควรสุทธิ

ชื่อเรื่อง	การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธราโดยใช้แนวคิด ประเพณีและวัฒนธรรมไทย
ผู้วิจัย	นายชัยวัฒน์ คารสุทธิ
ประธานที่ปรึกษา	ดร.สมภาพร คล้ายวิเชียร
กรรมการที่ปรึกษา	รศ.ดร. นิรัช สุดสังข์
กรรมการที่ปรึกษา	อาจารย์พัชรวัฒน์ สุริยงค์
ประเภทสารนิพนธ์	ศิลปนิพนธ์ ศป.บ. สาขาออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ. 2558
คำสำคัญ	การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธรา

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษารูปแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธราโดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน 2. เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธรา โดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ทำแบบร่างบรรจุภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน และนำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินมีความสวยงามทั้งสี รูปร่าง ขนาด ที่เหมือนกับ ดอกไม้จริง มีความคงทน สามารถใช้แทนผลิตภัณฑ์ที่ประดิษฐ์จากดอกไม้จริงได้ และเก็บรักษาไว้ได้เป็นระยะเวลาจนถึง 10 ปี โดยได้ออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธราโดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทยเป็นบรรจุภัณฑ์ที่มีความสามารถในการปกป้องตัวสินค้าได้มีระบบการปิดเปิดบรรจุภัณฑ์ที่มีความแข็งแรงมีสีสันสวยงามจำนวน 5 โครงสร้าง คือ 1. บรรจุภัณฑ์พวงมาลัย ชุดสีที่ใช้คือสีแดงกุหลาบ ลายกราฟิกได้แรงบันดาลใจมาจากพวงมาลัยและดอกไม้ 2. บรรจุภัณฑ์กระหงไทย ชุดสีที่ใช้คือสีเขียวน้ำไหล ลายกราฟิกได้แรงบันดาลใจมาจากกลีบกระหง 3. บรรจุภัณฑ์รูปเทียนแพ ชุดสีที่ใช้คือสีเหลืองหรรดาล เป็นสีของเทียนที่ส่องสว่าง กราฟิกได้แรงบันดาลใจมาจากการร้อยของดอกพุด 4. บรรจุภัณฑ์หมากพลู ชุดสีที่ใช้คือสีส้มหมากสุก กราฟิกได้แรงบันดาลใจมาจากการใบพลู 5. บรรจุภัณฑ์ดอกการเวก ชุดสีที่ใช้คือสีเขียวตอง กราฟิกได้แรงบันดาลใจมาจากกลีบดอกการเวก ตัวบรรจุภัณฑ์สามารถมองเห็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายในได้ชัดเจนทั้งสามด้าน ด้านในของบรรจุภัณฑ์เคลือบด้วยกระดาษสีแดงเพื่อให้ตัวผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้นโดยบรรจุภัณฑ์ทุกชิ้นจะมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมนั้นๆ อยู่ด้านหลังของตัวบรรจุภัณฑ์ด้วย

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน.....	5
การออกแบบ.....	8
บรรจุภัณฑ์.....	27
วัฒนธรรมและประเพณีไทย.....	42
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
3 วิธีดำเนินงานวิจัย.....	49
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	49
ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาข้อมูลภาคสนาม.....	49
ขั้นตอนที่ 3 การทำแบบร่างบรรจุภัณฑ์.....	49
ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบบรรจุภัณฑ์.....	50
ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอผลการศึกษา.....	50
กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย.....	50
4 ผลการวิเคราะห์.....	51
การศึกษาผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน.....	51
ส่วนที่ 1 บทสังเขปเงื่อนไขการออกแบบ (Design Brief).....	51
การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตรา สีตรา โดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย.....	55
ส่วนที่ 2 ขั้นตอนแบบร่าง (Sketch).....	55
ส่วนที่ 3 การพัฒนาและการสร้างสรรค์ (Development and Design).....	60
ส่วนที่ 4 ผลงานที่สร้างสรรค์ (Package Design).....	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	67
สรุปผลการวิจัย.....	67
อภิปรายผล.....	68
ข้อเสนอแนะ.....	69
บรรณานุกรม.....	70
ภาคผนวก.....	72
ประวัติผู้วิจัย.....	76



สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	2
ตารางที่ 2.1 ประวัติวิวัฒนาการของบรรจุภัณฑ์ประเภทต่างๆ.....	30
ตารางที่ 2.2 หน้าที่ของบรรจุภัณฑ์.....	31
ตารางที่ 2.3 การแยกประเภทของบรรจุภัณฑ์.....	33



สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 2.1 การใช้เส้นในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์.....	12
ภาพที่ 2.2 การใช้รูปร่างและรูปทรงในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์.....	14
ภาพที่ 2.3 การใช้แสงและเงาในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์.....	15
ภาพที่ 2.4 การใช้ช่องว่างในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์.....	16
ภาพที่ 2.5 การใช้สีในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์.....	18
ภาพที่ 2.6 การยึดหลักเน้นจุดสนใจในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์.....	21
ภาพที่ 2.7 การยึดหลักความสมดุลในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์.....	22
ภาพที่ 2.8 การยึดหลักความเอกภาพในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์.....	23
ภาพที่ 2.9 การใช้จังหวะในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์.....	24
ภาพที่ 2.10 ผู้คิดค้นบรรจุภัณฑ์กระป๋องโลหะที่สามารถฆ่าเชื้อได้เป็นคนแรก.....	29
ภาพที่ 2.11 สัญลักษณ์รีไซเคิล.....	32
ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย.....	50
ภาพที่ 4.1 อารมณ์ความรู้สึกของงาน.....	54
ภาพที่ 4.2 แบบร่างโครงสร้างบรรจุภัณฑ์พวงมาลัย.....	55
ภาพที่ 4.3 แบบร่างโครงสร้างบรรจุภัณฑ์กระถางไทย.....	56
ภาพที่ 4.4 แบบร่างโครงสร้างบรรจุภัณฑ์รูปเทียนแพ.....	57
ภาพที่ 4.5 แบบร่างโครงสร้างบรรจุภัณฑ์หมากพลู.....	58
ภาพที่ 4.6 แบบร่างโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ดอกการเวก.....	59
ภาพที่ 4.7 แบบร่างโลโก้ สีธรา ครั้งที่ 1.....	60
ภาพที่ 4.8 แบบร่างโลโก้ สีธรา ที่เสร็จสมบูรณ์.....	60
ภาพที่ 4.9 แบบร่างกราฟิกพวงมาลัย ครั้งที่ 1.....	61
ภาพที่ 4.10 แบบร่างกราฟิกพวงมาลัย ที่เสร็จสมบูรณ์.....	61
ภาพที่ 4.11 แบบร่างกราฟิกกระถาง ครั้งที่ 1.....	62
ภาพที่ 4.12 แบบร่างกราฟิกกระถาง ที่เสร็จสมบูรณ์.....	62

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
ภาพที่ 4.13 แบบร่างกราฟิกหมากพลู ครั้งที่ 1	63
ภาพที่ 4.14 แบบร่างกราฟิกหมากพลู ที่เสร็จสมบูรณ์	63
ภาพที่ 4.15 แบบร่างกราฟิกรูปเทียนแพ ครั้งที่ 1	64
ภาพที่ 4.16 แบบร่างกราฟิกรูปเทียนแพ ที่เสร็จสมบูรณ์	64
ภาพที่ 4.17 แบบร่างกราฟิกดอกการเวก ครั้งที่ 1	65
ภาพที่ 4.18 แบบร่างกราฟิกดอกการเวก ที่เสร็จสมบูรณ์	65
ภาพที่ 4.19 การจัดแสดงผลงาน	66



บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมามนุษย์เราพยายามที่จะเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติโดยเน้นความกลมกลืนในรูปแบบของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันรู้จักการหาวัสดุธรรมชาติมาปรุงแต่งชีวิตความเป็นอยู่ภายใต้กรอบของการรับรู้และการให้อย่างเหมาะสมสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆซึ่งมนุษย์ได้ดัดแปลงมาจากธรรมชาติล้วนแล้วแต่จะมีการนำไปใช้ให้เหมาะสมและมีความสมดุลกับธรรมชาติเมื่อมนุษย์เราได้คิดนำใบตองใบไม้ต่างๆมาใช้ห่อขนมและอาหารต่างๆเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน ตลอดจนการคิดประดิษฐ์ชิ้นงานให้มีรูปร่างรูปทรงสวยงามและประณีตยิ่งขึ้น ศิลปะงานใบตองเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดมีใช้เฉพาะเป็นส่วนประกอบของงานดอกไม้และใช้เป็นภาชนะใส่ขนมและใส่อาหาร (ภัทรภรณ์ จันทร์มณี. ออนไลน์. 2558.)

คุณค่าของงานใบตองนั้นมีมากมายทั้งในชีวิตประจำวันโอกาสพิเศษและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทย ตลอดจนช่วยให้เกิดความสุขทางใจและยังเป็นอาชีพได้แต่งานใบตองจะนิยมใช้ดอกไม้สดซึ่งอายุการเก็บรักษาน้อยไม่สามารถเก็บรักษาให้อยู่คงทนถาวรได้จึงเกิดการคิดงานเลียนแบบงานใบตองจากดินปั้นที่มีความเหมือนทั้งด้านรูปแบบ สี สัน และขนาดเทียบเท่าของจริง ความใส่ใจในรายละเอียดและความพิถีพิถันทำให้งานดินปั้นเลียนแบบงานใบตองออกมาเหมือนจริงมากที่สุดนอกจากจะสวยงามเหมือนงานใบตองสดแล้วยังสามารถเก็บรักษาได้นานเป็นปี

ด้วยเหตุนี้งานประดิษฐ์จากดินจึงเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายและเริ่มมีผลิตภัณฑ์งานประดิษฐ์ดินออกจำหน่ายในประเทศไทยและส่งออกต่างประเทศ เช่น พานพุ่ม แจกันดอกไม้ไทยดอกไม้สำหรับไหว้พระ ซองดอกไม้ไทย ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินที่สามารถใช้งานได้จริงในชีวิตประจำวันหรือใช้ในโอกาสวาระสำคัญต่างๆ เช่น งานพระราชพิธีสำคัญต่างๆการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานมงคลสมรส งานอุปสมบท หรือใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ และใช้เนื่องในโอกาสที่สำคัญทางวัฒนธรรมประเพณีไทย เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ เป็นต้น

นอกจากความสวยงามความประณีตของผลิตภัณฑ์งานประดิษฐ์จากดินที่สื่อถึงความเป็นไทยแล้ว บรรจุภัณฑ์เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะปกป้องตัวสินค้าให้มีความปลอดภัยเนื่องจากหน้าที่หลักของบรรจุภัณฑ์ก็คือการปกป้องสินค้าจากความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับตัวผลิตภัณฑ์ ช่วยรักษาผลิตภัณฑ์ด้านในให้คงสภาพไม่เสียหายจากการกระแทกรักษาคุณภาพของสินค้าจากเชื้อโรค ฝุ่นละอองต่างๆนอกจากการปกป้องตัวผลิตภัณฑ์ทั้งทางกายภาพและทางชีวภาพแล้ว บรรจุภัณฑ์ยังทำหน้าที่ให้ข้อมูลของสินค้า รายละเอียดต่างๆที่เกี่ยวข้องกับตัวผลิตภัณฑ์ เป็นการบอกข้อมูลผลิตภัณฑ์ระหว่างบรรจุภัณฑ์กับผู้บริโภค บรรจุภัณฑ์ยังทำให้ผลิตภัณฑ์เกิดความโดดเด่นสะดุดตา เมื่อพบเห็นความสวยงามของบรรจุภัณฑ์ยังทำให้ผู้บริโภคเกิดการจดจำและสร้างความประทับใจเมื่อแรกเห็น ปัจจุบันบรรจุภัณฑ์มีมากมายหลากหลายรูปแบบความโดดเด่นสะดุดตาจึงมีความสำคัญต่อบรรจุภัณฑ์มากขึ้นเพราะสามารถทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้นได้อีกด้วย บรรจุภัณฑ์ที่ดีมีความสวยงามยังสามารถช่วย

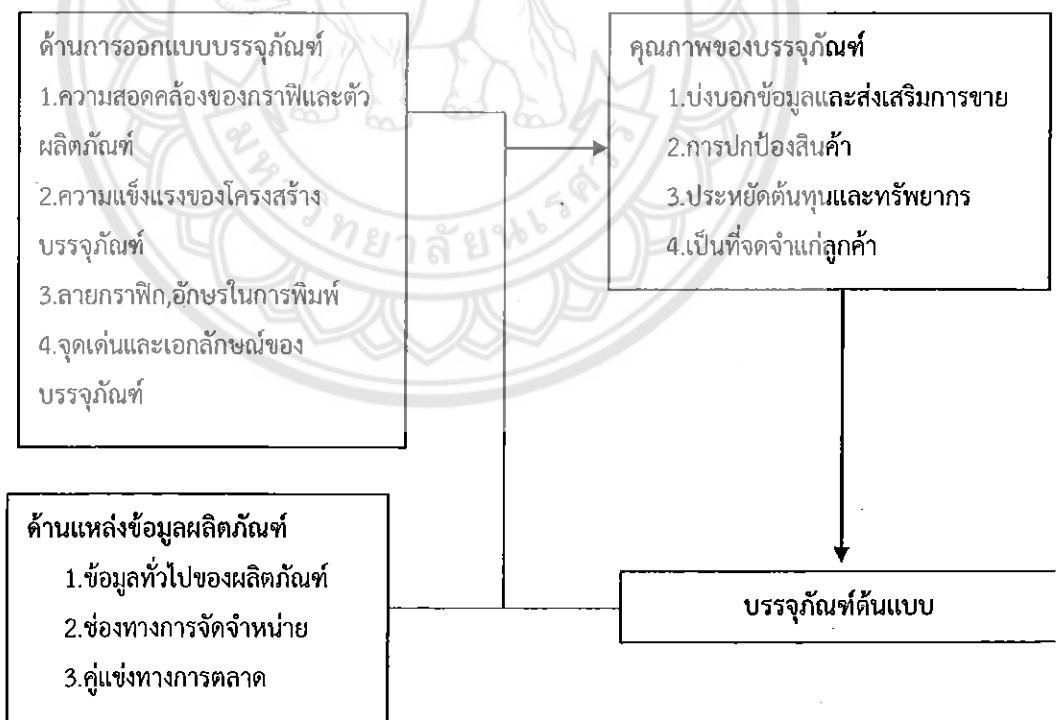
เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ช่วยในการส่งเสริมการขายได้เป็นอย่างดีนอกจากนี้บรรจุภัณฑ์สามารถแสดงตัวตนและสะท้อนภาพลักษณ์ของสินค้าออกมาได้อย่างชัดเจนและสามารถมองได้ถึงระดับของตราสินค้าของผลิตภัณฑ์นั้น จะเห็นได้ว่าบรรจุภัณฑ์มีความสำคัญหลายด้านซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

จากข้อมูลที่กล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะใช้แนวคิดประเพณีวัฒนธรรมไทยเพื่อนำเอกลักษณ์และเรื่องราวต่างๆของไทยมาใช้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ออกแบบลายกราฟิกเพื่อให้เกิดความน่าสนใจทั้งยังเป็นการเพิ่มความโดดเด่นของสินค้าและสร้างมูลค่าให้ตัวผลิตภัณฑ์ทำให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์ความเป็นไทยชัดเจนมากยิ่งขึ้นสามารถตอบสนองกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน
2. เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตรา สีตรา โดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย

กรอบแนวคิดของการวิจัย



ตารางที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตรา สอิฐรา โดยใช้แนวคิด ประเพณีและวัฒนธรรมไทย มีขอบเขตการศึกษา 3 ประเด็นดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลผลิตภัณฑ์งานปั้นดินไทยจากผู้ประกอบการ ในจังหวัดพิษณุโลกเพื่อศึกษากระบวนการผลิตและปัญหาในการบรรจุผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการขนส่ง และการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์

2. ขอบเขตด้านผลิตภัณฑ์

ประเภทของผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินที่ทำการศึกษา ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน 5 ประเภทดังนี้

- 2.1 พวงมาลัย
- 2.2 กระหงไทย
- 2.3 รูปเทียนแพ
- 2.4 หมากพลู
- 2.5 ดอกการเวก

3. ขอบเขตด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ผู้วิจัยสนใจที่จะออกแบบบรรจุภัณฑ์ในกลุ่มแนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย โดยผู้วิจัย เลือกผลิตภัณฑ์ที่ใช้ออกแบบบรรจุภัณฑ์ดังนี้

3.1 พวงมาลัย	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
3.2 กระหงไทย	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
3.3 รูปเทียนแพ	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
3.4 หมากพลู	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
3.5 ดอกการเวก	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

1. ทราบถึงความเป็นมาและลักษณะของผลิตภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน
2. ได้บรรจุภัณฑ์สำหรับดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสอิฐราโดยใช้แนวคิดประเพณี และวัฒนธรรมไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

บรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน หมายถึง บรรจุภัณฑ์ห่อหีบที่ได้รับการออกแบบให้สามารถรองรับและปกป้องสินค้าจากความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับผลิตภัณฑ์ มีความสวยงามสามารถสื่อถึงตัวผลิตภัณฑ์รวมทั้งช่วยส่งเสริมการขายได้

ประเพณีไทย หมายถึง แบบความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำสิ่งต่างๆตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่างๆที่กระทำกันมาแต่ในอดีต

วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมานับตั้งแต่ภาษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา กฎหมาย ศิลปะ จริยธรรม ตลอดจนวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ



บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ เอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยครอบคลุมในประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน
 - 1.2 การออกแบบ
 - 1.3. บรรจุภัณฑ์
 - 1.4 วัฒนธรรมและประเพณีไทย
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน

1.1 ความหมายของงานประดิษฐ์

งานประดิษฐ์คือกิจกรรมที่จัดทำขึ้นคิดทำขึ้นหรือสร้างขึ้นให้มีลักษณะเหมือนของจริงซึ่งมนุษย์เรานั้นก็คงมีการประดิษฐ์มาอย่างช้านานแล้วก็เป็นไปได้ว่าการประดิษฐ์นั้นก็อาจมาจากสมัยดึกดำบรรพ์แล้วก็เป็นที่น่าประหลาดใจที่มนุษย์ยุคหินในสมัยนั้นก็มีการประดิษฐ์อาวุธจากก้อนหินบ้างก็ว่านำมาเหลาให้แหลมบ้างก็ว่านำมาทำให้ร้อนแล้วจี้สัตว์ต่างๆจึงกล่าวได้ว่าคนเราก็มีการประดิษฐ์มาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว นอกจากนั้นแล้วการประดิษฐ์ยังมีประโยชน์อีกหลากหลายแขนงไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มรายได้การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และอื่นอีกมากมาย

1.2 ประเภทของงานประดิษฐ์

งานประดิษฐ์ต่างๆสามารถเลือกทำได้ตามความต้องการและประโยชน์ใช้สอยซึ่งอาจแบ่งประเภทของงานประดิษฐ์ตามโอกาสใช้สอยดังนี้

1.2.1 ประเภทใช้เป็นของเล่นเป็นของเล่นที่ผู้ใหญ่ในครอบครัวทำให้ลูกหลานเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน เช่น งานปั้นดินเป็นสัตว์ สิ่งของ งานจักสานใบลานเป็นโมบาย งานพับกระดาษ

1.2.2 ประเภทของใช้ทำขึ้นเพื่อเป็นของใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การสานกระบุง ตะกร้า การทำเครื่องใช้จากดินเผาจากผ้าและเศษวัสดุ

1.2.3 ประเภทงานตกแต่งใช้ตกแต่งสถานที่บ้านเรือนให้สวยงาม เช่น งานแกะสลักไม้ การทำกรอบรูป ดอกไม้ประดิษฐ์

1.2.4 ประเภทเครื่องใช้ในงานพิธีประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในงานเทศกาลหรือประเพณีต่างๆ เช่น การทำกระทงลอย ทำพานพุ่ม มาลัย บายศรี (สมจิต หิรัญ, ออนไลน์, 2558.)

1.3 ความหมายของดอกไม้ประดิษฐ์

ดอกไม้ประดิษฐ์ หมายถึงสิ่งประดิษฐ์ขึ้นจากวัสดุมีลักษณะคล้ายรูปร่างดอกไม้ที่ถูกผลิตขึ้นมาจากแรงงานฝีมือมนุษย์ เครื่องจักร หรืออุปกรณ์การผลิตโดยมีการใช้วัตถุดิบการผลิตจากธรรมชาติหรือวัตถุดิบที่เกิดจากการสังเคราะห์มาผลิตโดยผ่านขั้นตอนการประดิษฐ์ ดัดแปลง อบ ย้อม เเผา เคลือบสารเคมี รวมทั้งทำการตกแต่งตัดต่อเติมเพื่อก่อให้เกิดความสวยงามโดยดอกไม้ที่ประดิษฐ์ขึ้นมาอาจจะมีความเหมือนหรือไม่เหมือนธรรมชาติก็ได้ขึ้นกับวัตถุประสงค์การใช้งานโดยคุณสมบัติของดอกไม้ประดิษฐ์ที่สำคัญคือมีความคงทนง่ายต่อการเคลื่อนย้ายและดูแลรักษาที่มีความสวยงามสามารถนำไปใช้ในการประดับในโอกาสต่างๆ

การประดิษฐ์ดอกไม้ด้วยฝีมือมนุษย์เป็นศิลปะที่มีความละเอียดอ่อนมุ่งหวังที่จะดำรงความงดงามตามธรรมชาติของดอกไม้ให้คงอยู่ไม่ร่วงโรยเหี่ยวเฉาการทำดอกไม้ประดิษฐ์จึงเริ่มต้นที่การใช้ความสังเกต ศึกษา ค้นคว้ารูปลักษณะสีสันตามธรรมชาติของดอกไม้แต่ละชนิดแต่ละประเภทแล้วถ่ายทอดการทำออกมาเป็นดอกไม้ประดิษฐ์ ดอกไม้ประดิษฐ์อาจถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบางชนชาติที่มีการสืบทอดการประดิษฐ์ดอกไม้มายาวนาน

ดอกไม้ประดิษฐ์มีความหมายว่าสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ที่ประดิษฐ์ขึ้นด้วยฝีมือโดยเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ทันสมัยและเทคนิคต่างๆโดยได้นำวัตถุดิบที่นำมาจากธรรมชาติซึ่งนำมาสังเคราะห์ผ่านกระบวนการต่างๆเช่น อบแห้ง เเผา ย้อม เคลือบสีต่างๆรวมถึงการใช้สารเคมีต่างๆที่ช่วยให้ดอกไม้ประดิษฐ์มีความสมจริงคล้ายกับดอกไม้จริงมากที่สุดซึ่งมนุษย์นั้นจะนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆซึ่งได้รับความนิยมมากเหตุผลเพราะว่ามีความคงทนสูงมีความสวยงามบางทีงามกว่าของจริงอีกและไม่จำเป็นต้องดูแลรักษาเหมาะกับการนำไปใช้ในการต่างๆแล้วแต่โอกาส

ดอกไม้ประดิษฐ์นั้นต้องทำโดยมือคน 100% ซึ่งจะทำให้เกิดความสวยงามถึงขีดสุดในปัจจุบันนี้คนรุ่นหลังได้รับการสืบทอดการทำดอกไม้ประดิษฐ์มาจากรุ่นบรรพบุรุษซึ่งสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคนหัวดอกไม้ต่างๆที่ประดิษฐ์ขึ้นมาทำให้เกิดธุรกิจขายส่งดอกไม้ประดิษฐ์หลายเจ้าซึ่งความเก่าแก่ยาวนานและ เป็นศาสตร์ที่น่าสนใจโดยผู้ที่ศึกษานั้นจำเป็นจะต้องมีความสนใจเป็นพิเศษโดยแท้จริงต้องทำการค้นคว้าศึกษาหาความรู้ในด้านดอกไม้ประดิษฐ์ให้มากที่สุดซึ่งหาสอนได้ยากเพราะเป็นวิชาชีพเฉพาะและคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจน้อยแต่หากสามารถนำไปทำในชั้นวิชาชีพแล้วเป็นงานที่รายได้ดีทีเดียว

1.4 ดินสำหรับงานปั้น

ปัจจุบันมีดินหรือแป้งเพื่อใช้ประดิษฐ์งานฝีมือประเภทงานปั้นมีมากมายหลายชนิดซึ่งแต่ละชนิดก็มีคุณสมบัติที่แตกต่างกัน

1.4.1 ดินหอมมะลิเป็นดินที่ผลิตในประเทศไทยเมื่อปั้นแห้งแล้วจะค่อนข้างหนักกว่าดินชนิดอื่นที่ไม่สามารถทำให้บางมากได้ติดกันโดยใช้กาวลาเท็กซ์แห้งในอุณหภูมิห้องสีที่ทำได้คือสีย้อมผ้าชนิดผงละลายน้ำหรือสีโปสเตอร์แล้วแต่ต้องการแบบไหนเวลาทาถ้าจะใช้สีอะคริลิกของอเมริกาาก็ได้เพราะมีสีให้เลือกมากมาย

1.4.2 ดินเยื่อกระดาษเป็นดินนำเข้ามาจากประเทศญี่ปุ่น เมื่อแห้งแล้วจะเบาเพราะมีส่วนผสมของกระดาษจึงเรียกว่าดินเยื่อกระดาษสามารถทำบางพริ้วได้เป็นธรรมชาติแต่เพราะเหมาะ

สำหรับทำของตั้งแสดงติดกันโดยใช้น้ำแห้งในอุณหภูมิห้องที่ใส่ไม่ควรผสมกับดินควรรหาเมื่อแห้งแล้วเพื่อทำสีอ่อนแก่ได้ ใช้สีอเมริกันมาได้

1.4.3. แป้งลูนางบางร้านเรียกดินญี่ปุ่นเพราะนำเข้ามาจากญี่ปุ่นมีส่วนผสมของขนมปังบางท่านจึงเรียกแป้งขนมปังเมื่อแห้งจะหนักกว่าดินเยื่อกระดาษและเบากว่าดินหอมมะลิสสามารถทำให้บางมากๆได้ ทำงานปั้นเล็กได้ดีเมื่อแห้งจะไม่หักง่ายติดกันโดยใช้กาวลาเท็กซ์แห้งในอุณหภูมิห้องที่ใส่คือสีน้ำมันใช้ได้ทั้งผสมและทาหีบ

1.4.4. ดินไมเนตต้าเป็นดินนำเข้ามาจากญี่ปุ่นเมื่อแห้งแล้วมีน้ำหนักพอกับดินหอมมะลิเหมาะที่จะทำงานใช้งานได้จริง เช่น ตะกร้า กล้องทิวชู โคมไฟ ตกไม้แตกทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความหนาของเส้นที่ใช้สาน ถ้าติดดอกไม้ที่นูนกว่าขอบตะกร้าก็อาจแตกได้ควรปั้นเสร็จแล้วจึงทาสีอะคริลิก อเมริกาน่า

1.4.5. ซรามิคสังเคราะห์เป็นดินสังเคราะห์จากน้ำมันนำเข้ามาจากประเทศเยอรมันมีสีให้เลือกมากมายสีทุกสีผสมกันได้เมื่อปั้นเสร็จแล้วอบในเตาอบไฟ 100-130 องศาแล้วแต่ความใหญ่เล็กของชิ้นงานและใช้เฉพาะไฟแสงเหมาะสำหรับทำเครื่องประดับติดกับโลหะได้เกือบทุกชนิดที่เข้าเตาอบไฟ 100 องศาได้ติดกันด้วยตัวเองแค่บิเท่านั้น

1.4.6. ดินไทย (Thai clay) เป็นดินสำเร็จรูปไว้ใช้สำหรับปั้นดอกไม้ดินหรือของจิ๋วขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของสูตรดินและความต้องการของผู้ปั้นชิ้นงานดินไทยส่วนใหญ่ในบ้านแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ดินที่มีส่วนผสมหลักเป็นแป้งกับกาวลาเท็กซ์เหมือนดินญี่ปุ่นแต่เป็นสูตรที่คนไทยประยุกต์ขึ้นเองดินแบบนี้จะมีลักษณะใสเมื่อขึ้นงานแห้งเวลาปั้นจึงผสมสีขาวลงไปดินตัวอย่างเช่น ดิน Vanda clay อีกแบบก็คือสูตรที่มีดินขาวเป็นส่วนผสมหลักแทนแป้งส่วนนี้ก็เพื่อป้องกันแมลงมารบกวนชิ้นงานให้น้อยลงและไม่ขึ้นราง่ายดินแบบนี้พอแห้งแล้วจะมีความขาวในตัวไม่ต้องผสมสีขาวเวลาทำดินแบบนี้เช่น ดินไทยเจ้าพระยา

1.4.7. ดินญี่ปุ่น (ดินเยื่อกระดาษ) เป็นดินสำเร็จรูปของประเทศญี่ปุ่นที่มีเนื้อผสมมาเยื่อกระดาษมีลักษณะนุ่มๆเหนียวๆเนื้อหยาบหน่อยเหมาะสำหรับปั้นงานโมเดลต่างๆเช่นปั้นหุ่นงานปั้นตุ๊กตาทำกรอบรูปปั้นแจกันเมื่อแห้งแล้วจะมีคุณสมบัติแข็งแต่แห้งช้าไม่ต้องเผาก่อนจะแห้งสามารถใช้น้ำลูบเพื่อตกแต่งได้นาน (บริษัทยัวร์ไพรด์ จำกัด. ออนไลน์. 2558.)

1.5 ประวัติดินญี่ปุ่น - ดินไทย

จุดเริ่มต้นของดินที่เราใช้กันอยู่ทุกวันนี้ที่เรียกว่าดินญี่ปุ่นหรือดินไทย โดยแท้เริ่มมาจากประเทศในทวีปยุโรปแต่เริ่มที่ยุโรปสักประมาณ 50-60 ปีที่ผ่านมา(ค.ศ.1940-1950) เกิดจากความบังเอิญมากกว่า เนื่องจากคนยุโรปในสมัยมักจะทานอาหารประเภทขนมปังเป็นอาหารหลัก ดังนั้นจึงเกิดแป้งที่เหลือใช้เป็นจำนวนมากในแต่ละครั้งจึงได้มีผู้ที่คิดลองเอามาปั้นเป็นสิ่งของต่างๆ เช่น ตุ๊กตา ตัวสัตว์ และดอกไม้ จากนั้นก็ได้มีการคิดพัฒนาเรื่อยๆจากที่เคยไม่มีสีก็ผสมสีลงไปจากที่โดยแมลงแทะกินเกิดเป็นเชื้อรา ต่อมาเมื่อประมาณสักปี ค.ศ.1970 หรือประมาณ 40 ปีที่แล้วเกิดมีชาวญี่ปุ่นเห็นชาวยุโรปปั้นเป็นรูปร่างต่างๆก็กลับมาคิดพัฒนาเป็นแป้งปั้นของญี่ปุ่นบ้างแต่ก็มีข้อเสียเหมือนกับทางยุโรปอีกเช่นเคยด้วยความที่ญี่ปุ่นเป็นนักคิดก็สามารถพัฒนาแป้งปั้นในเกิดเป็นดินปั้นขึ้นมาจนได้ที่เรียกว่า เคลย์(Clay) ส่วนผสมในตอนแรกก็ทำมาจาก แป้งทำอาหารเหมือนกันที่ประเทศญี่ปุ่นในยุคก่อนนำมาปั้นตุ๊กตาแบบเหมือนจริงจะผสมกระดาษปนเข้าที่เรียกว่า ดินเยื่อกระดาษ ส่วนการทำ

ดอกไม้ก็ใช้ดินแปร่งทำและก็มีโรงเรียนเล็กๆเกิดขึ้นมากมายเพื่อสอนการทำงานฝีมือประเภทนี้ขึ้น ในขณะเดียวกันเกิดบริษัทที่ผลิตออกมาจำหน่ายเป็นจำนวนมากเช่นกัน หลากหลายยี่ห้อ ส่วนยี่ห้อที่เรา รู้กันดีก็คือดิน LUNA CLAY ก็ยี่ห้อหนึ่งที่มีคนใช้มาก

หลังจากนั้นไม่นานนักดินญี่ปุ่นก็เริ่มเข้ามาในประเทศไทยประมาณปี พ.ศ.2530 เกิดการนำดินญี่ปุ่นมาปั้นเป็นดอกไม้เป็นตุ๊กตาโดยผู้สอนก็เป็นอาจารย์ชาวญี่ปุ่นในตอนนั้นมีคนไทยสนใจเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังไม่แพร่หลายเท่ากันเฉพาะกลุ่มโดยส่วนมากจะเป็นการทำเพื่อเป็นอดิเรกมากกว่าไม่ได้ทำเพื่อจำหน่าย หลังจากนั้นไม่นานนักคนไทยเป็นคนรักเรื่องงานฝีมือก็คิดมาดินไทยขึ้นมาบ้างก็เกิดจากแปร่งเหมือนในทุกๆประเทศที่เริ่มคิดสูตร เท่าที่จำได้ก็เห็นต้นมะพร้าว ต้นกล้วย ขายกันอยู่ตามชายหาด เช่น แถวบางแสน ก็มากอยู่และส่วนหนึ่งที่คุณครูสอนที่สอนหนังสือมาแบ่งที่ ทำเองมาสอนนักเรียนในวิชางานประดิษฐ์ในหลายๆโรงเรียนส่วนกลุ่มที่ทำขายก็พัฒนาด้านฝีมือในการทำให้สวยงาม ละเอียดละออ ยิ่งกว่าประเทศต้นแบบเสียอีก ทางด้านผู้ผลิตเองก็พัฒนาสูตรดินมาเกือบจะเทียบเท่าดินญี่ปุ่น (ร้านโอ & ไมค์ ฟลอร่า, ออนไลน์, 2558.)

2. การออกแบบ

2.1 ความหมายของการออกแบบ

การออกแบบ (Design) หมายถึง การถ่ายทอดรูปแบบจากความคิดออกมาเป็นผลงานที่ผู้อื่นสามารถมองเห็นรับรู้หรือสัมผัสได้เพื่อให้มีความเข้าใจในผลงานร่วมกันโดยมีความสำคัญ อยู่หลายประการ กล่าวคือในแง่ของการวางแผนการทำงานงานออกแบบจะช่วยให้การทำงาน เป็นไปตามขั้นตอนอย่างเหมาะสมและประหยัดเวลาดังนั้นอาจถือว่าการออกแบบคือการวางแผนการทำงานก็ได้อีกในแง่ของการนำเสนอผลงานนั้นผลงานออกแบบจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องมีความเข้าใจตรงกัน อย่างชัดเจนดังนั้นความสำคัญในด้านนี้ คือ เป็นสื่อความหมายเพื่อความเข้าใจระหว่างกันเป็นสิ่งที่ อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับงาน งานบางประเภทอาจมีรายละเอียดมากมายซับซ้อนผลงานออกแบบ จะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้พบเห็นมีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่าผลงานออกแบบคือ ตัวแทนความคิดของผู้ออกแบบได้ทั้งหมดนั่นเอง

คำนิยามความหมายของคำว่า การออกแบบมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยาม แตกต่างกันไปออกไปตามความเชื่อและความเข้าใจ

โกลส์โทน์ (Golestein,1968 : 3) ให้ความเห็นว่าการออกแบบคือการเลือกและการ จัดสิ่งต่าง ๆ (วัตถุ สิ่งของ หรือเรื่องราวเนื้อหา) ด้วยจุดมุ่งหมายสองอย่าง คือ เพื่อให้มีระเบียบและให้ มีความงาม

เบฟลิน (Bevlin,1980:2) ให้ความเห็นว่าการออกแบบคือการรวบรวมส่วนต่างๆให้ สัมพันธ์เข้าด้วยกันทั้งหมด

อารี สุทธิพันธ์ (2527 : 8) ให้ความหมายของการออกแบบไว้ว่า การออกแบบ หมายถึงการรู้จักวางแผน เพื่อที่จะได้ลงมือกระทำตามที่ต้องการและการรู้จักเลือกวัสดุวิธีการเพื่อทำ ตามที่ต้องการนั้นโดยให้สอดคล้องกับลักษณะรูปแบบและคุณสมบัติของวัสดุแต่ละชนิดตามความคิด สร้างสรรค์สำหรับการออกแบบอีกความหมายหนึ่งที่ว่าหมายถึงการปรับปรุงรูปแบบผลงานที่มีอยู่ แล้วหรือสิ่งต่างที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมให้มีความแปลกความใหม่เพิ่มขึ้น

วีรณ ตั้งเจริญ (2527 :19) ให้ความเห็นว่าการออกแบบคือการวางแผนสร้างสรรค์รูปแบบโดยวางแผนจัดส่วนประกอบของการออกแบบให้สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยวัสดุและการผลิตของสิ่งที่ต้องการออกแบบนั้น

สิทธิศักดิ์ ธัญศรีสวัสดิ์กุล (2529:5) ให้ความเห็นว่าการออกแบบเป็นกิจกรรมอันสำคัญประการหนึ่งของมนุษย์ซึ่งหมายถึงสิ่งที่มีอยู่ในความนึกคิดอาจจะเป็นโครงการหรือรูปแบบที่นักออกแบบกำหนดขึ้นด้วยการจัดทำทาง ถ้อยคำ เส้น สี แสง เสียง รูปแบบและวัสดุต่างๆโดยมีกฎเกณฑ์ทางความงาม

พาศนา ตันพลักษณ์ (2526 :293) ให้ความเห็นว่าการออกแบบเป็นการสร้างสรรค์โดยมีแบบแผนตามความประสงค์ที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่าการออกแบบคือการสร้างสรรค์สิ่งใหม่และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของเดิมให้ดียิ่งขึ้นด้วยการใช้วัสดุและวิธีการที่เหมาะสมตามแบบแผนและจุดมุ่งหมายที่ต้องการ (kitzdesignstudio. ออนไลน์. 2558.)

2.2 ความสำคัญของการออกแบบ

ถ้าการออกแบบสามารถแก้ไขปัญหาของเราได้การออกแบบจึงมีความสำคัญและคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของเราทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ และทัศนคติกล่าวคือมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของเรา เช่น

2.2.1 การวางแผนการทำงาน งานออกแบบจะช่วยให้การทำงานเป็นไปตามขั้นตอนอย่างเหมาะสมและประหยัดเวลาดังนั้นอาจถือว่าการออกแบบคือ การวางแผนการทำงานที่ดี

2.2.2 การนำเสนอผลงานผลงานออกแบบจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องมีความเข้าใจตรงกันอย่างชัดเจน ดังนั้นความสำคัญในด้านนี้คือเป็นสื่อความหมายเพื่อความเข้าใจระหว่างกัน

2.2.3 สามารถอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับงาน งานบางประเภทอาจมีรายละเอียดมากมาย ชับซ้อนผลงานออกแบบจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้พบเห็นมีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่าผลงานออกแบบคือตัวแทนความคิดของผู้ออกแบบได้ทั้งหมด

2.2.4 แบบจะมีความสำคัญมากถ้าผู้ออกแบบกับผู้สร้างงานหรือผู้ผลิตเป็นคนละคนกัน เช่น สถาปนิกกับช่างก่อสร้างนักออกแบบกับผู้ผลิตในโรงงานหรือถ้าจะเปรียบไปแล้วนักออกแบบก็เหมือนกับคนเขียนบทละครนั่นเองมีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของเราคือ

1) คุณค่าทางกายคุณค่าของงานออกแบบที่มีผลทางด้านร่างกายคือคุณค่าที่มีประโยชน์ ใช้สอยในชีวิตประจำวันโดยตรงเช่น โถมิ้วสำหรับโถนาแก้วมิ้วสำหรับใส่น้ำยานพาหนะมิ้วสำหรับเดินทางบ้านมิ้วสำหรับอยู่อาศัย เป็นต้น

2) คุณค่าทางอารมณ์ความรู้สึกคุณค่าของงานออกแบบที่มีผลทางอารมณ์ความรู้สึกเป็นคุณค่าที่เน้นความชื่นชอบพึงพอใจสุขสบายใจหรือความรู้สึกนึกคิดด้านอื่นที่ไม่มีผลทางประโยชน์ใช้สอยโดยตรงเช่นงานออกแบบทางทัศนศิลป์การออกแบบตกแต่งใบหน้าคุณค่าทางอารมณ์ความรู้สึกนี้อาจจะเป็นการออกแบบเคลือบแฝงในงานออกแบบที่มีประโยชน์ทางกายก็ได้ เช่น การออกแบบตกแต่งบ้านออกแบบตกแต่งสนามหญ้า ออกแบบตกแต่งร่างกาย เป็นต้น

3) คุณค่าทางทัศนคติคุณค่าของงานออกแบบที่มีผลทางทัศนคติเน้นการสร้างทัศนคติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้พบเห็น เช่น อนุสาวรีย์สร้างทัศนคติให้รักชาติกล้าหาญหรือทำความดี

งานจิตรกรรมหรือประติมากรรมบางรูปแบบอาจจะแสดงความกตัญญูหรือชื่นชมเพื่อเน้นการระลึกถึงทัศนคติที่ดีและถูกควรในสังคม

2.3 ประเภทของการออกแบบ

2.3.1 การออกแบบทางสถาปัตยกรรม (architecture design) เป็นการออกแบบเพื่อการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ นักออกแบบสาขานี้ เรียกว่า สถาปนิก (architect) ซึ่งโดยทั่วไปจะต้องทำงานร่วมกับ วิศวกรและมัณฑนากรโดยสถาปนิกรับผิดชอบเกี่ยวกับประโยชน์ใช้สอยและความงามของสิ่งก่อสร้างงานทาง สถาปัตยกรรมได้แก่

- 1) สถาปัตยกรรมทั่วไปเป็นการออกแบบสิ่งก่อสร้างทั่วไป เช่น อาคาร บ้านเรือน ร้านค้า โบสถ์ วิหาร ฯลฯ
- 2) สถาปัตยกรรมโครงสร้างเป็นการออกแบบเฉพาะโครงสร้างหลักของอาคาร
- 3) สถาปัตยกรรมภายในเป็นการออกแบบที่ต่อเนื่องจากงานโครงสร้างที่เป็นส่วนประกอบของอาคาร
- 4) งานออกแบบภูมิทัศน์ เป็นการออกแบบที่มีบริเวณกว้างขวางเป็นการจัดบริเวณพื้นที่ต่างๆเพื่อให้เหมาะสม
- 5) งานออกแบบผังเมืองเป็นการออกแบบที่มีขนาดใหญ่และมีองค์ประกอบซับซ้อนซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มอาคารจำนวนมากระบบภูมิทัศน์ระบบสาธารณูปโภค ฯลฯ

2.3.2 การออกแบบผลิตภัณฑ์ (product design) เป็นการออกแบบเพื่อการผลิตผลิตภัณฑ์ ชนิดต่าง ๆ งานออกแบบสาขานี้มีขอบเขตกว้างขวางมากที่สุดและแบ่งออกได้มากมายหลายลักษณะนักออกแบบรับผิดชอบเกี่ยวกับประโยชน์ใช้สอยและความสวยงามของผลิตภัณฑ์งานออกแบบประเภทนี้ได้แก่

- 1) งานออกแบบเฟอร์นิเจอร์
- 2) งานออกแบบครุภัณฑ์
- 3) งานออกแบบเครื่องสุขภัณฑ์
- 4) งานออกแบบเครื่องใช้สอยต่างๆ
- 5) งานออกแบบเครื่องประดับอัญมณี
- 6) งานออกแบบเครื่องแต่งกาย
- 7) งานออกแบบภาชนะบรรจุผลิตภัณฑ์
- 8) งานออกแบบผลิตเครื่องมือต่างๆ ฯลฯ

2.3.3 การออกแบบทางวิศวกรรม (engineering design) เป็นการออกแบบเพื่อการผลิต ผลิตภัณฑ์ชนิดต่างๆเช่นเดียวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันต้องใช้ความรู้ความสามารถและเทคโนโลยีในการผลิตสูงผู้ออกแบบคือ วิศวกรซึ่งจะรับผิดชอบในเรื่องของประโยชน์ใช้สอยความปลอดภัยและ กรรมวิธีในการผลิตบางอย่างต้องทำงานร่วมกันกับนักออกแบบสาขาต่างๆ ด้วยงานออกแบบประเภทนี้ได้แก่

- 1) งานออกแบบเครื่องใช้ไฟฟ้า
- 2) งานออกแบบเครื่องยนต์

- 3) งานออกแบบเครื่องจักรกล
- 4) งานออกแบบเครื่องมือสื่อสาร

2.3.4 การออกแบบตกแต่ง (decorative design) เป็นการออกแบบเพื่อการตกแต่งสิ่งต่างๆ ให้สวยงามและเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอยมากขึ้นนักออกแบบเรียกว่า มัณฑนากร (decorator) ซึ่งมักทำงานร่วมกับสถาปนิก งานออกแบบประเภทนี้ได้แก่

- 1) งานตกแต่งภายใน (interior design)
- 2) งานตกแต่งภายนอก (exterior design)
- 3) งานจัดสวนและบริเวณ (landscape design)
- 4) งานตกแต่งมุมแสดงสินค้า (display)
- 5) การจัดนิทรรศการ (exhibition)
- 6) การจัดบอร์ด
- 7) การตกแต่งบนผิวหน้าของสิ่งต่างๆเป็นต้น ฯลฯ

2.3.5 การออกแบบสิ่งพิมพ์ (printing design) เป็นการออกแบบเพื่อทางผลิตงานสิ่งพิมพ์ ชนิดต่างๆได้แก่ หนังสือ หนังสือพิมพ์ โปสเตอร์ นามบัตร บัตรต่างๆ งานพิมพ์ลวดลายต่างๆงานพิมพ์ภาพลงบนสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆงานออกแบบรูปสัญลักษณ์เครื่องหมายการค้า ฯลฯ

2.3.6 การออกแบบกราฟิก (graphic design) เป็นการออกแบบงานด้านกราฟิก อาจจะออกมาในลักษณะของการผลิตสื่อที่ใช้แนวคิดรูปแบบซึ่งมีการใช้รูปภาพ ตัวอักษรนำมาจัดองค์ประกอบให้น่าสนใจมีการใช้สีสวยงามบางครั้งอาจสอดแทรกเทคนิคโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (effect) สามารถนำไปใช้เป็นสื่อในการนำเสนอการออกแบบแผนภูมิแผนภาพ สถิติ ภาพโฆษณา การ์ตูน ลูกโลก แผนที่การจัดป้ายนิเทศการจัดนิทรรศการ สื่อมัลติมีเดีย สื่อกราฟิกในโทรทัศน์สื่อสำหรับงานวิจัยตามจุดมุ่งหมายของชิ้นงานในแต่ละครั้ง (ถาวร สายสืบ. การประกอบภาพ. 2546.)

2.4 องค์ประกอบมูลฐานของการออกแบบ

การจัดองค์ประกอบศิลป์ (composition) เป็นการจัดกระทำต่อส่วนประกอบของงานออกแบบ หรือองค์ประกอบมูลฐานของงานออกแบบ (element of design) เพื่อให้เกิดคุณค่าทางศิลปะและความงามซึ่งการจัดองค์ประกอบศิลป์นับได้ว่าเป็นหัวใจของงานออกแบบองค์ประกอบมูลฐานของการออกแบบประกอบด้วยส่วนที่สำคัญดังนี้

2.4.1 จุด (dot) จุดเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการออกแบบ เพราะจุดเป็นต้นกำเนิดของเส้น และน้ำหนักของภาพ ดังจะเห็นได้ว่า ในการพิมพ์ภาพโทนต่อเนื่อง (half tone) การเกิดน้ำหนักอ่อนแก่ในภาพเป็นใช้จุดในบริเวณที่เป็นน้ำหนักอ่อนเกิดจากจุดหรือเม็ดสกรีนที่เล็กและห่างส่วนในบริเวณที่มีน้ำหนักเข้มจะประกอบด้วยจุดที่มีขนาดใหญ่และหนาแน่นจะเห็นได้ว่าจุดได้สร้างความงามในธรรมชาติให้เกิดขึ้นอีกมากมายอาทิลายจุดบนผิวหนังของเสือดาวจุดบนปีกผีเสื้อจุดบนใบไม้ จุดที่เกิดจากก้อนกรวด เม็ดทราย เป็นต้น การที่ผู้ออกแบบจะนำจุดมาใช้ในงานออกแบบสามารถใช้ได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1) การวางตำแหน่งของจุดในลักษณะนิยมใช้ในการออกแบบแนวนอน
- 2) การวางตำแหน่งของจุดในลักษณะเน้นช่องจังหวะเป็นการวางจุดโดยให้พัก

เป็นระยะ

3) การวางตำแหน่งของจุดเป็นกลุ่มเป็นการทำให้จุดในงานออกแบบเกิดเอกภาพสามารถกระทำได้ในลักษณะต่อไปนี้

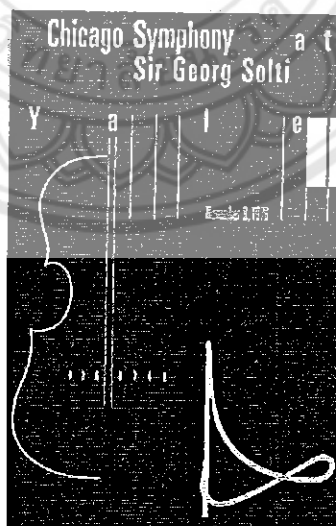
3.1) การวางจุดหลายขนาดไว้ด้วยกันลักษณะที่เหมือนกันของจุดจะทำให้เกิดเอกภาพ

3.2) การใช้จุดขนาดเดียวกัน แต่ใช้เส้นเชื่อมโยงเพื่อทำให้จุดเกิดเอกภาพ

3.3) การวางจุดในกรอบภาพ โดยใช้จุดเป็นตัวเน้นและกรอบภาพเป็นตัวสร้างเอกภาพ

2.4.2 เส้น (line) เส้นเกิดจากการเดินทางหรือต่อเนื่องของจุดในลักษณะทิศทางเดียวกัน ไม่ปะปะกระจัดกระจาย ในการออกแบบเส้นอาจเกิดจากการลากพู่กัน (brush stroke) การขีดด้วยดินสอ ปากกา ซอล์ก ของแหลมคม เป็นต้นนักออกแบบถือว่าเส้นเป็นองค์ประกอบมูลฐานที่สำคัญเนื่องจากเส้นเป็นต้นกำเนิดของรูปร่าง รูปทรงทิศทางพื้นผิวและแสงเงาภาพในภาพได้ (Siebert & Ballard, 1992, p. 12) และในงานศิลปะตะวันออกนิยมเน้นความงามที่เส้นรอบรูปมากกว่าการใช้สีสร้างแสงเงา เพราะเส้นที่เน้นน้ำหนักต่างกันสามารถสร้างแสงเงาในภาพได้ เช่น ในงานจิตรกรรมไทยสามารถสร้างความรู้สึกที่กลมในใบหน้าจากการใช้เส้นในด้านที่เป็นแสง และเส้นหนักในด้านที่เป็นเงา

เส้นในงานออกแบบประกอบด้วยเส้นหลักที่สำคัญได้แก่ เส้นนอน เส้นตั้ง เส้นเฉียงเส้นโค้ง เส้นซิกแซก และเส้นคลื่น เส้นหนักเหล่านี้ผู้ออกแบบจำเป็นต้องศึกษาถึงคุณสมบัติในการสร้างความรู้สึกต่อการรับรู้ของผู้ดูและนำอิทธิพลของเส้นหลักเหล่านี้มาใช้ให้เกิดผลดีในการออกแบบโดยเฉพาะการนำมาใช้เป็นเส้นแกน (axis) ของภาพดังภาพที่ 2.1



ภาพที่ 2.1 การใช้เส้นในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์
ที่มา : (Siebert & Ballard, 1992, p. 13)

1) เส้นนอน (horizontal line) เป็นเส้นที่แสดงถึงความรู้สึกสงบนิ่งกว้างขวาง ผู้ออกแบบสามารถนำอิทธิพลของเส้นนอนมาใช้ในการแก้ปัญหาสำหรับการออกแบบเพื่อให้เกิดผลตามความต้องการได้ตัวอย่างเช่น คนที่มีลักษณะผอมสูงถ้าใช้ลวดลายเสื้อผ้าที่เป็นเส้นนอนจะช่วยให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกว่าอ้วนได้ในการออกแบบที่ต้องการเน้นถึงความรู้สึกที่กว้างขวาง เช่น ภาพทะเลจึงควรวางภาพตามแนวนอนมากกว่าแนวตั้งการวางตำแหน่งแกนของเส้นนอนไม่ควรวางในแนวกลางภาพ เพราะจะทำให้พื้นที่ส่วนบนและส่วนล่างมีความเท่ากันเกินไปควรวางในตำแหน่งที่ค่อนข้างบนหรือข้างล่างในอัตราส่วน 2 ใน 3

2) เส้นตั้ง (vertical line) เป็นเส้นที่แสดงถึงความสง่าความมีระเบียบแข็งแรง ผู้ออกแบบสามารถนำอิทธิพลของเส้นตั้งมาใช้ในการออกแบบเพื่อโน้มน้าวความรู้สึกของผู้ดูให้เกิดความรู้สึกดังกล่าวดังกล่าว ตัวอย่าง การออกแบบบุนวมสาวรีย์ซึ่งต้องการแสดงถึงความมีเกียรติยศเป็นต้นในการแก้ปัญหาสำหรับคนที่อ้วนเตี้ยควรใช้ลวดลายเสื้อผ้าที่เป็นเส้นตั้งจะช่วยให้ความรู้สึกดีขึ้นและควรวางแกนของเส้นตั้งกับกรอบภาพในแนวตั้งมากกว่ากรอบภาพแนวนอนโดยตำแหน่งของแกนของเส้นตั้งไม่ควรวางที่กึ่งกลางกรอบภาพ เพราะจะทำให้พื้นที่ซีกซ้ายและซีกขวาเท่ากันเกินไปควรวางในตำแหน่งค่อนข้างซ้ายหรือขวาในอัตราส่วน 2 ใน 3

3) เส้นเฉียง (diagonal line) เป็นเส้นที่แสดงถึงความรู้สึกเคลื่อนไหวความไม่แน่นอน และเกิดทิศทางดังนั้นผู้ออกแบบย่อมสามารถใช้อิทธิพลจากเส้นเฉียงในงานออกแบบเพื่อให้เกิดความรู้สึกดังกล่าวดังกล่าวได้ตัวอย่างเช่นในการออกแบบตัวอักษรซึ่งต้องการแสดงถึงความรู้สึกรวดเร็วควรใช้ตัวอักษรในแนวเฉียงมากกว่าแนวตั้ง

4) เส้นโค้ง (curve line) เป็นเส้นที่ให้ความรู้สึกอ่อนหวานนุ่มนวลแสดงถึงความอ่อนน้อมเศร้าโศกผู้ออกแบบสามารถนำอิทธิพลของเส้นโค้งมาใช้เป็นแกนหลักในการออกแบบเพื่อโน้มน้าวผู้ดูให้เกิดความรู้สึกดังกล่าวดังกล่าวได้ ในลักษณะต่อไปนี้

4.1) เส้นโค้งครึ่งวงกลม เป็นเส้นรอบรูปของคนที่กำลังเศร้าโศกสิ้นหวังในชีวิตหรือเป็นภาพดวงอาทิตย์กำลังลับขอบฟ้า จึงชักนำให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกเศร้าใจได้

4.2) เส้นโค้ง 1/4 ครึ่งวงกลม มาจากเส้นรอบรูปของผู้คนที่กำลังโค้งคำนับหรือโค้งตัวไหว จึงก่อให้เกิดความอ่อนน้อมต่อตนเองแก่ผู้ดู

4.3) เส้นโค้ง 1/6 ของวงกลมมาจากลักษณะของต้นหญ้าที่กำลังงอตัวก่อให้เกิดความรู้สึกเรงร่าอ่อนหวานแก่ผู้ดูในการใช้เส้นโค้งผู้ออกแบบไม่ควรจะให้เส้นโค้งอยู่อิสระลอยกลางภาพเพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีแรงติดเหมือนการที่เราอ้อมไม้ซึ่งพร้อมที่จะติดตัวเองกลับสู่สภาพตรงตลอดเวลา ความรู้สึกไม่สบายใจต่อการมองดูภาพการออกแบบจึงควรจัดองค์ประกอบที่ช่วยยึดส่วนปลายของเส้นโค้งอันจะช่วยให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกสบายใจ

4.5) เส้นซิกแซก (zigzag line) เป็นเส้นซึ่งแสดงความรู้สึกเคลื่อนไหวรุนแรงไม่แน่นอน ผู้ออกแบบสามารถนำอิทธิพลของเส้นซิกแซกมาใช้ในการออกแบบเพื่อเสริมสร้างความรู้สึกแก่ผู้ดูได้นอกจากนี้การใช้เส้นซิกแซกยังสามารถสร้างความรู้สึกได้ว่าเป็นการแบ่งมิติหรือพื้นที่ของเหตุการณ์ต่างๆในภาพได้ อย่างเช่น การใช้เส้นสีเทาในงานจิตรกรรมไทยจนเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของงานศิลปกรรมไทย

4.6) เส้นคลื่น (wave line) เป็นเส้นที่ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวซ่าๆ นุ่มนวล และเป็นจังหวะแก่ผู้พบเห็นนอกจากเส้นที่กล่าวข้างต้นยังมีเส้นตรง (straight line) ที่แสดงถึงความสง่าความเข้มแข็ง ความเกลี้ยความง่ายทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงแข็งแรงและเส้นปะ (broken line) ที่แสดงถึงความตื่นเต้น ความไม่เป็นระเบียบความแตกแยกและความสับสนวุ่นวาย (เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ, 2542, หน้า 15-16)

2.4.3 รูปร่างและรูปทรง (shape & form) รูปร่างและรูปทรงเกิดจากเส้นที่เดินทางครบวงจร ในการออกแบบมักจะกล่าวถึงรูปร่างและรูปทรงควบคู่กันไปแต่โดยข้อเท็จจริงแล้วรูปร่างจะมี 2 มิติได้แก่ความกว้างกับความยาวในระนาบแบนเหมือนกับการฉายไฟไปที่วัตถุแล้วเกิดเป็นเงาตกทอดที่ฉากลักษณะของเงานั้นถือว่าเป็นรูปร่างส่วนรูปทรงมี 3 มิติ ได้แก่ ความกว้าง ความยาว และความลึกดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าตัววัตถุคือรูปทรงส่วนเงาของวัตถุคือรูปร่างรูปร่างและรูปทรงซึ่งเป็นองค์ประกอบมูลฐานในการออกแบบนั้น สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) รูปเรขาคณิตเป็นรูปที่เกิดจากการสร้างขึ้นโดยใช้เครื่องมือเรขาคณิตได้แก่ รูปวงกลม วงรี สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ห้าเหลี่ยม เป็นต้นรูปในลักษณะนี้จะมีความแข็งแรงกระด้างความมีระเบียบจึงเหมาะสมสำหรับงานออกแบบซึ่งต้องการความแข็งแรงมีระเบียบเคร่งครัด เช่น งานที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างงานวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

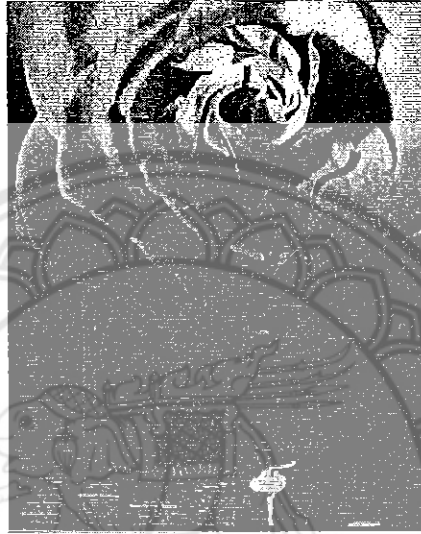
2) รูปธรรมชาติ เป็นรูปที่เกิดจากการนำลักษณะความงามในธรรมชาติมาใช้ ในการออกแบบ รูปทรงในธรรมชาติที่ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการออกแบบ ได้แก่ เปลวไฟ เปลือกหอย ก้อนหิน คลื่น ใบไม้ เป็นต้น การนำรูปทรงในธรรมชาติ มาใช้ในการออกแบบกระทำได้โดยการถ่ายภาพ การเขียนภาพแบบเหมือนจริง เป็นต้น

3) รูปอิสระเป็นรูปที่ผู้ออกแบบใช้จินตนาการสร้างขึ้นด้วยมืออิสระโดยไม่ใช้เครื่องจักรเข้าช่วย อาจเกิดจากการดัดแปลงรูปทรงเรขาคณิตหรือเป็นการดัดแปลงจากรูปทรงในธรรมชาติก็ได้ในการออกแบบผู้ออกแบบควรเลือกใช้เพียงรูปใดรูปหนึ่งในแต่ละภาพ หรือในพื้นที่ส่วนใหญ่ในภาพไม่ควรนำรูปต่างชนิดมาใช้ปะปนกันเพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งกันในงานออกแบบได้ ดังภาพที่ 2.2



ภาพที่ 2.2 การใช้รูปร่างและรูปทรงในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์
ที่มา : (Siebert & Ballard, 1992, p. 14)

2.4.4 แสงและเงา (light & shade) แสงและเงาเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกต่อลักษณะ 3 มิติของรูปทรงได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในการออกแบบกราฟิกซึ่งกระทำบนวัสดุ 2 มิติ ผู้ออกแบบสามารถใช้แสงเงาเพื่อเน้นความลึกหรือมิติที่สามได้โดยธรรมชาติของแสงย่อมตกกระทบบนผิวของวัตถุไม่เท่ากันด้านที่ได้รับแสงจะมีความจ้าส่วนด้านที่ตรงกันข้ามจะมีน้ำหนักรวมลดลงตามลำดับ ดังภาพที่ 2.3



ภาพที่ 2.3 การใช้แสงและเงาในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์

ที่มา : (Siebert & Ballard, 1992, p. 23)

การที่เรามองเห็นวัตถุได้นั้นเป็นผลมาจากการที่มีแสงสว่างมากระทบกับวัตถุทำให้เกิดเป็นบริเวณสว่างและบริเวณมืดโดยบริเวณสว่างและบริเวณมืดจะค่อยๆกระจายค่าน้ำหนัก (tone) ความอ่อนแก่อย่างกลมกลืนปรากฏเป็นปริมาณของรูปทรงวัตถุตั้งนั้นแสงและเงาจึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับน้ำหนักถ้าปราศจากแสงสว่างหรือแสงสว่างมีปริมาณน้อยรูปทรงของวัตถุจะพร่ามัวไม่ชัดเจนเพื่อให้งานออกแบบมีความสวยงามจึงควรพิจารณาการเลือกใช้แสงและเงาอันจะก่อให้เกิดน้ำหนักบนวัตถุอย่างเหมาะสมดังนี้ (ชลุต นิมเสมอ, 2544, หน้า 49)

1) การให้แสงเข้าทางด้านหนึ่งอีกด้านหนึ่งเป็นเงาเป็นวิธีการของศิลปินที่เขียนภาพแบบเหมือนจริง

2) การให้แสงเข้าตรงหน้า ส่วนที่อยู่ใกล้จะมีน้ำหนักอ่อนส่วนที่อยู่ไกลจะมีน้ำหนักแก่ เป็นวิธีการให้ปริมาณแก่รูปทรงในงานจิตรกรรมสมัยเรอแนสซองซ์ (renaissance) เห็นได้ชัดในงานเขียนภาพปูนเปียกของไมเคิล แองเจโล (michelangelo) ในวิหารซิสติน (sistine chapel)

3) แสงที่เกิดจากจุดกลางของภาพส่วนมากจะเป็นแสงเทียน หรือแสงไฟฟ้า

4) แสงที่เกิดขึ้นในจุดที่ต้องการส่วนอื่นจะอยู่ในเงามืด เช่น งานจิตรกรรมของ ปรีชา เถาทอง

5) แสงกระจายเลื่อนไหลไปทั่วภาพโดยเกือบไม่คำนึงถึงปริมาณของรูปทรงเน้นความใกล้ไกล ลึกลับ ตื่น ด้วยบรรยากาศของน้ำหนัก

6) แสงสว่างจ้าไม่มีเงามืดน้ำหนักร่องทั้งรูปและพื้นไม่เป็นปริมาตรของรูปทรง แต่เน้นความสว่างของแสงและสี

7) แสงที่เด่นระริกกระจายไปทั่วภาพแต่อย่างไรก็ตามในทางศิลปะการให้แสงและเงาที่ถือว่ามีความงามมากที่สุดนิยมให้แสงเข้ากระทบวัตถุทางด้านข้างทำมุมเฉียง 45 องศามากกว่าตำแหน่งอื่น

2.4.5 ช่องว่าง (space) ช่องว่างหมายถึง การกำหนดช่องว่างในตัววัตถุหรือตัวรูป (positive space) และช่องว่างรอบตัววัตถุหรือพื้น (negative space) การออกแบบในสมัยก่อนมักไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและพื้นที่เท่าใดนักโดยผู้ที่ออกแบบจะมุ่งให้ความสำคัญแก่ตัวรูปเป็นส่วนใหญ่แต่โดยที่งานออกแบบเป็นภาพรวมของพื้นที่ทั้งหมดผู้ออกแบบที่ดีจึงควรพิจารณาถึงความสัมพันธ์ต่อเนื้อระหว่างรูปและพื้นที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกัน ดังภาพที่ 2.4



ภาพที่ 2.4 การใช้ช่องว่างในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์

ที่มา : (Siebert & Ballard, 1992, p. 18)

หลักในการสร้างความสำคัญระหว่างรูปและพื้นที่มีความสอดคล้องกันและมีความสัมพันธ์กันสามารถกระทำดังนี้

- 1) กำหนดให้พื้นที่ของรูปมีปริมาณใกล้เคียงกัน
- 2) หลีกเลี่ยงไม่ให้ตัวรูปลอยอยู่กลางพื้นที่แต่ควรให้ตัวรูปตกชิดขอบภาพเพื่อมิให้บริเวณพื้นล้อมรอบตัวรูปการใช้บริเวณว่างในการออกแบบทั้งหลายผู้สร้างงานจะใช้บริเวณว่างที่มีความสัมพันธ์กับภาพรวมของวัตถุนั้นๆ เช่น สถาปนิกออกแบบตกแต่งภายในอาคารจะจัดที่ว่างภายในอาคารให้ความสูงของห้องพอเหมาะกับขนาดของผู้ใช้สอย การวางโต๊ะเก้าอี้ไม่ขวางทางเดิน มีที่ว่างสำหรับเดินติดต่อกันได้สะดวก ผู้ออกแบบและผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ก็เช่นกันจะต้องคำนึงถึงบริเวณว่างที่เกิดขึ้นระหว่างส่วนต่างๆ บนหน้าสิ่งพิมพ์ให้มีความสวยงามและสัดส่วนที่เหมาะสม ซึ่งลักษณะของบริเวณว่างในงานศิลปะนั้นมี 2 ลักษณะได้แก่ บริเวณว่างจริง (physical space) เป็นบริเวณว่างที่ปรากฏจริงใน 3 มิติสามารถรับรู้สัมผัสได้ด้วยความเป็นจริงทางกายภาพและบริเวณว่างลวงตา

(pictorial space) เป็นบริเวณว่างที่ปรากฏในงาน 3 มิติทางความรู้สึกแสดงความกว้างยาวและลึกในลักษณะลวงตาบริเวณว่างแบบนี้เรียกอีกอย่างว่า “บริเวณว่างแบบรูปภาพ”

2.4.6 สี (color) สีเป็นองค์ประกอบมูลฐานที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกและการรับรู้ของผู้ดูเป็นอย่างยิ่งถ้าเปรียบเทียบระหว่างภาพสีกับภาพขาวดำจะพบว่าสีมีภาพสีย่อมแสดงความแตกต่างและให้รายละเอียดแก่ผู้ดูได้ดีกว่าภาพขาวดำ เช่น ดอกไม้สีแดงกับใบไม้สีเขียวถ้าเป็นภาพขาวดำจะมีน้ำหนักเทาใกล้เคียงกันแต่ถ้าเป็นภาพสีผู้ดูจะเห็นความแตกต่างกันของสีได้อย่างชัดเจนในการเลือกใช้สีเพื่อให้เกิดผลดีต่องานออกแบบผู้ออกแบบควรพิจารณาหลักการใช้สีในลักษณะต่อไปนี้

1) ประเภทของสี สีเป็นแสงที่มีความถี่ของคลื่นในขนาดที่ตามนุษย์สามารถรับรู้และสัมผัสได้โดยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่

1.1) สีที่เป็นแสง (spectrum) หมายถึงสีที่มีอยู่ในธรรมชาติเกิดขึ้นจากการหักเหของแสง เช่น สีรุ้ง หรือสีที่เกิดจากการหักเหของแสงเมื่อผ่านแท่งแก้วปริซึม (prism) การหักเหของแสงแยกแสงออกได้เป็น 7 สี ได้แก่ สีม่วง สีคราม สีน้ำเงิน สีเขียว สีเหลือง สีแสด และสีแดง ในบรรดาสีทั้งหมดสีม่วงเป็นสีที่มีความถี่สูงสุด และมีช่วงคลื่นสั้น ส่วนสีแดงจะมีความถี่ต่ำสุดและมีช่วงคลื่นยาว

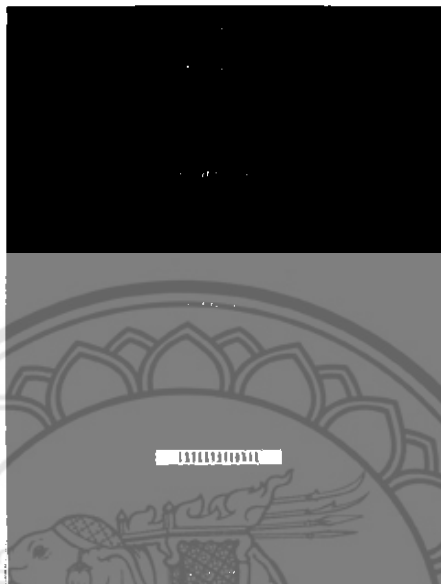
1.2) สีที่เป็นวัตถุ (pigment) หมายถึงสีที่มีอยู่ในวัตถุธรรมชาติทั่วไปหรือเป็นสีที่มนุษย์สังเคราะห์ขึ้นมาเพื่อนำมาใช้ในกิจการของมนุษย์เอง เช่น การผลิตสีจากสิ่งไม่มีชีวิตจากธรรมชาติ เช่น ดิน หิน แร่ของเหลวหรือเกิดจากการผสมสีโดยกรรมวิธีทางเคมีและผลิตสีจากสิ่งมีชีวิต เช่น พืช ผัก สัตว์ หรือนำมาผสมขึ้นใหม่

2) คุณลักษณะของสีได้แก่ อิทธิพลในการสร้างความรู้สึกและอารมณ์โดยผู้ดูย่อมได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสีใดสีหนึ่งอันจะเชื่อมโยงถึงความรู้สึกเมื่อได้สัมผัสสีนั้นๆ ตัวอย่างเช่น คนเคยจับเปลวไฟและรู้สึกวอร์อนคนผู้นั้นจะมีประสบการณ์ว่าไฟซึ่งมีสีแดงนั้นร้อนต่อมาเมื่อพบกับสีแดงก็จะเกิดการเชื่อมโยงว่าสีแดงมีความรู้สึกวอร์อนหรืออันตราย เป็นต้น ซึ่งสีที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้ดู เช่น

- 2.1) สีแดง ให้ความรู้สึกวอร์อน อันตราย
- 2.2) สีส้ม ให้ความรู้สึกสว่าง ออบอุ่น
- 2.3) สีเลือดหมู ให้ความรู้สึกสง่าหนักแน่น
- 2.4) สีน้ำตาล ให้ความรู้สึกเก่าแก่ ถ่อมตน
- 2.5) สีเหลือง ให้ความรู้สึกสดใส งามงาม
- 2.6) สีน้ำเงิน ให้ความรู้สึกสงบ จริงจัง
- 2.7) สีม่วง ให้ความรู้สึกหนักแน่น มีลศนัย
- 2.8) สีดำ ให้ความรู้สึกหดหู่ เศร้า
- 2.9) สีขาว ให้ความรู้สึกบริสุทธิ์ สะอาด

3) การรับรู้ที่มีต่อสีผู้ดูย่อมมีการรับรู้ต่อสีที่แตกต่างกันทั้งในด้านขนาดและระยะทาง เช่น นาวางกลมที่มีสีอ่อนมาวางไว้ระนาบเดียวกันกับวงกลมสีเข้มผู้ดูจะรับรู้ว่าวางกลมสีอ่อนอยู่ใกล้และมีขนาดใหญ่กว่าวงกลมสีเข้ม นอกจากนี้การใช้สีเดียวกันบนพื้นรองรับที่มีสีต่างกันยังให้

ความรู้สึกที่ต่างกัน เช่น นำแผ่นสีเหลืองที่มีขนาดเท่ากับวางบนแผ่นสีเทาและสีดำผู้ดูจะรับรู้ว่ามีสีเหลืองที่อยู่บนสีเทามีขนาดใหญ่กว่าสีเหลืองที่อยู่บนสีดำ เป็นต้น ดังภาพที่ 2.5



ภาพที่ 2.5 การใช้สีในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์

ที่มา : (Siebert & Ballard, 1992, p. 25)

4) ลักษณะของเนื้อสีในการเลือกใช้สีผู้ออกแบบต้องคำนึงลักษณะของเนื้อสีซึ่งมีความแตกต่างกัน 2 ลักษณะได้แก่

4.1) สีที่มีความโปร่งใส (transparent) หมายถึงสีซึ่งเมื่อนำมาระบายทับกันแล้ว สามารถมองเห็นเนื้อสีที่อยู่ด้านล่างได้สีประเภทนี้ ได้แก่ สีน้ำ หมึกสี เป็นต้น

4.2) สีที่มีความทึบแสง (opaque) หมายถึงสีซึ่งเมื่อระบายทับกันแล้วจะไม่เห็นเนื้อสีชั้นล่างเลยได้แก่ สีฝุ่น สีโปสเตอร์ สีอะคริลิก สีพลาสติก เป็นต้น

2.4.7 ลักษณะพื้นผิว (texture) ลักษณะพื้นผิวหมายถึงความรู้สึกในการจำแนกความเรียบ หรือความขรุขระของผิววัตถุจากการสัมผัสทางสายตาลักษณะพื้นผิวที่มีความแตกต่างกันย่อมเร้าให้ผู้ดูเกิดความสนใจความแปลกตาไม่น่าเบื่อหน่าย เช่น ผนังอาคารที่มีลักษณะเรียบย้อมไม่สร้างความสำเร็จแก่ผู้ดู แต่สถาปนิกออกแบบโดยใช้พื้นผิวที่มีความแตกต่างกัน เช่น การใช้หินล้างหินขัดการประดับหินกาบบนผนัง การใช้ผิวคอนกรีตเปลือยย่อมสร้างความสำเร็จแก่ผู้ดูได้ดีกว่า

1) สำหรับพื้นผิวนั้นมีที่มาหรือเกิดจากหลายอย่าง ได้แก่

1.1) พื้นผิวที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่พื้นผิวของต้นไม้ ใบไม้ ก้อนหิน

1.2) พื้นผิวที่เกิดขึ้นโดยมนุษย์เป็นผู้สร้าง ได้แก่ การชุบซีตระบายให้เกิด

เป็นร่องรอยพื้นผิวในลักษณะต่างๆ เช่น การเขียนด้วยปากกา ดินสอการเขียนสีด้วยแปรงแห้งๆ การใช้พองน้ำ การสกัดหรือสลักบนวัสดุต่างๆ การใช้สารเคมีกัดผิววัตถุให้เป็นพื้นผิวหลายลักษณะ เป็นต้น

1.3) พื้นผิวที่เกิดขึ้นโดยกระบวนการผลิตของเครื่องจักร ได้แก่ การผลิตวัสดุให้มีพื้นผิวที่แตกต่างกันคือพื้นผิวที่เลียนแบบธรรมชาติ เช่น ลายผิวหนังสัตว์ ลายหินอ่อนและนำลวดลายดังกล่าวผืนกลงบนผิวหน้ากระดาษ ไม้ วัสดุอื่น ๆ และผิวที่สร้างขึ้นใหม่โดยไม้อิงธรรมชาติ เช่น ลายบนกระดาษ โลหะ ผ้า เป็นต้น

2) สำหรับการใช้ลักษณะพื้นผิวในงานกราฟิก สามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ

2.1) การใช้ลวดลายชุดขีดที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ของภาพจะช่วยให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกที่แตกต่างกันของผิวได้

2.2) การใช้วัสดุ 3 มิติ เช่น ตัวอักษร สิ่งของ หรือวัสดุที่มีผิวหยาบติดลงบนภาพต้นฉบับแล้วนำไปถ่ายภาพ

3) ลักษณะพื้นผิวเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกสุดของวัตถุสามารถกระตุ้นและเร้าความรู้สึกตอบสนองต่อผู้สัมผัสอันจะนำไปสู่สภาวะของการรับรู้และความคิดเพราะลักษณะของพื้นผิวแต่ละอย่างก็จะเป็นความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

3.1) พื้นผิวที่ขรุขระไม่ราบเรียบหยาบจะให้ความรู้สึกที่หนักแน่นบึกบึน แข็งแรงที่เป็นเช่นนี้เพราะพื้นผิวที่หยาบหรือขรุขระมีผลให้แสงและเงามีส่วนร่วมในพื้นที่ผิวมากขึ้นทำให้เกิดความรู้สึกลึก มีการตัดในน้ำหนักของแสงและเงาความรู้สึกที่อัดแน่นในมวลของแต่ละส่วนย่อยของผิวก็จะตามมาในทางตรงข้ามพื้นผิวที่ค่อนข้างเรียบจะรู้สึกว่ามีมวลและบอบบางมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นผิวที่ขรุขระ

3.2) พื้นผิวขรุขระบางชนิดจะให้ความรู้สึกที่ไม่สะดวกตามองเห็นได้ไม่ถนัดนักมักจะนำมาประกอบเป็นรูปทรงของผลิตภัณฑ์ในส่วนที่ใช้จับถือสิ่งนี้เพื่อให้สามารถจับได้อย่างกระชับมือไม่เลื่อนหลุดได้ง่ายในทางตรงกันข้ามหากพื้นผิวนั้นมันวาวมีประกายดึงดูดตาแต่อาจจะไม่ได้ช่วยในการจับต้องเท่าใดนัก ก็มักจะนำมาใช้ในการออกแบบสำหรับบริเวณที่เห็นได้ง่ายเป็นการเน้นและสร้างจุดสนใจให้เกิดขึ้น และหากมีการทาสีหรือพ่นสีลงบนพื้นผนังที่เรียบจะทำให้สีที่พ่นนั้นดูอ่อนกว่าเท่าที่เป็นอยู่ทั่วไปแต่ถ้าหากทาสีหรือพ่นสีลงบนพื้นผนังที่ไม่เรียบจะทำให้สีที่พ่นนั้นดูเข้มกว่าความเป็นจริงดังนั้นพื้นผิวจึงเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่นักออกแบบจะต้องพยายามนำเข้ามาใช้สำหรับงานออกแบบในลักษณะงานต่างๆให้มีความสมบูรณ์เหมาะสมมากที่สุดจะเห็นได้ว่าการออกแบบนั้นผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงองค์ประกอบมูลฐานทางศิลปะหลายประการตั้งแต่จุดที่เป็นพื้นฐานของเส้นที่ใช้ในการสร้างรูปร่างและรูปทรงต่างๆที่หลากหลายขนาด น้ำหนัก แสงเงา บริเวณว่าง สี และลักษณะพื้นผิวซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญต่องานออกแบบที่จะทำให้ผลงานหรือชิ้นงานออกมาได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2.5 หลักการจัดวางส่วนประกอบในการออกแบบ

มนุษย์ทุกคนย่อมรู้จักองค์ประกอบมูลฐานที่ใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในงานออกแบบซึ่งได้แก่ จุด เส้น สี แสงเงา รูปร่าง รูปทรง และลักษณะพื้นผิวเป็นอย่างดีแต่จะมีบางคนเท่านั้นที่สามารถจัดองค์ประกอบเหล่านั้นให้เกิดคุณค่าทางความงามและบางคนไม่สามารถจัดองค์ประกอบให้เกิดความงดงามลงตัวได้ผู้ออกแบบจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงหลักการในการนำองค์ประกอบมูลฐานมารวมอยู่ด้วยกันอย่างมีระบบ ประดุจการที่กวีนำคำต่างๆอันเสมือนเป็นองค์ประกอบมูลฐานมาร้อย

กรองโดยมีฉันทลักษณ์เป็นเครื่องกำหนด ซึ่งเปรียบได้กับหลักในการออกแบบนั่นเองหลักการจัดวาง ส่วนประกอบในการออกแบบมีดังนี้

2.5.1 การเน้นจุดแห่งความสนใจ (emphasis) การสร้างจุดแห่งความสนใจให้เกิดขึ้น ในงานออกแบบ โดยการกำหนดบริเวณใดบริเวณหนึ่งในภาพที่เหมาะสมให้มีลักษณะพิเศษกว่าบริเวณอื่นเพื่อใช้เป็นเครื่องดึงดูดความสนใจแก่ผู้ดูงานออกแบบที่ขาดการเน้นจะไม่สามารถหยุดผู้ดูให้มีความสนใจต่องานออกแบบได้ตัวอย่างเช่น ในคืนเดือนมืดซึ่งมีแต่ดวงดาวกระจายเต็มท้องฟ้าย่อมไม่มีเสน่ห์ที่ชวนให้ผู้ดูสนใจเหมือนกับท้องฟ้าในคืนเดือนหงายซึ่งมีดวงจันทร์เป็นจุดแห่งความสนใจโดยมีหมู่ดาว และก้อนเมฆเป็นองค์ประกอบรอง การเน้นจุดแห่งความสนใจสามารถกระทำได้หลายลักษณะดังนี้

1) การเน้นโดยการตัดกัน (emphasis by contrast) หมายถึงการทำให้ ส่วนประกอบจำนวนหนึ่งมีความแตกต่างไปจากส่วนประกอบอื่นโดยมีหลายวิธีดังนี้

1.1) การเน้นด้วยขนาดของจุดแห่งความสนใจผู้ออกแบบสามารถสร้างจุด แห่งความสนใจให้มีขนาดใหญ่เป็นพิเศษกว่าองค์ประกอบบริเวณอื่น

1.2) การเน้นด้วยรูปร่างของจุดแห่งความสนใจผู้ออกแบบควรสร้างรูปร่าง ของจุดแห่งความสนใจให้มีลักษณะที่แปลกกว่าบริเวณอื่น

1.3) การเน้นด้วยสีของจุดแห่งความสนใจผู้ออกแบบสามารถใช้สีใน ลักษณะตรงกันข้ามในบริเวณเป็นจุดแห่งความสนใจ เช่น ภาพส่วนใหญ่ใช้สีวรรณะเย็นประมาณ 80% ของพื้นที่แต่ตรงบริเวณที่ต้องการใช้เป็นจุดแห่งความสนใจอาจใช้สีวรรณะร้อน ประมาณ 20% ของ พื้นที่ซึ่งจะทำให้บริเวณดังกล่าวเกิดความน่าสนใจ

1.4) การเน้นด้วยน้ำหนักบริเวณจุดแห่งความสนใจผู้ออกแบบสามารถใช้ น้ำหนักของภาพสำหรับการเน้นจุดแห่งความสนใจได้ เช่น บริเวณพื้นที่ส่วนใหญ่มีน้ำหนักอ่อนควรเน้น จุดแห่งความสนใจโดยใช้น้ำหนักเข้ม

1.5) การเน้นด้วยพื้นผิวผู้ออกแบบสามารถใช้ลักษณะพื้นผิวที่เรียบเป็นจุด แห่งความสนใจโดยใช้เทคนิคต่างๆทำให้บริเวณรอบมีพื้นผิวที่หยาบขรุขระก็จะทำให้พื้นผิวเรียบดูโดดเด่นขึ้น

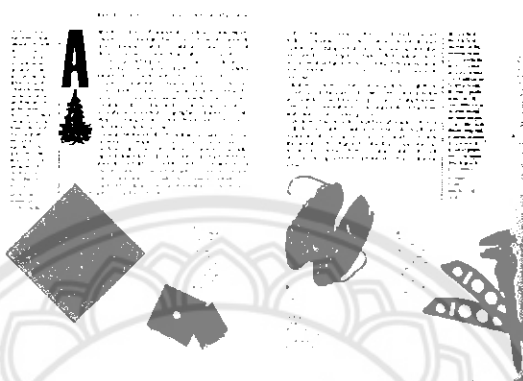
2) การเน้นโดยการแยกตัวออกไป (emphasis by isolation) หมายถึงการ เน้นโดยให้ส่วนประกอบบางส่วนแยกตัวออกมาต่างหากการเน้นด้วยวิธีนี้เป็น การเน้นด้วยการนำ รูปร่างหรือรูปทรงส่วนใหญ่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มส่วนใดส่วนหนึ่งของพื้นที่รูปร่างหรือรูปทรงที่แยกตัว ออกมาจะกลายเป็นจุดเด่น

3) การเน้นโดยการจัดวางตำแหน่ง (emphasis by placement) หมายถึง การเน้นโดยผู้ออกแบบจัดวางส่วนประกอบในตำแหน่งที่เหมาะสมไม่ใช่เป็นการตัดกันด้วยรูปร่างต่างๆ แต่อาจใช้เส้น สี รูปร่าง รูปทรง ฯลฯ นำมาจัดวางเน้นให้อยู่ในตำแหน่งที่น่าสนใจโดยมีหลายวิธีดังนี้

3.1) การเน้นโดยใช้เส้นชักนำสายตาเส้นชักนำสายตาได้แก่ เส้นตามหลัก ทศนิยมภาพเช่น ทางเดิน แนวเสาไฟฟ้า แนวต้นไม้ ลูกศร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยเน้นให้ผู้ดูเกิดความ สนใจบริเวณปลายเส้นชักนำสายตาได้

3.2) การเน้นโดยตำแหน่งในการจัดวางส่วนประกอบต่างๆให้มีทิศทาง คล้อยตามกันไปหรือให้เป็นแนวรัศมีจากจุดเด่นเพื่อเป็นการนำจุดแห่งความสนใจไปยังตำแหน่งทิศทาง

ในพื้นที่กำหนดการกำหนดจุดแห่งความสนใจนั้นควรมีเพียงจุดเดียวในภาพการที่จะอยู่บริเวณใดในภาพนั้นไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวแต่ไม่ควรอยู่ในบริเวณกึ่งกลางภาพและในบริเวณชิดขอบภาพมากเกินไปมีวิธีกำหนดจุดแห่งความสนใจอย่างง่ายโดยใช้เทคนิคแบ่งสามซึ่งจะทำให้เกิดตำแหน่งจุดแห่งความสนใจ 4 จุดในภาพผู้ออกแบบสามารถเลือกได้ตามความเหมาะสม ดังภาพที่ 2.6



ภาพที่ 2.6 การยึดหลักเน้นจุดสนใจในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์

ที่มา : (Siebert & Ballard, 1992, p. 34)

2.5.2 ความสมดุล (balance) ความสมดุลเป็นการกำหนดและจัดวางองค์ประกอบมูลฐานให้มีน้ำหนักและขนาดในสัดส่วนที่เท่าๆกันทั้งสองข้างงานออกแบบที่ขาดความสมดุลจะก่อให้เกิดความรู้สึกภาพนั้นเอียงได้ซึ่งการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นในงานออกแบบสามารถกระทำได้ 3 แบบ ได้แก่

1) สมดุลแบบสมมาตร (symetrical or formal balance) หมายถึง การจัดวางภาพโดยวางองค์ประกอบให้ซีกซ้ายและซีกขวามีลักษณะเหมือนกันทุกประการ ตัวอย่างเช่น ลักษณะใบหน้าคน ลักษณะลายผีเสื้อลักษณะสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ซึ่งเมื่อแบ่งงานดังกล่าวออกเป็น 2 ซีกจะมีองค์ประกอบที่เหมือนกันอย่างแท้จริงสมดุลในลักษณะนี้จะให้ความรู้สึกที่เคร่งครัดเป็นระเบียบหนักแน่น เที่ยงตรง มั่นคง และมีความน่าเคารพศรัทธาแก่ผู้พบเห็นความสมดุลแบบสมมาตรบางครั้งก็เรียก “สมดุลแท้”

2) สมดุลแบบอสมมาตร (asymetrical or formal balance) เป็นการจัดองค์ประกอบเพื่อให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกว่าองค์ประกอบในซีกซ้ายและขวามีปริมาณที่เท่าๆกันแม้ว่าลักษณะที่แท้จริงจะไม่เหมือนกันก็ตามสมดุลในลักษณะนี้จะให้ความรู้สึกที่เป็นอิสระไม่เคร่งครัดและถ้าวางองค์ประกอบในทิศทางที่แย้งกันจะทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในภาพความสมดุลแบบอสมมาตรบางครั้งเรียกว่า “สมดุลในความรู้สึก” ซึ่งแตกต่างจากความสมดุลแท้เป็นความสมดุลที่เกิดความรู้สึกในการรับรู้จากภาพขององค์ประกอบต่างๆ ดังภาพที่ 2.7



ภาพที่ 2.7 การยึดหลักความสมดุลในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์

ที่มา : (Siebert & Ballard, 1992, p. 31)

การสร้างสมดุลในทางความรู้สึกนั้นยังไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวทำให้ผู้ออกแบบมีอิสระ เพราะมีหลายวิธีที่ทำให้เกิดความสมดุลแบบนี้ได้แก่

- 2.1) ความสมดุลที่ทั้งสองข้างมีลักษณะไม่เหมือนกันแต่น้ำหนักเท่ากัน
- 2.2) ความสมดุลที่ทั้งสองข้างมีรูปทรง สัดส่วนและน้ำหนักไม่เท่ากันไม่เหมือนกันทั้งสองข้างแต่ถ้าเลื่อนเส้นแกนให้เข้าใกล้จุดที่มีน้ำหนักมากกว่าก็จะเกิดความสมดุลได้
- 2.3) ความสมดุลที่ทั้งสองมีสีที่แตกต่างกัน สีวรรณะอ่อนนุ่มมีน้ำหนักมากกว่าสีวรรณะเย็น สีที่สดใสอ่อนมีน้ำหนักมากกว่าสีที่สงบดังนั้นผู้ออกแบบต้องให้ด้านที่มีสีอ่อนหรือสีสดใสมีขนาดหรือมีน้ำหนักน้อยกว่าจึงจะสมดุล แต่ถ้าทั้งสองข้างมีน้ำหนักและขนาดเท่ากันต้องเลื่อนเส้นแกนกลางเข้าใกล้จุดที่มีสีสดใสกว่า

2.4) ความสมดุลที่ทั้งสองข้างมีพื้นผิวที่แตกต่างกันพื้นผิวหยาบขรุขระจะมีน้ำหนักมากกว่าพื้นผิวเรียบละเอียดจึงต้องทำให้ด้านที่มีพื้นผิวหยาบมีน้ำหนักและขนาดน้อยกว่าด้านที่มีพื้นผิวเรียบ หรือเมื่อมีขนาดเท่ากันต้องเลื่อนเข้าแกนกลางเข้าใกล้ด้านที่มีพื้นผิวหยาบ

3) สมดุลแบบรัศมี (radical) เป็นการจัดวางองค์ประกอบให้มีการกระจายหรือการรวมตัวที่จุดศูนย์กลางนิยมใช้ในการออกแบบลวดลายต่างๆ เช่น ลายดาวเพดานและเครื่องหมายการค้า เป็นต้น

2.5.3 ความมีเอกภาพ (unity) การจัดวางองค์ประกอบให้มีการรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยไม่แตกแยกการจัดกระจายงานออกแบบที่ขาดเอกภาพจะทำให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกแตกแยกและไม่น่าสนใจการสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นกับงานออกแบบสามารถที่จะกระทำได้หลายวิธีดังนี้

1) การนำรูปร่าง รูปทรงมาวางซ้อนทับเกี่ยวเนื่องกันการซ้อนทับกันย่อมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้นในภาพได้

2) การใช้รูปร่าง รูปทรงที่มีความกลมกลืนกันแม้ว่าตัวภาพจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน แต่ถ้าต้องการออกให้เกิดเอกภาพอาจใช้พื้นรองรับภาพที่เหมือนกันจะทำให้เกิดเอกภาพ เช่นการใช้รูปอิสระทั้งหมดหรือรูปเรขาคณิตทั้งหมดโดยไม่ปะปนกันในแต่ละภาพ ดังภาพที่ 2.8



ภาพที่ 2.8 การยึดหลักความเอกภาพในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์

ที่มา : (Siebert & Ballard, 1992, p. 36)

3) การใช้พื้นรองรับภาพในลักษณะเดียวกันแม้ว่าตัวภาพจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน แต่ถ้าต้องการออกแบบให้เกิดเอกภาพอาจใช้พื้นรองรับภาพที่เหมือนกันจะทำให้เกิดเอกภาพได้

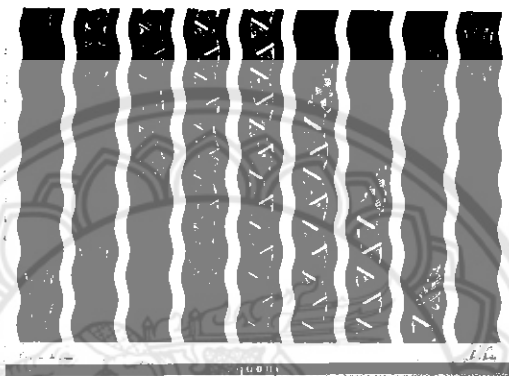
4) การใช้เส้นชักนำสายตาสู่จุดเดียวกันลักษณะของเส้นชักนำสายตารวมที่สู่จุดเดียวกันย่อมทำให้ผู้ดูรู้สึกว่ามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือเกิดภาพพจน์

5) การใช้เส้นโยงเพื่อทำให้เกิดเอกภาพองค์ประกอบซึ่งวางอยู่โดยกระจายกระจายผู้ออกแบบสามารถทำให้เกิดการรวมตัวได้โดยการใช้เส้นโยงเพื่อให้อันหนึ่งอันเดียวกัน

6) การใช้สีวรรณะเดียวกันเพื่อทำให้เกิดเอกภาพแม้ว่างานออกแบบจะมีการใช้รูปร่างที่ไม่กลมกลืนกันแต่ถ้าผู้ออกแบบใช้โครงสร้างที่เป็นวรรณะเดียวกันในพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาพก็จะช่วยให้งานออกแบบนั้นเกิดเอกภาพได้จะเห็นได้ว่าเอกภาพเป็นหลักสำคัญของการจัดวางองค์ประกอบทางศิลปะโดยการสร้างเอกภาพหลายวิธีดังกล่าวทำให้เกิดเป็นเอกภาพ 2 ลักษณะได้แก่เอกภาพที่อยู่กับที่ (static unity) ที่มีการจัดกลุ่มของสิ่งต่างๆในลักษณะที่ไม่เปลี่ยนแปลงมีความคล้ายคลึงกันและต่อเนื่องและเอกภาพที่เคลื่อนไหว (dynamic unity) ที่มีการจัดกลุ่มสิ่งต่างๆให้มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอซึ่งผลงานลักษณะนี้จะสร้างความสนใจให้แก่ผู้พบเห็นได้มากกว่าอย่างใดก็ตามการสร้างเอกภาพต้องอาศัยหลักเกณฑ์ย่อยสองอย่างคือ ความกลมกลืน และความขัดแย้งเข้ามาผสมผสานทำให้เรื่องราวและองค์ประกอบทั้งหลายเข้ากันได้เป็นอย่างดีเกิดความน่าสนใจซึ่งอาจทำได้โดยการใช้

เส้น รูปร่าง สี ขนาด พื้นผิวที่แตกต่างกันเข้าไปด้วยในอัตราส่วนประมาณ 1 : 4 ก็จะทำให้ผลงานเกิดความน่าสนใจ (นพวรรณ หมั่นทรัพย์, 2539, หน้า 192)

2.5.4 จังหวะ (rhythm) ลักษณะของจังหวะในการจัดภาพได้แก่ การวางองค์ประกอบมูลฐานให้มีระยะตำแหน่งขององค์ประกอบเป็นช่วงๆซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกเคลื่อนไหวต่อเนื่องและความมีทิศทางแก่ผู้ดูจังหวะในการงานออกแบบแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะได้แก่ จังหวะชนิดซ้ำ จังหวะชนิดช่วงระยะที่เป็นแบบแผนคงที่ และจังหวะชนิดช่วงระยะไม่คงที่ ดังภาพที่ 2.9



ภาพที่ 2.9 การใช้จังหวะในการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์

ที่มา : (Siebert & Ballard, 1992, p. 33)

- 1) จังหวะชนิดซ้ำ (repetition rhythm) เป็นการกำหนดให้องค์ประกอบที่เหมือนกันมีช่วงระยะเท่าๆกันโดยให้ความรู้สึกต่อเนื่อง นิยมใช้กับการออกแบบลวดลายที่มีลักษณะซ้ำ เช่น การออกแบบลวดลายผ้า ลวดลายกระดาษปิดผนัง เป็นต้น
- 2) จังหวะชนิดช่วงระยะที่เป็นแบบแผนคงที่หรือจังหวะแบบต่อเนื่อง (continuous rhythm) เป็นการวางจังหวะให้มีจังหวะลดหลั่นเป็นช่วงระยะอย่างคงที่โดยจะให้ความรู้สึกสม่ำเสมอแก่ผู้ดู
- 3) จังหวะชนิดช่วงระยะไม่คงที่หรือจังหวะแบบก้าวหน้า (progressive rhythm) เป็นการวางองค์ประกอบให้จังหวะที่อิสระไม่คงที่โดยจะให้ความรู้สึกที่เป็นการเคลื่อนไหวอย่างอิสระแก่ผู้ดู

2.5.5 ความกลมกลืน (harmony) ความกลมกลืนเป็นการจัดวางองค์ประกอบทางศิลปะซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกันเข้าไว้ด้วยกันอย่างพอเหมาะทำให้งานออกแบบนั้นเกิดความประสานกลมกลืนมีความเป็นระเบียบและนำไปสู่ความมีเอกภาพแต่ในบางกรณีถ้าหากความกลมกลืนมาจากสิ่งที่ซ้ำกันเหมือนกันหรือเท่ากันมากเกินไปอาจทำให้เกิดความน่าเบื่อได้จึงต้องจัดให้ความขัดแย้งเข้าไปร่วมในผลงานนั้นบ้างเพียงเล็กน้อยก็จะทำให้เกิดความน่าสนใจขึ้นความกลมกลืนจึงเป็นการรวมกันของหน่วยย่อยต่างๆได้แก่ เส้น รูปร่าง สี ขนาด ฯลฯ ให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันในการออกแบบโดยไม่มีความขัดแย้งกัน (Graves, 1951, p. 19) ซึ่งความกลมกลืนสามารถแบ่งได้ 5 ลักษณะดังนี้

1) ความกลมกลืนของความคิดและความมุ่งหมาย (harmony of thought and purpose) เป็นการออกแบบที่ให้ความคิดสอดคล้องกับความมุ่งหมายถ้าต้องการออกแบบเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมสามารถแสดงแนวคิดได้ต่างกัน เช่น การออกแบบให้เป็นฝูงปลาว่ายน้ำเป็นฝูงตามกันการออกแบบให้เห็นถึงการนำไม้มามัดรวมกัน การออกแบบโดยใช้ตราสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความสามัคคี การรวมพลัง เป็นต้น

2) ความกลมกลืนของเส้นและรูปร่าง (harmony of line and shape) เป็นการออกแบบให้เกิดความรู้สึกกลมกลืนและถ้าหากจุดเส้นหรือรูปร่างที่นำมาใช้ในการออกแบบนั้นมีลักษณะและขนาดคล้ายคลึงกันถือว่าการออกแบบนั้นกลมกลืน

3) ความกลมกลืนของขนาดและทิศทาง (harmony of size and direction) เป็นการออกแบบโดยใช้ขนาดและทิศทางให้มีความสัมพันธ์กันเช่น วัตถุที่มีขนาดใหญ่จะให้ความรู้สึกไกลกว่าขนาดเล็ก ส่วนวัตถุที่มีขนาดเล็กจะให้ความรู้สึกว่ายู่ไกลออกไป ในการออกแบบถ้าขนาดไกล้เคียงกันอยู่ในทิศทางเดียวกันก็ถือว่าทั้งขนาดและทิศทางกลมกลืนกันทิศทางมีความสำคัญอย่างมากในการออกแบบเพราะถ้าผู้ออกแบบสามารถโน้มน้าวให้ผู้ติดตามในทิศทางที่ต้องการได้แสดงว่าการออกแบบนั้นบรรลุผลและมีความกลมกลืนเกิดขึ้นในผลงาน

4) ความกลมกลืนของสีและบริเวณว่าง (harmony of color and space) เป็นการออกแบบโดยใช้สีและบริเวณว่างเข้ามาสัมพันธ์กันเพราะสีเกี่ยวข้องกับบริเวณว่างโดยให้ความรู้สึกด้านระยะไกล้ไกล เช่น สีน้ำเงิน วางบนพื้นสีดำจะรู้สึกว่ายู่ไกลกว่าสีเหลืองวางบนพื้นสีดำ เพราะความเข้มของสีน้ำเงินและสีดำไกล้เคียงกันจึงกลมกลืนกัน

5) ความกลมกลืนของพื้นผิวและจังหวะ (harmony of texture and rhythm) เป็นการออกแบบโดยใช้พื้นผิวและจังหวะอย่างสัมพันธ์กันพื้นผิวที่ละเอียดให้ความรู้สึกบอบบางจะดูกลมกลืนกับความประณีตเรียบร้อยส่วนพื้นผิวที่ขรุขระให้ความรู้สึกบึกบึนแข็งแรงจะกลมกลืนกับความมั่นคงความแข็งแรงต่างความกลมกลืนในการออกแบบดังกล่าวอาจจะสร้างเพียงความกลมกลืนประเภทใดประเภทหนึ่งอย่างเดียวยังหรือรวมกันทั้งหมดก็ได้โดยมีข้อคำนึงถึงว่าวัตถุที่มีขนาดลักษณะและคุณสมบัติไกล้เคียงกันย่อมมีความกลมกลืนกัน

2.5.6 ความขัดแย้ง (contrast) ความขัดแย้งเป็นการจัดวางส่วนประกอบมูลฐานของการออกแบบไม่ให้ซ้ำซากกัน เช่น มีรูปร่าง สี ที่แตกต่างกัน ซึ่งความขัดแย้งจะตรงข้ามกับความกลมกลืนและมีคุณค่าในงานออกแบบของศิลปะและสิ่งพิมพ์เพราะสามารถนำมาใช้แก้ไขสิ่งทีกลมกลืนกันมากจนเกิดความน่าเบื่อหน่ายให้กลับกลายเป็นน่าสนใจขึ้นได้ เช่น ดอกนกยูงสีแดงบานสะพรั่งเต็มต้นมีความสวยงามแต่ถ้าในส่วนของสีแดงหรือด้านหลังของสีแดงมีสีเขียวของใบไม้รวมอยู่ด้วยหรือฉากหลังเป็นท้องฟ้าสีน้ำเงินก็จะทำให้สีแดงนั้นมีความสวยงามและมีความน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น เป็นต้นซึ่งการสร้างความขัดแย้งนี้ได้ 2 ลักษณะดังนี้

1) ความขัดแย้งในเนื้อที่ เป็นการออกแบบแก้ความกลมกลืนที่มีมากเกินไปในบริเวณหรือปริมาณที่ไม่มากถ้าเปรียบเทียบเนื้อที่กันแล้วควรให้ความขัดแย้งประมาณ 20 ส่วนต่อความกลมกลืน 80 ส่วน ซึ่งในหลักการนี้สังเกตได้จากความงามตามธรรมชาติ

2) ความขัดแย้งในส่วนประกอบของการออกแบบเป็นการออกแบบโดยใช้ความแตกต่างกันของส่วนประกอบได้แก่ เส้น สี รูปร่าง รูปทรง ทิศทาง ขนาด สี และพื้นผิวเป็นต้นซึ่งวิธีการนี้จะทำให้งานออกแบบมีความน่าสนใจเพิ่มขึ้น

2.5.7 สัดส่วน (proportion) ในการออกแบบถือได้ว่าสัดส่วนมีความสำคัญมากโดยสัดส่วนเป็นกฎเกณฑ์ของเอกภาพที่เกี่ยวข้องกับความสมส่วนซึ่งกันและกันของขนาดในส่วนต่างๆของรูปทรงและระหว่างรูปทรง เช่น การที่เราพบเห็นคนหัวโตตัวเตี้ยคนคอยาวขาสั้นเป็นต้นอยู่ในสังคมแสดงให้เห็นถึงสัดส่วนที่ผิดไปจากธรรมชาติของบุคคลทั่วไปในงานออกแบบมีการนำสัดส่วนเข้ามาใช้เพื่อสร้างความรู้สึทางสุนทรีย์ภาพและอุดมคติ นั่นคือ การใช้ส่วนประกอบมูลฐานทางการออกแบบ ได้แก่เส้น สี แสงเงา ฯลฯ เข้ามาใช้ได้อย่างมีความสัมพันธ์เหมาะสมกลมกลืน แสดงว่าการออกแบบนั้นได้สัดส่วนทั้งนี้เพราะภาพหรือวัตถุที่มีสัดส่วนงดงามจะช่วยส่งเสริมให้องค์ประกอบนั้นมีความสวยงามกลมกลืนกับส่วนประกอบอื่นๆตามไปด้วย สัดส่วนที่นับว่ามีความงดงามลงตัวไม่สามารถกำหนดลงเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวได้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความสวยงามเป็นสำคัญ ซึ่งสัดส่วนในงานออกแบบสามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะดังนี้

1) สัดส่วนที่มีความสัมพันธ์ในตัวของมันเองสัดส่วนลักษณะนี้จะเกี่ยวข้องกับตัววัตถุ เช่น แขน ขา หัว มือ ที่มีความสัมพันธ์และสมบูรณ์ในตัวเอง

2) สัดส่วนที่ให้ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันสัดส่วนลักษณะนี้จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆกับสภาพแวดล้อมใกล้เคียง เช่น อาคารทางสถาปัตยกรรมกับสภาพแวดล้อมรอบอาคาร เฟอร์นิเจอร์ภายในอาคารที่มีความสัมพันธ์กับสัดส่วนของผู้ใช้การออกแบบกรอบรูปภาพ ปกหนังสือ สมุดให้มีสัดส่วนเหมาะสมกับขนาดกระดาษที่ใช้ เป็นต้น

2.5.8 ความเรียบง่าย (simplicity) การวางองค์ประกอบในการจัดภาพควรเน้นที่ความเรียบง่ายไม่รุงรังพบว่ามี ความแตกต่างของงานออกแบบในสมัยโบราณกับงานออกแบบสมัยใหม่ได้แก่ การใช้ความเรียบง่ายในการออกแบบโดยที่สมัยก่อนมนุษย์มีระยะเวลาในการพิจารณา งานออกแบบมากกว่ามนุษย์ในปัจจุบันทำให้ผู้ออกแบบแบบสมัยใหม่จำเป็นต้องตัดทอนรายละเอียดของงานออกแบบเพื่อให้ง่ายต่อการรับรู้ผู้ดูและเหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงในสังคมสำหรับหลักในการจัดวางองค์ประกอบทางศิลปะนั้นมีหลายแนวทางได้แก่ การเน้นจุดความสนใจ ความสมดุล เอกภาพ จังหวะ ความกลมกลืน ความขัดแย้ง ความมีสัดส่วน และความเรียบง่าย เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นหลักการพื้นฐานสำคัญในการที่จะทำให้งานออกแบบมีกฎเกณฑ์และเกิดความสวยงามได้อย่างลงตัวและสมบูรณ์โดยสามารถรับรู้ได้ด้วยสายตาและความรู้สึกซึ่งผู้ออกแบบจะจัดองค์ประกอบทางการออกแบบได้ดีเพียงใดจำเป็นต้องฝึกฝนและหมั่นสังเกตวิธีการจัดองค์ประกอบที่ดีแล้วนำมาพัฒนาปรับปรุงการออกแบบอยู่เสมอ

2.6 หลักในการออกแบบที่ดี

ผลงานของการออกแบบที่มีคุณค่าย่อมต้องมาจากหลักการออกแบบที่ดีซึ่งผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการออกแบบนั้นควรคิดพิจารณาอยู่เสมอในการสร้างสรรค์ผลงานโดยยึดหลักการดังต่อไปนี้ (อารี สุทธิพันธุ์, 2521, หน้า 134-135)

2.6.1 ควรจะเป็นการออกแบบที่มีลักษณะเหมาะสมตรงกับความมุ่งหมายตามประโยชน์ใช้สอย มีความกลมกลืนตามหลักเกณฑ์ความงามของสังคม และสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้

2.6.2 ควรเป็นการออกแบบที่มีลักษณะง่ายมีจำนวนผลิตผลตามความต้องการของสังคมและมีกระบวนการผลิตไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน

2.6.3 ควรจะมีสัดส่วนที่ดีมีความกลมกลืนกันทั้งส่วนรวม เช่น รูปแบบ ลักษณะผิว เส้น สี เป็นต้น และมีสัดส่วนที่เหมาะสมในการใช้งานด้วย

2.6.4 ควรมีความเหมาะสมกับวัสดุและวิธีการมีคุณภาพมีวิธีการใช้ง่ายสะดวกสามารถผลิตได้ตรงตามความต้องการของสังคมปัจจุบัน

2.6.5 ควรมีลักษณะของการตกแต่งอย่างพอดีไม่กรุงรัง

2.6.6 ควรมีโครงสร้างที่เหมาะสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมและความต้องการของสังคม

2.6.7 ไม่ควรสิ้นเปลืองเวลามากนัก

3.บรรจุภัณฑ์

3.1 ความหมายของบรรจุภัณฑ์

“บรรจุภัณฑ์” หมายถึงสินค้าทุกชนิดที่ทำจากวัสดุใดๆที่นำมาใช้สำหรับห่อหุ้ม ป้องกัน ลำเลียง จัดส่งและนำเสนอสินค้าตั้งแต่วัตถุดิบถึงสินค้าที่ผ่านการผลิตตั้งแต่ผู้ผลิตถึงผู้ใช้หรือผู้บริโภค “บรรจุภัณฑ์” ประกอบด้วย

3.1.1 บรรจุภัณฑ์สำหรับการขาย (sales packaging) หรือบรรจุภัณฑ์ลำดับที่หนึ่ง ได้แก่บรรจุภัณฑ์ที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการขายของให้กับผู้ใช้รายสุดท้ายหรือผู้บริโภค ณ จุดซื้อ

3.1.2 บรรจุภัณฑ์กลุ่ม (group packaging) หรือบรรจุภัณฑ์ลำดับที่สอง ได้แก่บรรจุภัณฑ์ที่ใช้ที่จุดซื้อกลุ่มสินค้าที่มีจำนวนขายมากกว่าหนึ่งไม่ว่าสินค้านั้นจะถูกขายให้กับผู้ใช้รายสุดท้ายหรือผู้บริโภคหรือไม่ก็ตามและไม่ว่าบรรจุภัณฑ์นี้จะถูกใช้เพื่อการตั้งสินค้าจากชั้นวางของ ณ จุดขายก็ตาม บรรจุภัณฑ์นี้สามารถถูกดึงออกจากสินค้าโดยไม่ส่งผลกระทบต่อลักษณะเฉพาะตัวของสินค้า

3.1.3 บรรจุภัณฑ์สำหรับการขนส่งหรือบรรจุภัณฑ์ลำดับที่สาม ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ที่ใช้สำหรับช่วยในการลำเลียงและขนส่งสินค้าที่ขายจำนวนมากหรือกลุ่มบรรจุภัณฑ์เพื่อป้องกันความเสียหายทางกายภาพระหว่างการขนส่งบรรจุภัณฑ์สำหรับการขนส่งไม่รวมตู้คอนเทนเนอร์สำหรับการขนส่งทางถนน รางเลื่อน เรือ หรือทางอากาศ (package plus team. ออนไลน์. 2558.)

3.2 ประวัติศาสตร์บรรจุภัณฑ์

เมื่อใดก็ตามที่มีการกล่าวถึงบรรจุภัณฑ์ธรรมชาติมักจะมีความหมายว่าเป็นผลงานของเทวดา เนื่องจากเป็นบรรจุภัณฑ์สมบูรณ์แบบและเป็นต้นแบบของบรรจุภัณฑ์ที่มนุษย์พยายามลอกเลียนบรรจุภัณฑ์ธรรมชาติให้กำเนิดสิ่งมีชีวิตหลายๆประเภท ตัวอย่างเช่น ไข่ รูปทรงของไข่ไม่ได้เป็นรูปทรงเรขาคณิตคือไม่กลมหรือวงรีทำให้กึ่งไม่สะดวกส่งผลให้อากาศเกิดการกระแทกจากการเคลื่อนไหวไม่รุนแรงส่วนโค้งของไข่มนพอดีกับการกักไข่ที่จะให้ความอบอุ่นได้อย่างทั่วถึงเปลือกของไข่เต็มไปด้วยรูพรุนต่างๆเพื่อให้มีปริมาณอากาศภายในไข่อย่างพอเหมาะที่จะให้ลูกอ่อนเจริญเติบโตได้ไข่ขาวที่มีอยู่ภายในมีลักษณะเป็นของเหลวหนืดเอื้ออำนวยให้ไข่แดงสามารถเคลื่อนไหวได้ในขณะเดียวกันยังช่วยปกป้องไข่แดงที่อุดมด้วยคุณค่าทางโภชนาการด้วย เปลือกผิวไข่ที่ยอมให้อากาศ

ซึ่งผ่านอย่างพอเหมาะช่วยควบคุมอากาศภายในไซให้สมดุลซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ในการออกแบบพัฒนาระบบบรรจุภัณฑ์ที่มีการป้องกันเชิงรุก (active Packaging) ถั่วลิสงเป็นบรรจุภัณฑ์ธรรมชาติที่สมบูรณ์แบบอีกประเภทหนึ่งเม็ดถั่วอยู่ภายในฝักเรียงตัวเป็นแถวตัวฝักเปรียบเหมือนกับฟิล์มเคลือบอยู่ 2 ชั้น โดยมีชั้นนอกที่แข็งและชั้นในที่อ่อนนุ่มภายในฝักถั่วยังมีการปรับอากาศภายในให้เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตเปรียบเสมือนกับบรรจุภัณฑ์ปรับสภาวะบรรยากาศ (modified atmosphere packaging) ที่มนุษย์ได้คิดค้นเลียนแบบเมื่อหลายสิบปีที่ผ่านมานอกจากถั่วลิสงแล้วถั่วลันเตาก็เป็นถั่วอีกแบบหนึ่งที่มีเปลือกข้างนอกคล้ายคลึงกับลอนของกระดาษลูกฟูกซึ่งเป็นบรรจุภัณฑ์ที่นิยมใช้ลอนบนผิวของเปลือกถั่วลิสงสามารถปกป้องเม็ดถั่วที่อยู่ภายในด้วยรูปลักษณะของการเป็นลอนคล้ายกับลอนกระดาษลูกฟูกเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าบรรจุภัณฑ์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีและวัฒนธรรมตัวอย่างที่เห็นชัดมากที่สุดคือ บรรจุภัณฑ์ของขวัญไม่ว่าจะเป็นของขวัญที่เป็นสินค้าหรือเงินสดจำต้องใช้บรรจุภัณฑ์ห่อ ในกรณีเงินสดและเช็คของขวัญย่อมจะต้องมีซองใส่ในรูปแบบต่างๆกันในงานสมรสใดๆก็ตามถ้าผู้รับเชิญไปถึงงานและควักเงินสดโดยปราศจากซองให้แก่ผู้จัดงานสมรสจะมีความรู้สึกคล้ายๆ กับการจ่ายเงิน แต่ถ้าให้เป็นซองที่บรรจุเงินสดหรือเช็คของขวัญความรู้สึกจะเป็นการให้เพื่อแสดงความยินดีไม่ใช่เป็นการให้เพื่อแลกเปลี่ยนหรือเพื่อทดแทนกับสิ่งที่ได้รับประโยชน์คล้ายกับการให้อั่งเปาของประชาชนจีนเงินที่ให้อั่งเปาเปรียบเสมือนกับการอวยพรให้โชคติดตลอดปีใหม่นอกจากนี้ยังถือเป็นประเพณีว่าซองที่ใส่นั้นจะต้องเป็นสีแดงอันเป็นสื่อความหมายถึงความโชคดี

3.3 ประวัติการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

ในสมัยดึกดำบรรพ์บรรจุภัณฑ์มักจะใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ลูกน้ำเต้า ใบไม้ เปลือกหอย เป็นต้น มาถึงยุคสมัยประมาณ 5000 ปีก่อนพุทธกาลมนุษย์เริ่มรู้จักการใช้เครื่องปั้นดินเผาทำให้สามารถเก็บตุนอาหารได้สะดวกขึ้นส่งผลให้สามารถนำส่งไปยังพื้นที่ห่างไกลออกไปพร้อมทั้งการนำไปสู่การแลกเปลี่ยนสินค้าและค้าขายเป็นสินค้าได้บรรจุภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้พบแหล่งผลิตในประเทศกรีซและส่งไปขายไกลถึงประเทศอิตาลีในปัจจุบัน

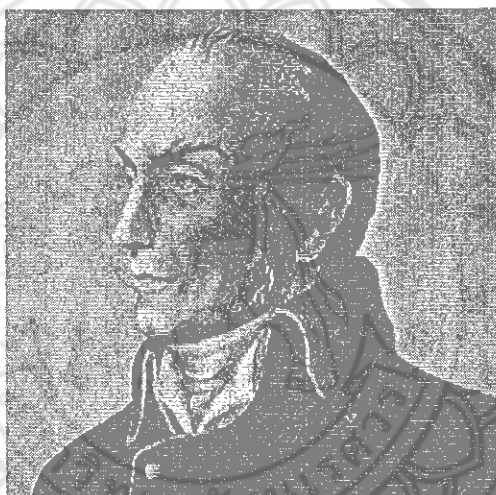
บรรจุภัณฑ์แก้วเริ่มมีการผลิตประมาณ 2000 ปีก่อนพุทธกาลในแถบเมโสโปเตเมียหรือประเทศอียิปต์ในปัจจุบันส่วนขวดแก้วใส่นั้นสามารถผลิตได้ประมาณ 1000 ปีก่อนพุทธกาลและทำให้อียิปต์เป็นประเทศที่ชำนาญในการผลิตบรรจุภัณฑ์แก้วต่อมาประมาณ พ.ศ. 500 วิวัฒนาการทางด้านบรรจุภัณฑ์แก้วได้เปลี่ยนมาเป็นการเป่าแก้วซึ่งได้ตกทอดมรดกมาถึงปัจจุบันนี้ วิวัฒนาการในการผลิตแก้วได้ก้าวมาสู่จุดสุดยอดด้วยการพัฒนาของชาวโรมันประมาณ พ.ศ. 800

กระดาษเริ่มผลิตได้ในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกับแก้วคือ ประมาณ พ.ศ. 600 ในประเทศจีนแต่ในยุคนั้นกระดาษยังไม่ได้นำมาใช้ห่อสินค้าจวบจนกระทั่งกระดาษได้รับการนำเข้าสู่ประเทศยุโรปผ่านประเทศทางอาหรับและเริ่มมีการผลิตกระดาษครั้งแรกในทวีปยุโรปที่ประเทศสเปนทางเหนือของวาเลนเซียโดยชาวมุสลิมสเปน กระดาษได้รับการแปรรูปเป็นถุงกระดาษในช่วง พ.ศ. 2161 ถึง พ.ศ. 2191 และมีการใช้มากถึง 800 ล้านถุงในสหรัฐอเมริกาในช่วงปีพ.ศ. 2418 ส่วนการตัดการทับเส้นพร้อมทั้งการพิมพ์เพื่อแปรรูปกล่องกระดาษแข็งนั้นเริ่มได้รับความนิยมใน พ.ศ. 2423

บรรจุภัณฑ์โลหะเริ่มจากการค้นพบวิธีการชุบโลหะด้วยดีบุกโดยกระบวนการ Hot Dip ของชาวโบฮีเมีย ประมาณ พ.ศ. 700 จนกระทั่งมีการแปรรูปมาทำเป็นกระป๋องบรรจุยาเส้นที่พบในอังกฤษต้องใช้เวลานานถึง 500 ปีหลังจากการค้นพบการชุบดีบุกบรรจุภัณฑ์ในแถบทวีปเอเชีย

ได้รับการบันทึกในประวัติศาสตร์ คือมีการใช้กระป๋องใส่ชาที่ผลิตจากประเทศในแหลมมาลาด้วย ปริมาณชา 1 "Kati" หรือประมาณ 1.5 ออนซ์ในปัจจุบันนี้เพื่อวางจำหน่ายในยุโรป

ในแง่ของการศึกษาประวัติศาสตร์ของบรรจุภัณฑ์บุคคลที่ได้รับการกล่าวขวัญมากที่สุดคือผู้ประดิษฐ์บรรจุภัณฑ์ที่สามารถเก็บรักษาอาหารได้เป็นชาวเปอร์เซียที่ชื่อ Nicolas Appert ซึ่งได้รับรางวัลจากจักรพรรดินโปเลียนในฐานะที่เป็นคิดค้นบรรจุภัณฑ์ที่สามารถเก็บรักษาอาหารไว้เป็นเสบียงแก่ทหาร บรรจุภัณฑ์อาหารดังกล่าวนี้จะใช้ขวดแก้วพร้อมจุกที่ปิดสนิทแน่นและสามารถฆ่าเชื้อด้วยความร้อนได้หลักการถนอมอาหารด้วยการฆ่าเชื้อด้วยความร้อนนี้ได้รับการวิวัฒนาการต่อโดยใช้เป็นกระป๋องโลหะโดยชาวอังกฤษที่ชื่อ Donkin and Hall ซึ่งเป็นผู้ซื้อลิขสิทธิ์การผลิตในอังกฤษ จาก Appert ด้วยเหตุนี้ Appert จึงได้รับเกียรติในฐานะผู้คิดค้นบรรจุภัณฑ์กระป๋องโลหะที่สามารถฆ่าเชื้อได้เป็นคนแรก



ภาพที่ 2.10 ผู้คิดค้นบรรจุภัณฑ์กระป๋องโลหะที่สามารถฆ่าเชื้อได้เป็นคนแรก

ที่มา : (<http://www.foodnetworksolution.com,2558>)

พลาสติกชนิดแรกสุดมีชื่อว่า parkesine ได้รับการคิดค้นขึ้นในปี พ.ศ. 2399 โดยชาวอังกฤษที่ชื่อว่า Alexander Parkers นับเป็นพลาสติกจำพวก Thermoplastics ชนิดแรกที่ผลิตขึ้นในโลกนี้และได้นำออกแสดงในงานแสดงสินค้าที่เมือง South Kensington ในอีก 6 ปีต่อมาหลังจากนั้น พลาสติกชนิดต่างๆ ได้รับการคิดค้นมากมาย ตัวอย่างเช่น styrene ซึ่งได้รับการคิดค้นในปี พ.ศ.2409 ตามมาด้วย vinychloride ในปี พ.ศ. 2415 เป็นต้น การศึกษาประวัติศาสตร์บรรจุภัณฑ์ในยุคต่อมา ซึ่งมีวิวัฒนาการที่น่ากล่าวถึงดังแสดงไว้ในตารางที่ 1.1 ที่พลิกประวัติศาสตร์พลาสติกได้แก่ การค้นพบ polyethylene ในโรงงานของ ICI ประเทศอังกฤษเมื่อปี พ.ศ. 2468 และได้นำมาใช้เป็นสารหุ้มฉนวนของสายโทรศัพท์ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 พร้อมทั้งได้รับการพัฒนามาเป็นบรรจุภัณฑ์พลาสติกที่นิยมใช้มากที่สุด

การใช้กล่องกระดาษลูกฟูกครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของอเมริกาคือการใช้สำหรับบรรจุอาหารเข้าซีเรียล (cereal) พร้อมทั้งได้รับการยอมรับให้ใช้เป็นบรรจุภัณฑ์ขนส่งในปี พ.ศ. 2437

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 จะสิ้นสุดลง มีผู้ประกอบการใช้กล่องอยู่เพียง 20% และใช้ลังไม้อยู่ 80% จวบจนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 2 จบสิ้นลงตัวเลขการใช้ดังกล่าวได้กลับตาลปัตรเป็นมีผู้ใช้กล่องถึง 80%

ตารางที่ 2.1 : ประวัติวิวัฒนาการของบรรจุภัณฑ์ประเภทต่างๆ

ปี	ประเภทบรรจุภัณฑ์	วิวัฒนาการ
ยุคโบราณ	เครื่องปั้นดินเผา	เริ่มมีการใช้เครื่องปั้นดินเผาในประเทศกรีซ
5000 ปี	ดินเผา	เริ่มใช้บรรจุภัณฑ์แก้วในอารยธรรมแถบเมโสโปเตเมีย
ก่อนพุทธกาล	แก้ว	เตเมีย
2000 ปี	แก้ว	ผลิตแก้วด้วยการเป่า
ก่อนพุทธกาล	กระดาษ	เริ่มมีการผลิตกระดาษ
500		
600		
ยุคเริ่มแรก	กระดาษ	เริ่มการผลิตบรรจุภัณฑ์กระดาษ
2245	กระป๋อง	Appert ค้นพบวิธีการถนอมอาหารด้วยความร้อน
2352	กระดาษลูกฟูก	ร้อน
2414	ฝา	มีการจดลิขสิทธิ์ในการผลิตกล่องกระดาษลูกฟูก
2435	กระดาษลูกฟูก	William Painter ของสหรัฐอเมริกาคิดค้นฝา
2437	กระป๋องโลหะ	จีบ
2441	บรรจุภัณฑ์แก้ว	เริ่มมีการใช้กล่องกระดาษลูกฟูกในการขนส่ง
2451	กระดาษลูกฟูก	ทางรถไฟในสหรัฐอเมริกา
2458	พลาสติก	ใช้ระบบสุญญากาศเป็นครั้งแรกสำหรับยาสูบในประเทศอังกฤษ
2468		บริษัท Anchor-Hocking ในสหรัฐอเมริกาพัฒนาฝาปิดที่มีชั้นในบุด้วยยางและแถบโลหะรัดฝาโดยรอบ
		C.D.Altick คิดค้นกระดาษเหนียวสีน้ำตาล (Kraft)
		เริ่มยุคสมัยของพลาสติก โดยมีการใช้ PE, Cellophane, PVC, PS.
ยุคปัจจุบัน	พลาสติก	เริ่มผลิตถุงพลาสติกที่ต้มในน้ำร้อนได้และขวด
2503	กระป๋องโลหะ	นมขนาดใหญ่ที่ผลิตจาก HDPE
2505	พลาสติก	เริ่มผลิตกระป๋องอะลูมิเนียมสำหรับเครื่องดื่ม
2507	พลาสติก	และกระป๋องสเปรย์
2510	พลาสติก	แผงยาที่ใช้กีดเม็ดยาให้ทะลุผ่านแผ่นเปลว

2513	พลาสติก	อะลูมิเนียม และฟิล์มหดรที่มาใช้แทนที่กล่อง
2520	พลาสติก	กระดาษลูกฟูก
2521	กล่องกระดาษ	หลอดพลาสติกและฝาพลาสติกที่เปิดแล้วเกลียว
2524	พลาสติก	ขาดจากกัน
2526		ฟิล์มเมทัลไลซ์ (Metallized) ที่มีแสงแวววับ ขวด PED สำหรับเครื่องดื่มน้ำอัดลม ระบบบรรจุภัณฑ์สุญญากาศ และระบบปรับ สภาวะบรรยากาศ กล่องปลอดเชื้อที่นิยมใช้บรรจุนมและเครื่องดื่ม ขวดซอสมะเขือเทศที่ผลิตด้วยกรรมวิธี Co-Extrusion

ที่มา : (<http://www.foodnetworksolution.com,2558>)

3.4 หน้าที่ของบรรจุภัณฑ์

หน้าที่ของบรรจุภัณฑ์อาหารแปรรูปมีความสอดคล้องกับวิทยาการ 2 ด้าน คือด้านเทคนิคและด้านการตลาดจำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 2.2 : หน้าที่ของบรรจุภัณฑ์

ด้านเทคนิค	ด้านการตลาด
การบรรจุใส่	การส่งเสริมการขาย
การปกป้องคุ้มครอง	การแสดงข้อมูล
การรักษาคุณภาพ	การตั้งราคาขายได้สูงขึ้น
การขนส่ง	การเพิ่มปริมาณขาย
การวางจำหน่าย	ให้ความถูกต้องรวดเร็ว
การรักษาสิ่งแวดล้อม	การรณรงค์

ที่มา : (<http://www.foodnetworksolution.com,2558>)

หน้าที่ของบรรจุภัณฑ์สามารถให้คำอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้

3.4.1 การทำหน้าที่บรรจุใส่ ได้แก่ ใส่ ห่อสินค้า ด้วยการชั่ง ตวง วัด นับ

3.4.2 การทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครอง ได้แก่ ป้องกันไม่ให้สินค้าเสียรูป แตกหัก ไหลซึม

3.4.3 การทำหน้าที่รักษาคุณภาพอาหาร ได้แก่ การใช้วัสดุที่ป้องกันอากาศซึมผ่าน ป้องกันแสงป้องกันก๊าซเฉื่อยที่ฉีดเข้าไปชะลอปฏิกิริยาชีวภาพป้องกันความชื้นจากภายนอก

3.4.4 การทำหน้าที่ขนส่ง ได้แก่ กล่องลูกฟูก ลังพลาสติก ซึ่งบรรจุสินค้าหลายห่อหรือหน่วย เพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้ายและขนส่งสินค้าไปยังแหล่งผลิตหรือแหล่งขาย

3.4.5 การวางจำหน่าย คือ การนำบรรจุภัณฑ์ที่มีสินค้าอาหารแปรรูปอยู่ในวางจำหน่ายได้โดยไม่จำเป็นต้องเห็นสินค้าเลยสามารถวางนอนหรือวางตั้งได้โดยสินค้าไม่ได้รับความเสียหายซึ่งควรคำนึงถึงขนาดที่เหมาะสมกับชั้นวางสินค้าด้วย

3.4.6 การรักษาสิ่งแวดล้อม

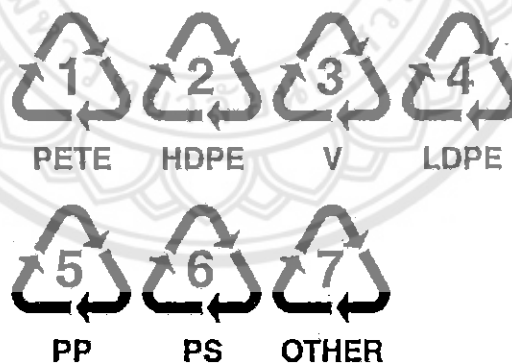
3.4.7 ทำหน้าที่เป็นฉลากแสดงข้อมูลของอาหารแปรรูปได้แก่ ข้อมูลทางด้านโภชนาการ ส่วนประกอบของอาหารวันที่ผลิต วันที่หมดอายุ คำแนะนำและเครื่องหมายเลขทะเบียนหรือเลขอนุญาตจากคณะกรรมการอาหารและยา (อย.)

3.4.8 ทำให้ตั้งราคาขายได้สูงขึ้นเนื่องจากบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามจะสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้า สร้างความนิยมในสินค้า จากตราและเครื่องหมายการค้าทำให้เกิดความภักดี (loyalty) ในตัวสินค้าส่งผลให้ขายราคาที่สูงขึ้นได้ หรือ ที่เรียกว่าสินค้าแบรนด์เนม (brandname)

3.4.9 การเพิ่มปริมาณขาย ด้วยการรวมหน่วยขายปลีกในบรรจุภัณฑ์อีกชั้นหนึ่ง เช่น นมกล่อง 1 โหลในกล่องกระดาษลูกฟูกที่มีหูหิ้วหรือการขายขวดน้ำยาทำความสะอาดพร้อมกับซองน้ำยาทำความสะอาดเพื่อใช้เติมใส่ในขวดเมื่อใช้น้ำยาในขวดหมดแล้ว เป็นต้น

3.4.10 ให้ความถูกต้องรวดเร็วในการขายโดยการพิมพ์บาร์โค้ดบนบรรจุภัณฑ์ทำให้คนคิดเงินไม่จำเป็นต้องอ่านป้ายราคาบนบรรจุภัณฑ์แล้วกดเงินที่ต้องจ่ายแต่ให้เครื่องอ่านบาร์โค้ดทำหน้าที่แทนทำให้รวดเร็วขึ้นและถูกต้อง

3.4.11 ร่วมมีบทบาทในการรณรงค์เรื่องต่างๆ เช่น สัญลักษณ์รีไซเคิล ฉลากเขียว กีฬา ท่องเที่ยวกินของไทยใช้ของไทย เป็นต้น



ภาพที่ 2.11 สัญลักษณ์รีไซเคิล

ที่มา : (<http://www.foodnetworksolution.com,2558>)

ตารางที่ 2.3 : การแยกประเภทของบรรจุภัณฑ์

วิธีการ	จุดมุ่งหมาย	ประเภทของบรรจุภัณฑ์
1	การออกแบบ	1.1 บรรจุภัณฑ์ชั้นในหรือปฐมภูมิ (Primary Packaging)
		1.2 บรรจุภัณฑ์ชั้นที่สองหรือทุติยภูมิ (Secondary Packaging)
		1.3 บรรจุภัณฑ์ชั้นที่สามหรือตติยภูมิ (Tertiary Packaging)
2	วัสดุที่ใช้ผลิต	2.1 เยื่อและกระดาษ
		2.2 พลาสติก
		2.3 แก้ว
		2.4 โลหะ

ที่มา : (<http://www.foodnetworksolution.com,2558>)

3.5 บรรจุภัณฑ์แบ่งตามการออกแบบ

ด้วยหลักการในการออกแบบสามารถจำแนกประเภทของบรรจุภัณฑ์ได้ 3 จำพวก คือ

3.5.1 บรรจุภัณฑ์ชั้นในหรือปฐมภูมิ (primary packaging) เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ผู้ซื้อจะได้สัมผัสเวลาที่บริโภคบรรจุภัณฑ์นี้ จะได้รับการโยนทิ้งเมื่อมีการเปิดและบริโภคสินค้าภายในจนหมด เช่น ซองบรรจุน้ำตาลเป็นต้น บรรจุภัณฑ์นี้เป็นบรรจุภัณฑ์ที่อยู่ชั้นในสุดติดกับตัวสินค้า

ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ชั้นในมีปัจจัยที่ต้องพิจารณา 2 ประการคือ อันดับแรกจะต้องมีการทดสอบจนมั่นใจว่าอาหารที่ผลิตและบรรจุภัณฑ์ที่เลือกใช้จำเป็นต้องเข้ากันได้ (compatibility) หมายความว่าตัวอาหารจะไม่ทำปฏิกิริยาต่อผลิตภัณฑ์ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นนี้อาจจะเกิดจากการแยกตัวของเนื้อวัสดุบรรจุภัณฑ์เข้าสู่อาหาร (migration) หรือการทำให้บรรจุภัณฑ์เปลี่ยนแปลงรูปทรงไปเช่นในกรณีการ บรรจุอาหารใส่เข้าไปในบรรจุภัณฑ์ขณะที่อาหารยังร้อนอยู่ (hot Filling) เมื่อเย็นตัวลงในสภาวะบรรยากาศห้องจะทำให้รูปทรงของบรรจุภัณฑ์บิดเบี้ยวได้ เหตุการณ์นี้จะพบบ่อยมากในขวดพลาสติกทรงกระบอกซึ่งแก้ไขได้โดยการเพิ่มร่องบนผิวทรงกระบอกหรือเปลี่ยนรูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมมุมมน

3.5.2 บรรจุภัณฑ์ชั้นที่สองหรือทุติยภูมิ (secondary packaging) เป็นบรรจุภัณฑ์ที่รวบรวมบรรจุภัณฑ์ชั้นแรกเข้าด้วยกัน เพื่อเหตุผลในการป้องกันหรือจัดจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น หรือด้วยเหตุผลในการขนส่ง บรรจุภัณฑ์ชั้นที่สองที่เห็นได้ทั่วไป เช่น กล่องกระดาษแข็งของหลอดยาสีฟัน ถุงพลาสติกใส่ซองน้ำตาล 50 ซอง เป็นต้น

ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ชั้นที่สองนี้มักจะเป็นบรรจุภัณฑ์ที่ต้องวางแสดงบนห้าง ณ จุดขาย ดังนั้นการเน้นความสวยงามและภาพพจน์ของบรรจุภัณฑ์ชั้นที่สองจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่น กล่องยาสีฟัน การออกแบบของหลอดยาสีฟันที่อยู่ภายในก็ไม่จำเป็นต้องออกแบบให้สอดคล้องหลายสี ในทางกลับกันถ้าบรรจุภัณฑ์ชั้นในได้รับการออกแบบอย่างสวยงามในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ชั้นที่สองนี้อาจจะทำการเปิดเป็นหน้าต่างเพื่อให้เห็นถึงความสวยงามของบรรจุภัณฑ์ชั้นในที่ออกแบบมาอย่างดีแล้ว ในกรณีของตัวอย่างถุงพลาสติกใส่ซองน้ำตาล 50 ซองนั้น

ถุงพลาสติกที่เลือกใช้ไม่จำเป็นต้องช่วยรักษาคุณภาพของน้ำตาลมากเท่าของชั้นใน เนื่องจากทำหน้าที่รวมของน้ำตาล 50 ซองเข้าด้วยกันเพื่อการจัดจำหน่ายแต่ตัวเองต้องพิมพ์สอดสีอย่างสวยงามเพราะเป็นถุงที่วางขายบนห้าง ณ จุดขาย บรรจุภัณฑ์ชั้นในหรือปฐมภูมิ (primary packaging) และบรรจุภัณฑ์ชั้นที่สองหรือทุติยภูมิ (secondary packaging) มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า บรรจุภัณฑ์เพื่อการจำหน่ายปลีก (commercial Packaging)

3.5.3 บรรจุภัณฑ์ชั้นที่สามหรือตติยภูมิ (tertiary packaging) หน้าที่หลักของบรรจุภัณฑ์นี้คือการป้องกันระหว่างการขนส่งบรรจุภัณฑ์ขนส่งนี้อาจแบ่งย่อยเป็น 3 ประเภท คือ

1) บรรจุภัณฑ์ที่ใช้จากแหล่งผลิตถึงแหล่งขายปลีกเมื่อสินค้าได้รับการจัดเรียงวางบนห้างหรือคลังสินค้าของแหล่งขายปลีกแล้วบรรจุภัณฑ์ขนส่งก็หมดหน้าที่การใช้งานบรรจุภัณฑ์เหล่านี้เช่น แคร่และกะบะ (pallet) เป็นต้น

2) บรรจุภัณฑ์ที่ใช้ระหว่างโรงงานเป็นบรรจุภัณฑ์ที่จัดส่งสินค้าระหว่างโรงงาน ตัวอย่างเช่น ลังใส่ซองพริกป่น ถุงน้ำจิ้ม เป็นผลผลิตจากโรงงานหนึ่งส่งไปยังโรงงานอาหารสำเร็จรูปเพื่อทำการบรรจุไปพร้อมกับอาหารหลัก เป็นต้น

3) บรรจุภัณฑ์ที่ใช้จากแหล่งขายปลีกไปยังมือผู้บริโภคหรือคน เช่น ถุงต่างๆ ที่ร้านค้าใส่สินค้าให้ผู้ซื้อการออกแบบบรรจุภัณฑ์ชั้นที่สามนี้จึงต้องคำนึงถึงความสามารถในการป้องกันสินค้าระหว่างการขนส่งส่วนข้อมูลรายละเอียดบนบรรจุภัณฑ์ขนส่งจะช่วยให้การจัดส่งเป็นไปอย่างสะดวกและถูกต้องบรรจุภัณฑ์ชั้นที่สามนี้จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าบรรจุภัณฑ์เพื่อการขนส่ง (distribution packaging)

3.6 ประเภทของบรรจุภัณฑ์จำแนกตามวัสดุ

บรรจุภัณฑ์แยกตามวัสดุหลักที่ใช้ในการผลิตได้ 4 ประเภท คือ

3.6.1 เยื่อและกระดาษนับได้ว่าเป็นบรรจุภัณฑ์ที่ใช้มากที่สุดและมีแนวโน้มใช้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากการรีไซเคิลได้ง่าย อันเป็นผลจากการรณรงค์สิ่งแวดล้อมกระดาษนับเป็นวัสดุบรรจุภัณฑ์ประเภทเดียวที่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้จากการปลูกป่าทดแทนกระดาษที่ใช้ในอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์มีหลายประเภท และสามารถพิมพ์ตกแต่งได้ง่ายและสวยงามนอกจากนี้ยังสะดวกต่อการขนส่งจากผู้ผลิตไปยังผู้ใช้เนื่องจากสามารถพับได้ ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง

3.6.2 พลาสติกเป็นวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่อัตราการเจริญเติบโตสูงมากคุณประโยชน์ของพลาสติกคือ มีน้ำหนักเบา ป้องกันการซึมผ่านของอากาศและก๊าซได้ระดับหนึ่งสามารถต่อต้านการทำลายของแบคทีเรียและเชื้อรา มีคุณสมบัติหลายอย่างที่สามารถเลือกใช้ในงานที่เหมาะสมพลาสติกบางชนิดยังเป็นฉนวนกันความร้อนอีกด้วย พลาสติกที่ใช้ในอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์มีอยู่หลากหลายประเภทการศึกษาคุณสมบัติของพลาสติกแต่ละประเภทมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้บรรจุภัณฑ์พลาสติกที่เลือกใช้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์

3.6.3 แก้วนับเป็นบรรจุภัณฑ์ที่มีความเฉื่อยต่อการทำปฏิกิริยากับสารเคมีชีวภาพต่างๆเมื่อเทียบกับวัสดุบรรจุภัณฑ์อื่นๆและรักษาคุณภาพสินค้าได้ดีมากข้อดีของแก้วคือมีความใสและทำเป็นสีต่างๆ ได้ สามารถทนต่อแรงกดได้สูงแต่เปราะแตกง่ายในด้านสิ่งแวดล้อมแก้วสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้สิ่งที่พึงระวังในเรื่องการบรรจุคือ ฝาขวดแก้วจะต้องเลือกใช้ฝาที่ได้ขนาดและต้องสามารถปิดได้สนิทแน่นเพื่อช่วยรักษาคุณภาพและยืดอายุของสินค้า

3.6.4 โลหะในอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์อาหารวัสดุโลหะที่ใช้มี 2 ชนิด คือ

1) เหล็กเคลือบดีบุกเป็นบรรจุภัณฑ์ที่แข็งแรงป้องกันอันตรายจากสิ่งแวดล้อมและสภาวะอากาศ การลงทุนในการผลิตไม่สูงนักและไม่สลับซับซ้อนสามารถใช้บรรจุอาหารได้ดี เนื่องจากสามารถปิดผนึกได้สนิทและฆ่าเชื้อได้ด้วยความร้อนในแง่ของสิ่งแวดล้อมสามารถแยกออกจากขยะได้ง่ายด้วยการใช้แม่เหล็ก

2) อะลูมิเนียม มักจะใช้ในรูปเปลวอะลูมิเนียมหรือกระป๋องมีน้ำหนักเบาอีกทั้งมีความแข็งแรงทนต่อการซึมผ่านของอากาศ ก๊าซ แสง และกลิ่นรสได้ดีในรูปของเปลวอะลูมิเนียมมักใช้เคลือบกับวัสดุอื่นซึ่งให้ภาพลักษณ์ที่ดีเนื่องจากความเงาแวบของอะลูมิเนียมและเป็นตัวเหนียวนำความเย็นได้ดี (Food Network Solution. ออนไลน์. 2558.)

3.7 กระบวนการออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์

ในกระบวนการออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์ ต้องอาศัยความรู้และข้อมูลจากหลายด้านการอาศัยความช่วยเหลือจากผู้ชำนาญการบรรจุ (packaging specialists) หลายๆฝ่ายมาร่วมปรึกษาและพิจารณาตัดสินใจ ซึ่งอิงทฤษฎีของ ปุ่น คงเจริญเกียรติและสมพร คงเจริญเกียรติ (2542:71-83) โดยที่ผู้วิจัยจะกระทำหน้าที่เป็นผู้สร้างภาพพจน์จากข้อมูลต่างๆให้ปรากฏเป็นรูปลักษณะของบรรจุภัณฑ์จริง ลำดับขั้นตอนของการดำเนินงาน นับตั้งแต่ตอนเริ่มต้น จนกระทั่งสิ้นสุดจนได้ผลงานออกมามีดังต่อไปนี้ เช่น

3.7.1 กำหนดนโยบายหรือวางแผนยุทธศาสตร์ เช่น ตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการผลิตเงินทุนงบประมาณการจัดการและการกำหนดสถานะของบรรจุภัณฑ์ในส่วนนี้ทางบริษัทแต่ชีวิตจะเป็นผู้กำหนด

3.7.2 การศึกษาและการวิจัยเบื้องต้น ได้แก่ การศึกษาข้อมูลหลักการทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและวิศวกรรมทางการผลิตตลอดจนการค้นพบสิ่งใหม่ๆที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องสอดคล้องกันกับการออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์

3.7.3 การศึกษาถึงความเป็นไปได้ของบรรจุภัณฑ์เมื่อได้ศึกษาข้อมูลต่างๆแล้วก็เริ่มศึกษาความเป็นไปได้ของบรรจุภัณฑ์ด้วยการสังเกตภาพแสดงถึงรูปร่างลักษณะและส่วนประกอบของโครงสร้าง 2-3 มิติ หรืออาจใช้วิธีการอื่นๆขึ้นรูปเป็นลักษณะ 3 มิติก็สามารถกระทำได้ในขั้นตอนนี้อาจเป็นการเสนอแนวความคิดสร้างสรรค์ขั้นต้นหลายๆแบบเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในเทคนิควิธีการบรรจุและการคำนวณเบื้องต้นตลอดจนเงินทุนงบประมาณดำเนินการและเพื่อการพิจารณาคัดเลือกแบบร่างไว้เพื่อพัฒนาให้สมบูรณ์ในขั้นตอนต่อไป

3.7.4 การพัฒนาและแก้ไขแบบในขั้นตอนนี้ผู้ออกแบบจะต้องขยายรายละเอียดปลีกย่อย ของแบบร่างให้ทราบอย่างละเอียดโดยเตรียมเอกสารหรือข้อมูลประกอบมีการกำหนดเทคนิคและวิธีการผลิต การบรรจุ วัสดุ การประมาณราคา ตลอดจนการทดสอบทดลองบรรจุเพื่อหารูปร่าง รูปทรงหรือส่วนประกอบต่างๆที่เหมาะสมกับหน้าที่ของบรรจุภัณฑ์ที่ต้องการด้วยการสร้างรูปจำลองง่าย ๆ ขึ้นมาดั่งนั้นผู้ออกแบบจึงต้องจัดเตรียมสิ่งต่างๆเหล่านี้้อย่างละเอียดรอบคอบเพื่อการนำเสนอต่อลูกค้าและผู้ทำงานเกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจเพื่อพิจารณาให้ความคิดเห็นสนับสนุนยอมรับหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติมในรายละเอียดที่ชัดเจนยิ่งขึ้นเช่น การทำแบบจำลองโครงสร้างเพื่อศึกษาถึงวิธีการบรรจุและหน้าที่ของบรรจุภัณฑ์ก่อนการสร้างแบบเหมือนจริง

3.7.5 การพัฒนาต้นแบบจริงเมื่อแบบโครงสร้างได้รับการแก้ไขและพัฒนาผ่านการยอมรับแล้วลำดับต่อมาต้องทำหน้าที่เขียนแบบเพื่อกำหนดขนาด รูปร่าง และสัดส่วนจริงด้วยการเขียนภาพประกอบแสดงรายละเอียดของรูปแบบแปลนรูปด้านต่างๆทัศนียภาพหรือภาพแสดงการประกอบของส่วนประกอบมีการกำหนดมาตราส่วนบอกชนิดและประเภทวัสดุที่ใช่มิใช่ข้อความ คำสั่ง ที่สื่อสารความเข้าใจกันได้ในขบวนการผลิตเป็นบรรจุกณ์ของจริงแต่การที่จะได้มาซึ่งรายละเอียดเพื่อนำไปผลิตจริงดังกล่าวนี้ ผู้ออกแบบจะต้องสร้างต้นแบบจำลองที่สมบูรณ์ขึ้นมาก่อนเพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและจำแนกแยกแยะส่วนประกอบต่างๆออกมาศึกษาตงั้นที่จัดทำขึ้นมาในขั้นนี้จึงควรสร้างด้วยวัสดุที่สามารถให้ลักษณะและรายละเอียดใกล้เคียงกับบรรจุกณ์ของจริงให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้เช่นอาจจะทำด้วยปูนพลาสเตอร์ดินเหนียว กระดาษชานอู้และในขั้นนี้การทดลองออกแบบกราฟฟิคบนบรรจุกณ์ควรได้รับการพิจารณาร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับลักษณะของโครงสร้างเพื่อสามารถนำผลงานในขั้นนี้มาคัดเลือกพิจารณาความมีประสิทธิภาพของรูปลักษณะบรรจุกณ์ที่สมบูรณ์

3.7.6 การผลิตจริงสำหรับขั้นตอนนี้ส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่รับผิดชอบของฝ่ายผลิตในโรงงานที่จะต้องดำเนินการตามแบบแปลนที่นักออกแบบให้ไว้ซึ่งทางฝ่ายผลิตจะต้องจัดเตรียมแบบแม่พิมพ์ของบรรจุกณ์ให้เป็นไปตามกำหนดและจะต้องสร้างบรรจุกณ์จริงออกมาจำนวนหนึ่งเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการทดสอบทดลองและวิเคราะห์เป็นครั้งสุดท้ายหากพบว่ามีข้อบกพร่องควรรีบดำเนินการแก้ไขให้เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงดำเนินการผลิตเพื่อนำไปบรรจุและจำหน่ายในลำดับต่อไป (Google Sites.ออนไลน์. 2558.)

3.8 การออกแบบกราฟฟิคสำหรับบรรจุกณ์

การออกแบบกราฟฟิค ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการบรรจุกณ์เป็นอย่างมาก เพราะว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญเหนือไปจากการบรรจุและการป้องกันผลิตภัณฑ์โดยตรงทำให้บรรจุกณ์ที่ได้มีหน้าที่ เพิ่มขึ้นมาโดยที่ลักษณะกราฟฟิคบรรจุกณ์และสลากได้แสดงบทบาทหน้าที่สำคัญอันได้แก่

3.8.1 การสร้างทัศนคติที่ดีงามต่อผลิตภัณฑ์และผู้ผลิตกราฟฟิคบนบรรจุกณ์และแผ่นสลาก ได้ทำหน้าที่เปรียบเสมือนสื่อประชาสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์ในอันที่จะเสนอต่อผู้บริโภคบริโภคแสดงออกถึงคุณภาพความดีของผลิตภัณฑ์และความรับผิดชอบที่ผู้ผลิตมีต่อผลิตภัณฑ์นั้นๆโดยที่ลักษณะทางกราฟฟิคจะสื่อความหมายและปลุกฝังความรู้ความเข้าใจการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ตลอดทั้งสร้างความต่อเนื่องของการใช้การเชื่อถือในคุณภาพกระทั่งเกิดความศรัทธาเชื่อถือในผู้ผลิตในผลผลิตที่สุดด้วย

3.8.2 การชี้แจงและบ่งชี้ให้ผู้บริโภคทราบถึงชนิดประเภทของผลิตภัณฑ์ลักษณะกราฟฟิคเพื่อ ให้สื่อความหมายหรือถ่ายทอดความรู้สึกได้ว่าผลิตภัณฑ์คืออะไรและผู้ใดเป็นผู้ผลิตนั้น มักนิยมอาศัยใช้ภาพและอักษรเป็นหลักแต่ก็ยังมีองค์ประกอบอื่นๆในการออกแบบ เช่น รูปทรงเส้น สีลาซึ่งสามารถสื่อให้เข้าใจหมายหมายได้ เช่น เดียวกับการใช้ภาพและข้อความอธิบายอย่างชัดเจนตัวอย่างงานดังกล่าวนี้มีให้เห็นได้ทั่วไปและที่เห็นชัดคือผลิตภัณฑ์ต่างประเทศที่บรรจุอยู่ในภาชนะที่คล้ายคลึงกัน ดังเช่น เครื่องสำอาง และยา เป็นต้น แม้บรรจุอยู่ในขวดหรือหลอดรูปทรงเหมือนกันผู้บริโภคก็สามารถชี้ได้ว่าอันใดคือเครื่องสำอางอันใดคือยาทั้งนี้ก็เนื่องการสังเกตจากกราฟฟิค เช่น ลักษณะตัวอักษร หรือ สีที่ใช้ซึ่งนักออกแบบจัดไว้ให้เกิดความรู้สึกผิด

3.8.3 การแสดงเอกลักษณ์เฉพาะสำหรับผลิตภัณฑ์และผู้ประกอบการลักษณะรูปทรงและโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์ส่วนใหญ่ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในผลิตภัณฑ์แต่ละประเภท ทั้งนี้เพราะกรรมวิธีการบรรจุภัณฑ์ ใช้เครื่องจักรผลิตขึ้นมาภายใต้มาตรฐานเดียวกัน ประกอบกับผู้แข่งขันในตลาดมีมาก ดังที่เห็นได้จากผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปที่ผลิตและจำหน่ายอยู่อย่างแพร่หลายในปัจจุบันซึ่งมีลักษณะรูปทรงและโครงสร้างที่คล้ายคลึงกันมาก เช่น อาหารกระป๋อง ขวดเครื่องดื่มชงชาของปิดผนึกและกล่องกระดาษเป็นต้น บรรจุภัณฑ์ต่างๆเหล่านี้มักมีขนาด สัดส่วน ปริมาณการบรรจุที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน

3.8.4 การแสดงสรรพคุณและวิธีใช้ของผลิตภัณฑ์เป็นการให้ข่าวสารข้อมูลส่วนประสมหรือส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ภายในว่ามีคุณสมบัติสรรพคุณและวิธีการใช้อย่างถูกต้องอย่างไรบ้าง ทั้งนี้โดยการอาศัยการออกแบบการจัดวางภาพประกอบข้อความสั้นๆ) ข้อมูลรายละเอียดตลอดจนตรารับรอง คุณภาพและอื่นๆให้สามารถเรียกร้องความสนใจจากผู้บริโภคให้หยิบยกเอาผลิตภัณฑ์ขึ้นมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจเลือกซื้อการออกแบบกราฟิกเพื่อแสดงบทบาทในหน้าที่นี้จึงเปรียบจึงเปรียบเสมือนการสร้างบรรจุภัณฑ์ให้เป็นพนักงานขายเงียบที่ทำหน้าที่โฆษณาประชาสัมพันธ์แทนคน ณ บริเวณจุดซื้อนั่นเอง

บรรจุภัณฑ์เป็นตัวแทนของกระบวนการส่งเสริมการขายทางการตลาด ณ จุดขายที่สามารถจับต้องได้เปรียบเสมือนกุญแจดอกสุดท้ายที่จะไขผ่านประตูแห่งการตัดสินใจซื้อบรรจุภัณฑ์สามารถ ทำหน้าที่เป็นสื่อโฆษณาได้อย่างดีเยี่ยม ณ จุดขาย เพราะบรรจุภัณฑ์เป็นงานพิมพ์ 3 มิติ และมีด้านทั้งหมดถึง 6 ด้าน ที่จะสามารถใช้เป็นสื่อโฆษณาได้ดีกว่าแผ่นโฆษณาที่มีเพียง 2 มิติหรือด้านเดียวนักออกแบบบางท่านได้เปรียบเทียบการออกแบบบรรจุภัณฑ์ว่าเปรียบเสมือนร่างกายของมนุษย์ เริ่มต้นจากรูปทรงของบรรจุภัณฑ์ อันได้แก่ ทรงสี่เหลี่ยมของกล่อง ทรงกลมของขวด หรือกระป๋อง เป็นต้นรูปทรงเหล่านี้เปรียบได้กับตัวโครงร่างกายมนุษย์ สีที่ออกแบบบรรจุภัณฑ์เปรียบเสมือนผิวหนังของมนุษย์ คำบรรยายบนบรรจุภัณฑ์เปรียบได้กับปากที่กล่าวแจ้งแถลงสรรพคุณของสินค้าการออกแบบทั้งหมดของบรรจุภัณฑ์จึงเปรียบเสมือนระบบการทำงานของมนุษย์ในการออกแบบนักออกแบบจะนำเอาองค์ประกอบต่างๆอันได้แก่กลยุทธ์การตลาดช่องทางการจัดจำหน่าย และสถานะคู่แข่งขึ้นมาเป็นแนวความคิดในการออกแบบให้สนองกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ด้วยเหตุนี้ในแง่ของนักออกแบบบรรจุภัณฑ์การออกแบบอาจจะเขียน เป็นสมการอย่างง่ายๆได้ดังนี้

การออกแบบ = คำบรรยาย + สัญลักษณ์ + ภาพพจน์ Design = Words + Symbols + Image
--

ในสมการนี้คำบรรยายและสัญลักษณ์มีความเข้าใจตามความหมายของคำส่วนภาพพจน์นั้นค่อนข้างจะเป็นนามธรรมเนื่องจากการออกแบบภาพพจน์เป็นศิลปะอย่างหนึ่งซึ่งอาจแสดงออกได้ด้วยจุดเส้นสี รูปวาด และรูปถ่าย ผสมผสานกันออกมาเป็นพาณิชย์ศิลป์บนบรรจุภัณฑ์ด้วยหลักการง่าย ๆ 4 ประการคือ SAFE ซึ่งมีความหมายว่า (design-prt1330. ออนไลน์. 2558.)

S = Simple เข้าใจง่ายสบายตา

A = Aesthetic มีความสวยงาม ชวนมอง

F = Function ใช้งานได้ง่าย สะดวก

E = Economic ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม

3.9 การออกแบบเอกลักษณ์ของแบรนด์

องค์กรธุรกิจในปัจจุบันควรตระหนักว่าการสร้างออกแบบตราให้มีเอกลักษณ์เป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากเป็นตราเครื่องมือทางธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ หากออกแบบได้ดีและนำไปใช้อย่างสม่ำเสมอจะทำให้องค์กรมีเอกลักษณ์ที่แข็งแกร่งซึ่งจะช่วยเสริมสร้างการรับรู้ที่ดีของลูกค้าและจะช่วยให้ธุรกิจมีโอกาสประสบความสำเร็จได้มากในปัจจุบันเทคโนโลยีและคุณภาพสินค้านั้นมักจะมีคุณสมบัติใกล้เคียงกันคุณประโยชน์ในการใช้งานจึงไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการเลือกซื้อสินค้าหรือบริการอีกต่อไปด้วยเหตุนี้ความชัดเจนในการสื่อสารแบรนด์ของสินค้าหรือธุรกิจจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจมากการออกแบบเอกลักษณ์จึงต้องมีลักษณะที่โดดเด่น จดจำได้ง่าย และสามารถสื่อให้เห็นถึงตัวตนของแบรนด์ได้อย่างชัดเจนซึ่งการออกแบบองค์ประกอบทางกายภาพของตราสินค้า (brand element)

1. ชื่อสินค้า (brand name)
2. คำขวัญ (slogan)
3. คุณลักษณะ+ตัวอักษร (character+font)
4. ตราสินค้า+สี (logo+colour)
5. สัญลักษณ์ (symbol)
6. บรรจุภัณฑ์+การออกแบบ (packaging+design)

โลโก้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดจะปรากฏอยู่ในทุกๆที่ที่เกี่ยวข้องกับแบรนด์ทั้งบรรจุภัณฑ์ นามบัตร เอกสาร สิ่งพิมพ์ และเว็บไซต์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญทางกลยุทธ์ของธุรกิจจึงควรให้ความสำคัญและทุ่มเทเวลาให้กับการออกแบบอย่างเพียงพอโลโก้ที่ดีจะทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ที่ผู้คนจะได้สัมผัสโลโก้อาจประกอบด้วย ชื่อ (name) สัญลักษณ์(symbol) และคำจำกัดความ (defining phrase) หรือคำขวัญ (tag line) ที่จะแสดงถึงลักษณะของสินค้าหรือบริการรวมถึงคุณประโยชน์ต่างๆโลโก้จึงเป็นส่วนประกอบสำคัญของแบรนด์ที่ลูกค้าจะพบเห็นมันเสมอในทุกสิ่งที่คุณสร้างขึ้นโดยเฉพาะที่ตัวผลิตภัณฑ์หากแบรนด์ของคุณเป็นที่ชื่นชอบของลูกค้า ลูกค้าก็จะเลือกซื้อสินค้าที่มีโลโก้ของคุณปรากฏอยู่คุณสมบัติของโลโก้ที่ดี

3.9.1 หลักการตั้งชื่อแบรนด์

- 1) เป็นชื่อที่จดจำได้และเป็นเจ้าของได้
- 2) ไม่ควรเป็นชื่อทั่วไปเพราะลูกค้าอาจจำไม่ได้และอาจสับสนกับชื่ออื่นที่

ใกล้เคียงกัน

- 3) มีเอกลักษณ์ แตกต่างจากคู่แข่งอย่างชัดเจน
- 4) เป็นชื่อที่ยินยอมอยู่ตลอดกาลทนทานต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด
- 5) มีความหมายกว้างพอที่จะครอบคลุมความหมายทั้งหมดที่ต้องการสื่อสาร
- 6) ชื่อที่ดีจะสามารถช่วยให้เข้าใจถึงคุณประโยชน์ของสินค้าและบริการที่

ซับซ้อนได้โดยง่ายชื่อสั้นๆได้เปรียบชื่อที่ยาวกว่าเพราะนอกจากจะจดจำได้ง่ายกว่าแล้วยังประหยัดพื้นที่และไม่รบกวนเวลาโฆษณามากนัก

3.9.2 ขั้นตอนการสร้างชื่อแบรนด์ (create a name)

- 1) ค้นหาคำในเชิงบวกที่จะนำมาประยุกต์หรือผสมเข้ากับคำอื่นให้เป็นคำใหม่
- 2) ผสมคำชื่อที่ดูอย่าง DeskJet, Airbus, Frigidaire, iPhone นั้นเกิดจากการผสมคำหรือไอเดียที่มีความหมายเข้าด้วยกันเป็นชื่อที่มีเอกลักษณ์และสื่อความหมายในตัวเอง
- 3) สร้างสรรค์คำขึ้นมาใหม่
- 4) นำชื่อหรือคำทั่วไปมาใช้โดยตรง
- 5) ใช้ชื่อสถานที่
- 6) ใช้ตัวย่อ
- 7) ใช้ชื่อเฉพาะ
8. ใช้ตัวเลขประกอบ
9. ชื่อที่ระบุถึงประเภทธุรกิจ
10. เปลี่ยนชื่อเป็น ภาษาอังกฤษ
11. ชื่อบุคคล
12. รูปแบบอื่นๆ

3.9.3 รูปแบบของโลโก้ (logo types)

1) โลโก้แบบคลิปอาร์ต (clip art logo) การนำภาพคลิปอาร์ต (clip art) หรืออิลลัสเตรเตอร์ (illustrator) มาใช้ทำให้โลโก้ดูโดดเด่นและน่าสนใจขึ้นมาได้ง่ายๆแต่ควรระวังเรื่องลิขสิทธิ์และเราอาจไม่สามารถนำคลิปอาร์ตไปใช้เป็นเครื่องหมายการค้าได้บริษัทใหญ่ๆจึงไม่ควรใช้วิธีนี้แต่สำหรับธุรกิจขนาดเล็กที่ไม่เป็นทางการนักสามารถเริ่มต้นด้วยโลโก้แบบคลิปอาร์ตได้ง่ายๆ การใช้ภาพคลิปอาร์ตหรืออิลลัสเตรเตอร์นั้น เราอาจนำมาใช้โดยตรง หรือเลือกมาเฉพาะบางส่วนหรือนำภาพ 2-3 ชิ้นมาประกอบกันเป็นภาพใหม่

2) โลโก้แบบตัวอักษรล้วน (all-type logo) รูปแบบโลโก้ซึ่งประกอบด้วยตัวอักษรเพียงอย่างเดียวนั้นเป็นวิธีการออกแบบโลโก้ที่ดูเป็นมืออาชีพได้ในเวลาอันรวดเร็วแถมยังเป็นโลโก้ที่อยู่ได้นาน ไม่ตกยุคง่ายๆแม้ว่าจะไม่มีภาพประกอบในการสื่อความหมายแต่บุคลิกของตัวอักษรจะเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสาร ดังนั้น การเลือกรูปแบบฟอนต์ที่เหมาะสมจึงเป็นหัวใจสำคัญของโลโก้ประเภทนี้ในการใช้ตัวอักษรเราสามารถนำฟอนต์มาใช้โดยตรงหรือนำมาดัดแปลงให้เกิดเอกลักษณ์ก็ได้โดยอาจเลือกใช้ฟอนต์เพียงชนิดเดียว หรือมากกว่าก็ได้

3) โลโก้แบบรูปภาพ (photo logo) โลโก้แบบที่มีรูปภาพประกอบส่วนของรูปภาพจะช่วยเพิ่มความสมจริงยิ่งขึ้นทำให้น่าเชื่อถือและเป็นจริงเป็นจริงมากขึ้นโลโก้แบบนี้จะดูแปลกใหม่สะดุดตาผู้พบเห็นเป็นอย่างดีแต่ควรระวังเรื่องลิขสิทธิ์และเครื่องหมายการค้าเช่นเดียวกับโลโก้แบบคลิปอาร์ตหากคุณมีฝีมือในการถ่ายภาพก็สามารถนำภาพที่ถ่ายเองมาใช้ได้แต่ข้อเสียคือจะย่อโลโก้แบบนี้ให้มีขนาดเล็กๆไม่ได้เพราะภาพจะดูไม่ออกด้วยเหตุนี้โลโก้แบบนี้จึงไม่เป็นที่นิยมนัก

4) โลโก้แบบสัญลักษณ์ (symbol logo) สัญลักษณ์เครื่องหมายและไอคอนนั้นเป็นองค์ประกอบที่สามารถสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็วเราสามารถนำสัญลักษณ์เหล่านี้ร่วมกับตัวอักษรเพื่อให้ได้โลโก้ที่สะดุดตาและสื่อความหมายได้ตรงตามต้องการ

5) โลโก้แบบโครงร่าง (silhouette logo) โลโก้แบบโครงร่าง (silhouette) นั้นจะแสดงรูปร่างของสิ่งของโดยไม่แสดงรายละเอียดภายในทำให้เกิดความเรียบง่ายชัดเจนนอกจากนี้ยังสามารถนำเสนอด้วยรูปทรง (shape) หรือเส้นโครงร่างภายนอก (outline) ซึ่งจะดูทันสมัยเบา สบายกว่าภาพที่โลโก้แบบนี้ยังรวมถึง การใช้ภาพแกะสลัก (engrave) ที่แสดงถึงความเก่าแก่ โบราณ ด้วยเลือกสไตล์ที่เหมาะสม (Select Style) สไตล้นั้นหมายถึงรูปแบบของทุกสิ่งที่มีมองเห็นรวมถึงความรู้สึกทางอารมณ์ขององค์กรซึ่งเป็นผลรวมมาจากข้อความที่นำเสนอลักษณะของรูปภาพโทนสี บุคลิกของตัวอักษรและเลย์เอาต์ของสิ่งพิมพ์ต่างๆ เลือกสไตล์การออกแบบตามความสนใจของลูกค้า เป็นหลักพยายามศึกษาว่าพวกเขาสนใจอะไรและประยุกต์ใช้พฤติกรรมที่พวกเขาเกี่ยวข้องแต่ต้องแตกต่างจากคู่แข่งขณะเดียวกันต้องเป็นสไตล์ที่เหมาะสมและเข้ากับบุคลิกขององค์กร

3.9.4 กระบวนการออกแบบโลโก้ (logo design processes)

การออกแบบเป็นกระบวนการแบบค่อยเป็นค่อยไปเริ่มต้นจากไอเดียง่ายๆแล้วพัฒนาต่อเนื่องให้ดีขึ้นเรื่อยๆ อย่างรีบร้อนอย่าคิดว่าไอเดียแรกๆจะใช้ได้ทันทีในแต่ละขั้นตอนอาจต้องเว้นช่วงเวลาสัก 1-2 วันเพื่อกลับมาพิจารณาใหม่ซึ่งจะช่วยให้เกิดความคิดใหม่รูปแบบที่คิดว่าดีแล้วอาจใช้ไม่ได้แต่ไอเดียบางอย่างอาจโดดเด่นขึ้นมาพยายามหลีกเลี่ยงรูปแบบล้าสมัยและรูปแบบที่คนใช้กันเยอะๆในที่สุดรูปแบบที่ได้จะเป็นส่วนผสมของกราฟิก สี และตัวอักษรที่มีการปรับแต่งอย่างลงตัว (จินต์จุฑา อิศริย ภัทร์. การออกแบบตราสินค้า. มปป.)

3.10 การพิมพ์บรรจุภัณฑ์

ระบบการพิมพ์ (the printing process) ที่ใช้ในการสร้างสรรค์ ตกแต่ง ลักษณะ กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ในวงการอุตสาหกรรมทุกวันนี้ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับหลักการพิมพ์ 4 กระบวนการใหญ่ๆตามลักษณะของการสร้างแม่พิมพ์คือ

3.10.1 กระบวนการพิมพ์ผิวนูน (relief printing process) ได้แก่การพิมพ์ระบบ letter press และการพิมพ์ระบบ flexo.

1) การพิมพ์ระบบเลตเตอร์เพรสการพิมพ์โดยระบบเลตเตอร์เพรสเป็นระบบ การพิมพ์ที่เก่าแก่ที่สุดมีอายุกว่า 500 ปีมาแล้ว โดยนักประดิษฐ์ชาวเยอรมันชื่อกูเตนเบอร์ก gurenburg เป็นผู้คิดค้นการพิมพ์โดยใช้ตัวอักษรแต่ละตัวมาผสมกันเป็นคำขึ้นได้คนแรกทำให้การ พิมพ์หนังสือเป็นที่แพร่หลายตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาการเกิดภาพในการพิมพ์ของระบบนี้เกิดขึ้นโดยวิธี ที่กระดาษถูกกดลงบนแม่พิมพ์ที่ได้รับการคลึงหมึกแล้วโดยตรงการกดทับลงไปทำให้หมึกถ่ายทอดลง บนกระดาษเกิดเป็นภาพพิมพ์ขึ้นแม่พิมพ์ของระบบเลตเตอร์เพรสมีลักษณะนูนสูงขึ้นมาจากพื้นคือส่วน ที่เป็นภาพจะสูงขึ้นมาสูงกว่าบริเวณที่ไม่ใช่ภาพหมึกจะจับติดเฉพาะบริเวณที่เป็นภาพสูงขึ้นมาเท่านั้น แม่พิมพ์อาจเป็นตัวเรียงโลหะหรือเป็นบล็อกทั้งชิ้นก็ได้สำหรับตัวเรียงโลหะนั้นทำด้วยโลหะผสมของ ตะกั่วและดีบุกกดเป็นส่วนใหญ่มีความสูงจากฐานจนถึงผิวตัวอักษร 0.918 นิ้ว ตัวอักษรที่ใช้มีขนาด แตกต่างกันทั้งความสูงและความหนาตามที่เห็นในหนังสือต่างๆไปตั้งเรียงโลหะนี้จะใช้เรียงได้เฉพาะ ข้อความที่เป็นตัวอักษรเท่านั้นส่วนพวกแผนภูมิ กราฟ ตาราง หรือภาพจะต้องใช้แม่พิมพ์ที่เป็นบล็อก แทนการพิมพ์ในระบบนี้เหมาะสำหรับใช้พิมพ์บรรจุภัณฑ์ที่ทำมาจากวัสดุจำพวกกระดาษเป็นส่วนใหญ่ เช่น พิมพ์บนกล่องกระดาษแข็งแบบพับ ฤกษ์กระดาษ ของกระดาษ หรือพิมพ์เป็นแบบตราฉลากสำหรับ ปิดผนึกบนบรรจุภัณฑ์ เป็นต้นแต่ข้อเสียของคุณภาพการพิมพ์ก็มีอยู่ เช่น ทำให้เกิดรอยดุนนูนขึ้นด้วย

หลังของกระดาษ ขอบภาพและตัวอักษรไม่เรียบเนื่องจากกระดาษและแม่พิมพ์โลหะถูกกดอัดให้สัมผัส และดึงกระดาษออกมา โดยตรงอีกทั้งแม่พิมพ์ทำด้วยโลหะแข็ง อาจทำให้เกิดการทะลุผิวจากกระดาษกดอัดพิมพ์ได้

2) การพิมพ์ระบบเฟล็กโซหลักการพิมพ์ระบบ flexo นั้นแม่พิมพ์ทำด้วยยาง บริเวณที่เกิดภาพจะนูนสูงขึ้นมาจากพื้นเช่นเดียวกับแม่พิมพ์ในระบบเลตเตอร์เพราะการทำแม่พิมพ์จะต้องทำแม่พิมพ์บนสังกะสีก่อนแล้วจึงเอา bakelite ไปทาบนแผ่นสังกะสีที่กัดกรดเป็นแม่พิมพ์เมื่อถ่ายแบบมาแล้วนำแผ่นยางไปอัดบน bakelite จึงจะได้แม่พิมพ์ยางออกมากรรมวิธีก็คล้ายคลึงกับการตรายางที่ใช้พิมพ์ในสำนักงานทั่วไป แม่พิมพ์ยางที่ได้เรียกว่า polymer plate ซึ่งเป็นยางสังเคราะห์มีความเหมาะสมในการใช้งานเพราะทนทานรับหมึกได้ดีระบบการพิมพ์จะมีลูกกลิ้งยางจุ่มอยู่ในอ่างหมึกลูกกลิ้งจะพาหมึกมาติดที่ลูกกลิ้งเหล็กลูกกลิ้งเหล็กนี้จะถ่ายถอดหมึกไปให้ลูกกลิ้งอีกลูกที่จะถ่ายถอดหมึกให้แม่พิมพ์ยางแล้วค่อยถ่ายถอดลงบนผิวของวัตถุโดยมีลูกกลิ้งเหล็กอีกอันติดอยู่บรรจุก้อนที่ทำด้วยระบบเฟล็กโซก็ได้แก่กล่องกระดาษลูกฟูก ถุงกระดาษ ถุงปูนซีเมนต์ ถุงใส่ปุ๋ย ถุงพลาสติกใหญ่ๆ กล่องนม uht เป็นต้น

3.10.2 กระบวนการพิมพ์ร่องลึก (intaglio printing process) เช่นการพิมพ์ระบบกราเวียร์ gravure การพิมพ์ระบบกราเวียร์ การเวียร์เป็นกรรมวิธีการพิมพ์แบบแม่พิมพ์ร่องลึก intaglio ซึ่งส่วนที่เป็นภาพหรือลายเส้นที่พิมพ์จะถูกกัดเจาะเป็นบ่อเล็กๆจำนวนนับล้านบ่อเรียกว่า เซลล์ ซึ่งขังหมึกสำหรับที่จะพิมพ์ลงบนวัสดุอะไรก็ตามส่วนบริเวณที่ไม่ใช่ภาพจะเป็นผิวเรียบและอยู่สูงกว่าบ่อหมึก บ่อหมึกแต่ละบ่อแยกออกจากกันโดยผนังที่เรียกว่า cell wall หรือ land บ่อเล็กๆนี้ขังหมึกไว้ในปริมาณที่ไม่เท่ากันแล้วแต่ขนาดของบ่อปริมาณหมึก ถ้ามากก็จะทำให้สีเข้มมากกว่าบ่อที่มีหมึกน้อยกว่า ทำให้สามารถพิมพ์ภาพที่มีโทนต่อเนื่องได้ แม่พิมพ์กราเวียร์นี้ทำมาจากเหล็กรูปทรงกระบอกซึ่งมีผิวขรุขระด้วยทองแดงและบ่อหมึกเล็กๆก็ถูกกัดลงในชั้นของทองแดงนี้หรือแม่พิมพ์อาจนำมาเป็นแผ่นแล้วนำมาหุ้มรอบลูกกลิ้งเหล็กอีกชั้นหนึ่งหลักการพิมพ์กราเวียร์ แม่พิมพ์ที่ถูกกัดเป็นภาพแล้วจะหมุนอยู่ในอ่างหมึกเหลวเหมือนกับการพิมพ์แบบเฟล็กโซหมึกจะเกาะอยู่ในบ่อหมึกที่กัดไว้และจะมีมีดปาดหมึกเป็นเหล็กสปริงยาวๆกดแนบสนิทอยู่กับผิวของแม่พิมพ์ทำหน้าที่ปาดหมึกออกจากผิวหมึกก็จะติดอยู่กับเฉพาะในบ่อหมึกเมื่อผ่านวัสดุแผ่นเรียบเข้าไปจะมีลูกกลิ้งเหล็กทำหน้าที่กดวัสดุติดกับแม่พิมพ์หมึกเหลวเมื่อรับแรงอัดก็จะถ่ายถอดหมึกจากแม่พิมพ์ลงบนผิวของวัตถุเป็นลายเส้นทางกราฟฟิกออกมากการพิมพ์ระบบกราเวียร์เป็นระบบการพิมพ์ที่สามารถผลิตภาพลายเส้นและภาพฮาล์ฟโตนได้อย่างมีคุณภาพและรวดเร็วอีกทั้งยังพิมพ์บนผิววัตถุต่างๆได้อีกหลายประเภทโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรจุก้อนที่ทำจากวัสดุจำพวกพลาสติกและอลูมิเนียมพอยส์ระบบการพิมพ์ในระบบนี้จึงเป็นที่นิยมใช้ในการบรรจุก้อนเป็นจำนวนมากเพราะคุณภาพการพิมพ์ทัดเทียมกับระบบออฟเซต ได้เช่นกัน บรรจุก้อน ที่ใช้การพิมพ์ระบบกราเวียร์นี้ได้แก่

- 1) กล่องกระดาษพับห่อของที่ยึดหยุ่นได้กระดาษห่อของขวัญ ฉลาก
- 2) สิ่งพิมพ์พิเศษ ก้นกรองบุหรี่ กระป๋องโลหะ เป็นต้น

3.10.3 กระบวนการพิมพ์พื้นราบ (planographic printing process) ได้แก่การพิมพ์ในระบบออฟเซต การพิมพ์ระบบออฟเซต การพิมพ์ด้วยระบบออฟเซตเป็นที่แพร่หลายนิยมใช้กันทั่วโลกจะสังเกตได้ว่าในปัจจุบันระบบนี้มีส่วนผูกพันกับชีวิตประจำวันจนแยกไม่ออกไม่ว่า

หนังสือพิมพ์ หนังสือตำรา นวนิยาย วารสารรายสัปดาห์ รายเดือน โปสเตอร์ แผ่นพับหรือโบรชัวร์ ทุก รายการนี้พิมพ์ด้วยระบบออฟเซตทั้งสิ้นหรืออาจจะกล่าวได้ว่าการพิมพ์ด้วยระบบออฟเซตมีบทบาท เข้ามาแทนที่ระบบเลตเตอร์เฟรสที่ล้ำหลังไปงานออฟเซตสามารถให้คุณค่าของงานพิมพ์ได้สูง เนื่องจากมีการผสมผสานของเม็ดสกรีนได้อย่างละเอียด หลักการพิมพ์ในระบบนี้ มีความแตกต่างจาก การพิมพ์ระบบเลตเตอร์เฟรสโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ

- 1) แม่พิมพ์เป็นแบบผิวระนาบแทนที่จะเป็นตัวนูน
- 2) แม่พิมพ์จะรับหมึกแล้วถ่ายทอดภาพไปยังตัวกลางคือผ้าเย็บแบบลงเขตแล้ว

จึงลงไปบนกระดาษไม่ใช่เป็นการสัมผัสโดยตรงเหมือนระบบเลตเตอร์เฟรส

- 3) การที่แม่พิมพ์เป็นแบบผิวระนาบทำให้ส่วนที่เป็นภาพที่ต้องรับหมึกและ ส่วนที่ไม่ใช่ภาพที่จะรับหมึกไม่ได้อยู่ในระดับเดียวกันจึงต้องหาวิธีที่จะทำให้ส่วนที่เป็นภาพเท่านั้นที่จะ รับหมึกและถ่ายทอดไปยัง แบบลงเขต ซึ่งทำได้โดยการนำน้ำมาเคลือบผิวส่วนที่ไม่ใช่ภาพแล้วปล่อยให้ ส่วนที่เป็นรับหมึก ดังนั้นระบบออฟเซตจึงมีน้ำเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

3.10.4 กระบวนการพิมพ์ผ่านฉากพิมพ์ (serigraphic printing process) ได้แก่ การ พิมพ์ระบบซิลค์สกรีน silk screen การพิมพ์ฉลุลาย stencil การพิมพ์ซิลค์สกรีนก็คือการนำผ้าไหม (silk) ที่ผลิตขึ้นมาเพื่อการพิมพ์นี้โดยเฉพาะนำมาซึ่งให้ตั้งกับขอบไม้หรือกรอบโลหะแล้วสร้างภาพขึ้น บนผ้าไหมซึ่งมีสภาพเป็นฉากพิมพ์ (screen) ปิดกันในส่วนที่ไม่ต้องการให้เกิดเป็นภาพที่บดบังและ ปล่อยให้ส่วนที่ต้องการให้เป็นภาพโปร่งไว้การพิมพ์ปิดกันผ้าไหมนี้มีหลายวิธีการ เช่น ระบายด้วยสี น้ำมัน แชลแลค ฟิล์ม ตลอดจนจนถึงการใช้กากกับน้ำยาไวแสงปิดกันและเมื่อนำแผ่นฟิล์มไปวางทาบบลง บนสิ่งที่จะพิมพ์ทั้งรูปทรง 3 มิติ หรือแผ่นเรียบที่มีพื้นผิวไม่ขรุขระมาก เช่น กระดาษ ผ้า แก้ว พลาสติก โลหะ ไม้ ฯลฯ แล้วหยอดสีลงบนแม่พิมพ์ซึ่งมีผิวหน้าตัดเรียบปาดตันสีให้ผ่านแม่พิมพ์ ทะลุออกไปติดบนพื้นรองรับซึ่งก็จะได้ภาพพิมพ์ตามที่ต้องการ การพิมพ์ด้วยระบบซิลค์สกรีนนี้มี บทบาทกับภาชนะบรรจุภัณฑ์เป็นอย่างมากเพราะเป็นวิธีเดียวจะพิมพ์บนวัสดุหรือภาชนะผิวโค้ง เช่น ขวดแก้ว ขวดพลาสติก ครอบป้องกันโลหะที่ผ่านการขึ้นรูปแล้ว

จากการพิมพ์ระบบต่างๆที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่ามีความมีเทคนิคและระบบการพิมพ์ ที่นำมาใช้ พิมพ์บนบรรจุภัณฑ์มากมายหลายกรรมวิธีและมีใช้ว่าจะมีแต่กรรมวิธีที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น ระบบการพิมพ์ในปัจจุบันนับว่ามีการพัฒนาก้าวหน้าไปมากระบบการพิมพ์ต่างๆถูกคิดค้นมากมาย แต่ถึงอย่างไรก็เป็นการแตกยอดออกไปในกระบวนการพิมพ์ 4 ประการ หรือการประสานกันในเทคนิค กรรมวิธีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เช่น การพิมพ์ระบบอิงค์เจ็ทเป็นการพิมพ์ด้วยการยิงหมึกออกมาเป็นจุด ประกอบเป็นตัวอักษรและข้อความต่อเนื่องบน บรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาแทนการพิมพ์แบบ stencil และ silk screen การพิมพ์ระบบแพด (pad transfer printing) ก็เป็นการประสานหลักการระหว่าง การพิมพ์ระบบออฟเซต ซิลค์สกรีนและเฟล็กโซ เพื่อให้พิมพ์บนวัตถุที่มีพื้นผิวต่างระดับกันได้ เป็นต้น (ภาควิชาเทคโนโลยีการบรรจุภัณฑ์อุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ออนไลน์, 2558.)

4. วัฒนธรรมและประเพณีไทย

4.1 ความหมายของวัฒนธรรม

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมขึ้นมาย่อมต้องมีความสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกของกลุ่มมีระเบียบแบบแผนที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มให้อยู่ในขอบเขตที่จะอยู่

ร่วมกันอย่างมีความสุข สิ่งที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มคนนี้เราเรียกว่า "วัฒนธรรม" ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนอารมณ์หล่อหลอมร่างกายตกแต่งคนให้น่าดูชมวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ต้องควบคู่กับคนเสมอไป

"วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่งมนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ใช้ในการ ปฏิบัติการจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆในการควบคุม และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ"

"วัฒนธรรมคือความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์หรือลักษณะประจำชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่อยู่ในสังคมซึ่งไม่เพียงแต่จะหมายถึงความสำเร็จในด้านศิลปกรรมหรือมารยาททางสังคมเท่านั้น กล่าวคือชนทุกกลุ่มต้องมีวัฒนธรรมตั้งนั้นเมื่อมีความแตกต่างระหว่างชนแต่ละกลุ่มก็ย่อมมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมนั่นเอง เช่น ชาวจีน กับชาวอเมริกันย่อมมีความแตกต่างกัน

"วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญ งามในวิถีชีวิตและส่วนรวมวัฒนธรรมคือวิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้เรียนกัน ได้เอาอย่างกันได้วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนสมัยก่อนสืบต่อกัน มาเป็นประเพณี วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำของมนุษย์ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะ เดียวกันและสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อ ระเบียบประเพณี พระราชบัญญัติ วัฒนธรรม แห่งชาติพุทธศักราช 2485 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486 ได้ให้ความหมายของ วัฒนธรรมไว้ดังนี้

วัฒนธรรม คือ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงามความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชนวัฒนธรรมจึงเป็นลักษณะพฤติกรรม ต่างๆของมนุษย์ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งบุคคลและสังคมที่ได้วิวัฒนาการต่อเนื่องมาอย่างมีแบบ แผนแต่อย่างไรก็ตามมนุษย์นั้นไม่ได้เกาะกลุ่มอยู่เฉพาะในสังคมของตนเองได้มีความสัมพันธ์ติดต่อกับ สังคมต่างๆซึ่งอาจอยู่ใกล้ชิดมีพรมแดนติดต่อกันหรืออยู่ปะปนในสถานที่เดียวกันหรือการที่ชนชาติหนึ่ง ตกอยู่ใต้การปกครองของชนชาติหนึ่งมนุษย์เป็นผู้รู้จักเปลี่ยนแปลงปรับปรุงสิ่งต่างๆจึงนำเอา วัฒนธรรมที่เห็นจากได้สัมพันธ์ติดต่อกันมาใช้โดยอาจรับมาเพิ่มเติมเป็นวัฒนธรรมของตนเองโดยตรงหรือ นำเอามาตัดแปลงแก้ไขให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม ในปัจจุบันนี้จึงไม่มี ประเทศชาติใดที่มีวัฒนธรรมบริสุทธิ์อย่างแท้จริงแต่จะมีวัฒนธรรมที่มีพื้นฐานมาจากความรู้ ประสบการณ์ที่สังคมตกทอดมาโดยเฉพาะของสังคมนั้นและจากวัฒนธรรมแหล่งอื่นที่เข้ามาผสม ปะปนอยู่ และวัฒนธรรมไทยก็มีแนวทางเช่นนี้

4.2 ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในความเป็นชาติชาติใดที่ไร้เสียซึ่งวัฒนธรรมอันเป็น ของตนเองแล้วชาตินั้นจะคงความเป็นชาติอยู่ไม่ได้ชาติที่ไร้วัฒนธรรมแม้จะเป็นผู้พิชิตในการสงคราม แต่ในที่สุดก็จะเป็นผู้ถูกพิชิตในด้านวัฒนธรรมซึ่งนับว่าเป็นการถูกพิชิตอย่างราบคาบและสิ้นเชิงทั้งนี้ เพราะผู้ที่ถูกพิชิตในทางวัฒนธรรมนั้นจะไม่รู้ตัวเลยว่าตนได้ถูกพิชิต เช่น พวกชาติที่พิชิตจีนได้และตั้ง ราชวงศ์หงวนขึ้นปกครองจีนแต่ในที่สุดถูกชาวจีนซึ่งมีวัฒนธรรมสูงกว่ากลืนจนเป็นชาวจีนไปหมดสิ้น ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าวัฒนธรรมมีความสำคัญดังนี้

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ชี้แสดงให้เห็นความแตกต่างของบุคคลกลุ่มคนหรือชุมชนเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่าตนมีความแตกต่างจากสัตว์ช่วยให้เราเข้าใจสิ่งต่างๆที่เรามองเห็นการแปลความหมายของสิ่งที่เรามองเห็นนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มคนซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม เช่น ชาวเกาะซามัวมองเห็นดวงจันทร์ว่ามีหญิงกำลังทอผ้าชาวออสเตรเลียเห็นเป็นตาแมวใหญ่กำลังมองหาเหยื่อชาวไทยมองเห็นเหมือนรูปกระต่าย วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดปัจจัย 4 เช่น เครื่องนุ่งห่ม อาหารที่อยู่อาศัย การรักษาโรควัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดการแสดงความรู้สึกทางอารมณ์ และการควบคุมอารมณ์ เช่น ผู้ชายไทยจะไม่ปล่อยให้ น้ำตาไหลต่อหน้าสาธารณะชนเมื่อเสียใจเป็นตัวกำหนดการกระทำบางอย่างในชุมชนว่าเหมาะสมหรือไม่ซึ่งการกระทำบางอย่างในสังคมหนึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเหมาะสมแต่ไม่เป็นที่ยอมรับในอีกสังคมหนึ่งจะเห็นได้ว่าผู้สร้างวัฒนธรรมคือมนุษย์และสังคมเกิดขึ้นก็เพราะมนุษย์วัฒนธรรมกับสังคมจึงเป็นสิ่งคู่กันโดยแต่ละสังคมย่อมมีวัฒนธรรมและหากสังคมมีขนาดใหญ่หรือมีความซับซ้อนมากเพียงใดความหลากหลายทางวัฒนธรรมมักจะมีมากขึ้นเพียงใดนั้น วัฒนธรรมต่างๆของแต่ละสังคมอาจเหมือนหรือต่างกันสืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านความเชื่อ เชื้อชาติ ศาสนาและถิ่นที่อยู่ เป็นต้น

4.5 เอกลักษณะของวัฒนธรรมไทย

ศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญควบคู่กับสังคมมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ไม่ว่าสังคมของชนชาติใด หรือภาษาใดเพราะศาสนาเป็นสิ่งที่มาอยู่กับชีวิตมนุษย์ทุกคนและมีความสัมพันธ์ต่อปรากฏการณ์ต่างๆในสังคมมนุษย์เป็นอย่างมากเนื่องจากศาสนาเป็นสื่อระหว่างมนุษย์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ฉะนั้นศาสนาจึงเป็นที่รวมของความเคารพนับถือสูงสุดของมนุษย์เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เข้าถึงสิ่งสูงสุดตามอุดมการณ์หรือความเชื่อต่อนั้นๆและศาสนาเป็นสิ่งที่มียุทธผลต่อการสร้าง สรรค์วัฒนธรรมด้านอื่นๆแทบทุกด้าน เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองเศรษฐกิจ ศิลปกรรม วรรณกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินตราสีตราโดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทยได้นำเครื่องไหว้ของถวายที่อยู่ในกลุ่มประเพณีและวัฒนธรรมไทยมาเป็นแนวคิดออกแบบในงานวิจัยนี้

4.5.1 วัฒนธรรมการกินหมากพลูสมัยโบราณการกินหมากเป็นวัฒนธรรมการกินอย่างหนึ่งของคนไทยและคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นที่นิยมทั้งในคนหนุ่มสาวและผู้สูงวัยด้วยความเชื่อที่ว่า คนที่มีฟันดำคือคนสวยคนงามอีกทั้งการเคี้ยวหมากยังสร้างความเพลิดเพลินวันไหนไม่ได้เคี้ยวหมากพลูให้หมดเรี่ยวหมดแรงนั่งหาวหວดๆแต่ปัจจุบันคนที่ยังกินหมากจะเหลือเฉพาะผู้สูงอายุหรือใช้เป็นของประกอบพิธีสำคัญๆ เช่น การทำขวัญหรือสู่ขวัญ การตั้งพิธีต่างๆเท่านั้น สมัยก่อนใครๆต่างจึงมีหมากพลูติดตัวจับหมากจับพลูใส่ซองใส่ถุงติดตัวไปไหนมาไหนด้วยเสมอนึกอยากหมากพลูเมื่อใดก็หยิบขึ้นมาเคี้ยวหรือยื่นให้มิตรสหายได้เคี้ยวด้วยกันนอกจากนี้หมากพลูในสมัยโบราณจึงเป็นตัวแทนของความเคารพนับถือและมิตรภาพเห็นได้จากภาพวาดตามฝาผนังวัดโบราณๆ จะมีภาพของผู้คนนั่งล้อมวงกินหมากพลูกันใช้เป็นส่วนประกอบในการประกอบพิธีสำคัญๆหรือแม้แต่สถาบันพระมหากษัตริย์เองก็จะมีเครื่องใส่หมากพลูรวมอยู่ในเครื่องบรมราชาภิเษกหรือหากเสด็จไป ณ ที่ใดก็จะต้องมีผู้อุ้มเชิญพานพระศรีสำหรับใส่หมากพลูติดตามไปด้วยดังนั้นจึงพอจะสรุปได้ว่าหมาก

พลูเป็นวัฒนธรรมหนึ่งของสังคมไทยมาแต่ครั้งโบราณและเป็นที่ยอมรับกันสูงจนถึงประชาชนคนทั่วไป (วัฒนธรรมการกินหมากพลู. ออนไลน์. 2558.)

4.5.2 การเวก มงคลนามของหลายสิ่งในวัฒนธรรมไทยในวรรณคดีไทยโบราณ คำว่าการเวก หมายถึง นกในป่าหิมพานต์ซึ่งบินได้สูงและมีเสียงไพเราะยิ่งนัก ถึงขนาดไม่ว่าใคร (สัตว์ทั้งหลายรวม ทั้งมนุษย์) ได้ฟังเสียงร้องของนกการเวกแล้วจะต้องหยุดกิจกรรมทุกอย่างเพื่อฟังเสียงนกการเวกอย่างเดียว พุทธภาษาปัจจุบันก็คือได้ฟังเสียงนกการเวกแล้วเกิดอาการ “ลึ้มโลก” ไปเลยนั่นเอง คนไทยในอดีตจึงนำชื่อการเวกไปตั้งเป็นชื่อเพลงให้ความหมายว่าเพลงนั้นเพราะดุจเสียงนกการเวกนั้นคือเพลงไทยเดิมชื่อการเวกแยกเป็นเพลงการเวกตัวผู้เพลงการเวกตัวเมียและการเวกใหญ่สำหรับชื่อการเวกที่นำมาใช้เรียกไม้เถาดอกหอมนั้นผู้ตั้งชื่อ คงต้องการหมายถึงกลิ่นหอมที่ทำให้ลึ้มกิจกรรมอื่นๆ เช่นเดียวกับเสียงนกการเวกนั่นเอง (Anonymous. ออนไลน์. 2558.)

4.5.3 ประเพณีสงกรานต์ วันสงกรานต์ คือวันขึ้นปีใหม่ตามทางสุริยคติ หมายความว่านับตามทางพระอาทิตย์ กล่าวคือโลกที่เราอยู่หมุนไป 1 รอบดวงอาทิตย์ก็เป็น 1 ปี ซึ่งตรงกับวันที่ 12 เมษายน ตรงกับเวลาฤดูร้อนทางประเทศตะวันออกไทยเราได้ประเพณีนี้มาจากมอญวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีจนถึง พ.ศ. 2483 ทางราชการจึงได้เปลี่ยนใหม่โดยกำหนดเอาวันที่ 1 มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่เพื่อให้เข้ากับหลักสากลที่นานาประเทศนิยมปฏิบัติกัน อย่างไรก็ตามแม้จะมีการเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ ประชาชนก็ยังยึดถือว่าวันสงกรานต์มีความสำคัญ การรดน้ำสาดน้ำในวันสงกรานต์นั้นเนื่องจากเป็นเวลาฤดูร้อน จึงให้พรกันด้วยน้ำเพื่อให้ร่มเย็นเป็นสุขก่อนถึงวันสงกรานต์มักจะมีการเตรียมอาหารคาวหวานสำหรับทำบุญ อาหารที่เตรียมไว้ได้แก่ อาหารคาวมักมีขนมจีนเป็นหลักส่วนอาหารหวานมักมีกะละแมเป็นหลักนอกจากนี้จะมีการทำความสะอาด พระพุทธรูป หิ้งบูชา ตลอดจนทำความสะอาดบ้านเรือนทั้งภายในบ้านและนอกรั้วบ้านในตอนเช้าของวันที่ 13 เมษายนจะมีการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์และบังสกุลงระดุกของบรรพบุรุษเสร็จแล้วจึงกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือผู้มีพระคุณ สรงน้ำพระ แห่พระ ชักพระ รดน้ำผู้ใหญ่ รับศีลรับพรจากท่านในเมืองบางแห่งอาจจะมีมหรสพต่างๆเพื่อความรื่นเริงหรือมีการปล่อยนก ปล่อยปลาเพื่อโปรดสัตว์ บางแห่งก็อาจจะมีการประกวดเทพีสงกรานต์ขึ้นด้วยเพื่อความสนุกสนาน

4.5.4 ประเพณีลอยกระทง ประเพณีลอยกระทงตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เชื่อกันว่างาน ประเพณีลอยกระทง เเผาเทียนเล่นไฟ ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีเมื่อประมาณ 700 ปีมาแล้ว โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามศิลาจารึกหลักที่ 1 ที่กล่าวว่า "เมืองสุโขทัยนี้มีสี่ปากประตูหลวงเทียนย้อมวนเสียดกันเข้ามาดูท่าน เเผาเทียน ท่านเล่นไฟเมืองสุโขทัยนี้มีตั้งจักแตก" นอกจากนี้ยังปรากฏในหนังสือนางนพมาศหรือตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ พระสนมเอกของสมเด็จพระร่วงเจ้าแห่งกรุงสุโขทัย ผู้คิดทำโคมลอยเป็นรูปดอกกมุท (ดอกบัว) ที่งามยิ่งกว่าโคมลอยของพระสนมกำนัลทั้งปวงทำให้เป็นที่พอพระราชหฤทัยของสมเด็จพระร่วงเจ้าเป็นอย่างมากถึงกับทรงบัญญัติว่าพระราชพิธีจองเปรียงในวันเพ็ญเดือนสิบสอง(ลอยกระทงใน ปัจจุบัน)ในปีต่อๆไปให้ทำโคมลอยเป็นรูปดอกบัวตามแบบอย่างของนางนพมาศซึ่งพิธีจอง เปรียงนี้รวมไปพิธีลอยกระทงและตามประทีปด้วยการตามประทีปเป็นการจุดเพื่อบูชาพระพุทธรูปพระเจดีย์ตามพุทธศาสนาต่างๆและเป็นการบูชาเทพเจ้าตามเทวสถานหรือสิ่งที่เคารพนับถือในพิธีกรรมสำคัญหรือในวันนักขัตฤกษ์ต่างๆตามแบบอย่างของชาวชมพูทวีปที่ได้นำมาปรับปรุงประยุกต์ให้เข้ากับพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน การจุด

ประทีป หรือการตามประทีปในสมัยกรุงสุโขทัยจะจุดจากภาชนะที่เรียกว่า"ตะคัน" ซึ่งเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีรูปร่างคล้ายจานหรือถ้วยแต่เล็กกว่าข้างในบรรจุเชื้อเพลิงที่เป็นขี้ผึ้งหรือไขสัตว์ต่างๆและเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายในสมัยนั้นโดยเรียกการจุดประทีปนี้ว่า"การเผาเทียน"

4.5.5 ประเพณีการไหว้ครูถือเป็นเอกลักษณ์ทางประเพณีอันดั้งเดิมของชาวไทยที่ศิษย์ให้ความเคารพเทิดทูนคุณครูบาอาจารย์ผู้ถ่ายทอดสรรพวิชาความรู้ให้กับศิษย์ด้วยความรัก ความเมตตา และปรารถนาดีครูจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมีคุณค่าต่อประเทศชาติเพราะในอดีตกาลหนังสือหรือสื่อการเรียนการสอนยังไม่มีแพร่หลาย ดังนั้นความรู้จากแหล่งเดียวที่ศิษย์จะได้รับคือความรู้จากบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญซึ่งเราเรียกว่า"ครู"ถึงแม้กาลเวลาจะผ่านไปจวบจนปัจจุบันเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นหนังสือหรือสื่อการเรียนการสอนมีแพร่หลายแล้วก็ตามคนไทยยังคงให้ความสำคัญกับครูอยู่จนถึงปัจจุบันด้วยเพราะเหตุผลที่ว่า ความรู้ที่ถ่ายทอดจากบุคคลเป็นความรู้ที่เป็นทักษะเฉพาะเป็นเทคนิคพิเศษที่เกิดจากการสั่งสมความรู้ ประสบการณ์และการปฏิบัติจนเชี่ยวชาญที่ไม่สามารถถ่ายทอดด้วยตัวหนังสือหรือสื่อใดๆได้และที่สำคัญคนไทยยังคงให้ความสำคัญกับครู จนเปรียบครูเป็นเสมือนแม่คนที่ 2 ของศิษย์ เพราะศิษย์ที่ประสบความสำเร็จได้ ด้วยเพราะมีแม่เป็นผู้ให้กำเนิดมีครูเป็นผู้ให้ความรู้ความคิดสติปัญญาชี้ทางสว่างให้กับชีวิตนั่นเองประเพณีการไหว้ครูจึงยังคงสืบทอดต่อมาจนกระทั่งทุกวันนี้ประเพณีการไหว้ครูที่ยังคงสืบทอดปฏิบัติต่อกันมาและมีรูปแบบการปฏิบัติที่ชัดเจนในปัจจุบันคือ การไหว้ครูในสถานศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนกระทั่งถึงระดับอุดมศึกษา การไหว้ครูในพิธีไหว้ครูสำหรับนักแสดงการไหว้ครูดนตรีไทยและการไหว้ครูมวยไทยความสำเร็จจะบังเกิดแก่ศิษย์ทุกคนที่ได้ไหว้ครูด้วยเพราะศิษย์ได้แสดงถึงความกตัญญูทเวทิตาคุณต่อครูดังนั้นสถานศึกษาทุกแห่งจึงจัดพิธีไหว้ครูเพื่อให้ลูกศิษย์ได้แสดงความเคารพในช่วงเปิดภาคการศึกษาของทุกปีการศึกษาและในส่วนของนักแสดงไม่ว่าจะเป็นการแสดงพื้นบ้านของไทยนาฏศิลป์และดุริยางค์หรือการแสดงสมัยใหม่เช่น การแสดงละครหรือภาพยนตร์ ยังคงยึดมั่นสืบทอดประเพณีการไหว้ครูจะเห็นได้ว่าก่อนการแสดงใดๆผู้แสดงต้องประกอบพิธีไหว้ครูเพื่อความเป็นสิริมงคลหรือจัดพิธีไหว้ครูสำหรับนักแสดงที่เรียกว่าพิธีครอบครูเป็นประจำทุกปีส่วนการไหว้ครูมวยไทยนั้นจะเห็นว่าการก่อนการชกมวยไทยทุกครั้งนั้นกมวยต้องไหว้ครูด้วยสिलाอันสวยงาม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กฤติยา แจ่มสว่าง (2555 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย ชุมชนรอบเขื่อนสิริกิติ์ ตำบลผาเลือด อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์และสภาพทั่วไปของผู้ผลิต ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย ชุมชนรอบเขื่อนสิริกิติ์ ตำบลผาเลือด อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์และเพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย ชุมชนรอบเขื่อนสิริกิติ์ ตำบลผาเลือด อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้ การศึกษาภาคสนาม การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลรวมไปถึงการจัดกระทำข้อมูลขั้นตอนการออกแบบบรรจุภัณฑ์การสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบการปรับปรุงและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ต้นแบบและไปจนถึงการเขียนรายงานเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าสามารถออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีความสามารถในการปกป้องตัวสินค้าได้มีระบบการขัดกันของข้อต่อต่างๆที่แข็งแรงมีสีสันทที่สวยงามเหมาะแก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้หญิงตัว

กล่องมีลูกเล่นในการเปิดใช้งานและโชว์ผลงานด้านในได้โดยไม่ต้องนำผลิตภัณฑ์ออกมาเพื่อป้องกันฝุ่น ซึ่งเป็นการยากต่อการทำความสะอาดเพื่อสร้างความประทับใจแก่ลูกค้าและสามารถช่วยส่งเสริมการขายรวมถึงการเพิ่มมูลค่าของสินค้าให้มากขึ้นด้วยโดยที่ลักษณะของตัวบรรจุภัณฑ์ต้นแบบมีลักษณะดังต่อไปนี้ตัวกล่องสามารถเป็น Display box สามารถทำให้เห็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ด้านในได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังปกป้องผลิตภัณฑ์จากการกระแทกและสภาวะภายนอก เช่น ฝุ่น แสงแดด ได้เป็นอย่างดี ทำให้สะดวกต่อการทำความสะอาด

ธนกิจ โคนทอง (2554 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย ชุมชนดงกลาง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์และสภาพทั่วไปของผู้ผลิต ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย ชุมชนดงกลาง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร และเพื่อการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย ชุมชนดงกลาง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

โดยมีการดำเนินการวิจัยดังนี้ การศึกษาภาคสนาม การศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลรวมไปถึงการจัดทำข้อมูล ขั้นตอนการออกแบบบรรจุภัณฑ์และสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบการปรับปรุงและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ต้นแบบและไปจนถึงการเขียนรายงานเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าสามารถออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีความสามารถในการปกป้องตัวสินค้าได้มีระบบการ ชัดกันของข้อต่อต่างๆที่แข็งแรงมีสีสันทสวยงามเหมาะแก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้หญิงตัวกล่องมีลูกเล่นในการเปิดใช้งานสร้างความประทับใจแก่ลูกค้าและสามารถช่วยส่งเสริมการขายรวมถึงการเพิ่มมูลค่าของสินค้าให้มากขึ้นด้วย โดยที่ลักษณะของตัวบรรจุภัณฑ์ต้นแบบมีลักษณะดังต่อไปนี้ตัวกล่องออกแบบโดยได้รับแรงบันดาลใจจากดอกบัวที่บานออกโดยทำให้ตัวกล่องสามารถกางออกได้เลียนแบบดอกบัวในธรรมชาติมีที่ใช้นิ้วตัวบรรจุภัณฑ์จะใช้สีของดอกบัวคือสีชมพูมาใช้เพราะว่าสีชมพูเป็นสีที่สื่อถึงผู้หญิงซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของผลิตภัณฑ์ โครงสร้างเด่นของบรรจุภัณฑ์กลุ่มนี้คือการทำขอบกล่องให้มีการเว้าในรูปกลับบัวลายกราฟิกที่ใช้เป็นลายตัดทอนมาจากดอกบัวโดยจะมีสองประเภทคือบัวหลวงและบัวสายโดยจะใช้กราฟิกเป็นตัวแบ่งแยกความแตกต่างของบรรจุภัณฑ์กล่องกล้วยไม้จะใช้เป็นสีม่วงกับสีชมพูแต่ลายกราฟิกจะเป็นช่อกล้วยไม้แทนตัวกระดาดจะใช้เป็นกระดาดอาร์ตมันแข็งซึ่งเหมาะสำหรับใช้ทำบรรจุภัณฑ์ที่ใส่ผลิตภัณฑ์ที่มีน้ำหนักไม่มากเกินไปในระบบข้อต่อต่างๆพยายามออกแบบมาให้ใช้การติดกาวน้อยที่สุดในบางตัวบรรจุภัณฑ์ที่มีการนำแผ่นอะซิเตทมาใช้ในการติดช่องได้ทำให้มองเห็นภายในได้ของประดับเสริมมีการติดแท็กเป็นรูปดอกบัวเพื่อใช้ผูกกับเชือกที่นำมาเป็นวัสดุเสริมในการเปิดปิดตัวบรรจุภัณฑ์โดยที่ตัวแท็กจะเป็นตัวให้ข้อมูลของผู้ประกอบการพิมพ์

ศิริวรรณ วนาพันธพรกุล (2555 : บทคัดย่อ) การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย กลุ่มงานศิลป์ดินไทย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จากการศึกษาดังกล่าวจะนำไปสู่แนวทางในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย กลุ่มงานศิลป์ดินไทย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้วิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ทำการเก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์จำนวน 1 คนโดยใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แล้วสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มงานศิลป์ดินไทย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกพบว่า

1. กลุ่มงานศิลป์ดินไทยเป็นผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย กลุ่มงานศิลป์ดินไทย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นลักษณะกลุ่มอาชีพ มีสมาชิกทั้งหมด 35 คน
2. กลุ่มงานศิลป์ดินไทย ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายรูปแบบ
3. กลุ่มงานศิลป์ดินไทยทำการผลิตผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มงานศิลป์ดินไทย 564/7 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก และจัดจำหน่ายตามสถานที่ต่างๆ ดังนี้ ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ร้านค้าของงานศิลป์ดินไทย และยังออกจำหน่ายตามต่างจังหวัดกับหน่วยงาน และงานวิชาการต่างๆที่ต้องการนำเสนอรูปแบบไทยหรือแนวงานปั้น
4. ปัญหาและความต้องการของผลิตภัณฑ์นี้คือยังไม่มีบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับสภาพของผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย



บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธราโดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินและออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตรา สิธรา โดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย โดยแบ่งขั้นตอนในการดำเนินงานออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การศึกษาข้อมูลภาคสนาม
3. การทำแบบร่างบรรจุภัณฑ์
4. การออกแบบบรรจุภัณฑ์
5. การนำเสนอผลการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย ตลอดจนเว็บไซต์ที่บริการข้อมูลต่างๆแล้วนำมาร่างเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยในขั้นต้น และได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1.1 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย ชุมชนรอบเขื่อนสิริกิติ์ ตำบลผาเลือด อำเภอลำปาง จังหวัดอุตรดิตถ์

1.2 การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย ชุมชนดงกลาง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

1.3 การออกแบบบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินไทย กลุ่มงานศิลป์ดินไทย อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2. ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาข้อมูลภาคสนามและกำหนดพื้นที่ในการวิจัยทางด้านผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ประเด็นที่ศึกษาประกอบด้วย

2.1 ศึกษาสภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน

2.2 ศึกษากระบวนการผลิตและจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน

2.3 ศึกษาบรรจุภัณฑ์และการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน

3. ขั้นตอนที่ 3 การทำแบบร่างบรรจุภัณฑ์ การศึกษาข้อมูลภาคสนามและกำหนดพื้นที่ในการวิจัยทางด้านผู้ผลิต ผู้วิจัยได้กำหนดแนวความคิดในการทำแบบร่างบรรจุภัณฑ์ดังนี้

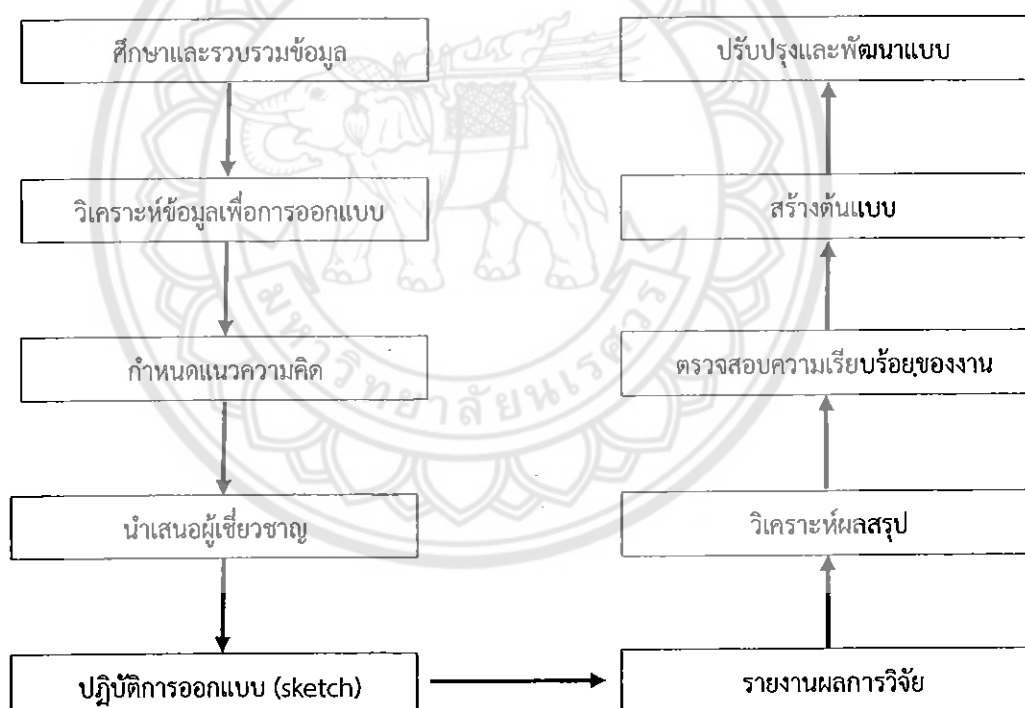
- | | | |
|----------------|---|-----------|
| 3.1 พวงมาลัย | 1 | โครงสร้าง |
| 3.2 กระธงไทย | 1 | โครงสร้าง |
| 3.2 รูปเทียนแพ | 1 | โครงสร้าง |
| 3.4 หมากพลู | 1 | โครงสร้าง |
| 3.5 ดอกการเวก | 1 | โครงสร้าง |

4. ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน จากการทำแบบร่างบรรจุภัณฑ์จึงได้ข้อสรุปสำหรับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ โดยผู้วิจัยสร้างบรรจุภัณฑ์ต้นแบบดังนี้

4.1 พวงมาลัย	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
4.2 กระทงไทย	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
4.3 รูปเทียนแพ	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
4.4 หมากพลู	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
4.5 ดอกการเวก	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก

5. ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะด้วยวิธีพรรณาข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา คือ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสีตราโดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย

กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย



ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์

จากกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์ ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลและออกแบบพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และพัฒนาสร้างสรรค์งานออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธรา โดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย โดยได้ผลการวิจัยดังนี้

การศึกษาผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน

ส่วนที่ 1 บทสังเขปเงื่อนไขการออกแบบ (Design Brief)

1. ชื่อโครงการ : การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธราโดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย
2. ข้อมูลผู้ผลิต
 - 2.1 ชื่อบริษัทหรือกลุ่มผู้ผลิต : ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธรา
 - 2.2 ที่ตั้ง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ต.ท่าโพธิ์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก
 - 2.3 เบอร์โทรศัพท์ 087-7538570
 - 2.4 ชื่อบุคคลที่ติดต่อ นายชัยวัฒน์ ควรสุทธิ
3. ข้อมูลผลิตภัณฑ์
 - 3.1 ชื่อผลิตภัณฑ์ : ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน
 - 3.2 ชื่อตราสินค้า : สิธรา
 - 3.3 ขนาดของสินค้า
 - 3.3.1 พวงมาลัย 17.0 x 30.0 x 8.5 cm.
 - 3.3.2 กระหงไทย 19.9 x 19.9 x 27.9 cm.
 - 3.3.3 รูปเทียนแพ 15.5 x 15.0 x 34.5 cm.
 - 3.3.4 หมากพลู 7.0 x 7.0 x 21 cm.
 - 3.3.5 ดอกการเวก 12 x 12.0 x 27.0 cm.
 - 3.4 ประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ : เป็นของที่ระลึก ของฝากสำหรับตั้งโชว์ ถวายพระ หรือประดับตกแต่ง
 - 3.5 วิธีการใช้งาน : ใช้ถวายพระ ตั้งโชว์ในตู้ หรือประดับตกแต่งบ้าน
 - 3.6 ข้อมูลช่องทางการจัดจำหน่าย : จัดจำหน่ายทั้งปลีกและส่งให้กับลูกค้าหรือกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ เช่น นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ข้าราชการชั้นสูง
 - 3.7 ลักษณะพื้นที่การเก็บรักษา : เก็บไว้ในที่แห้ง ไม่ควรอยู่ในที่กักตักหรือเสี่ยงต่อการกระแทกเพราะอาจจะทำให้ผลิตภัณฑ์ชำรุดเสียหายได้

4. ความรู้สึกที่มีต่อผลิตภัณฑ์ ทั้งด้านการมองเห็น ด้านกายภาพและความรู้สึก

ด้านกายภาพ เนื่องจากตัวผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่น น่าสนใจอยู่แล้ว บรรจุภัณฑ์ทำหน้าที่เชื่อมโยงความรู้สึกของผู้พบเห็น โดยตัวบรรจุภัณฑ์เองทำหน้าที่สื่อสาร สื่อความหมาย รวมทั้งความรู้สึกอารมณ์ที่ถ่ายทอดระหว่างผลิตภัณฑ์กับผู้บริโภค

ส่วนวิเคราะห์ : การตัดสินใจซื้อ ของผู้บริโภคมาจากความน่าเชื่อถือ โดดเด่นสะดุดตา ทำให้กลุ่มลูกค้าที่รู้จักและได้พบเห็นเกิดความสนใจและเกิดความต้องการสินค้าสำหรับนำไปใช้เองหรือนำไปเป็นของที่ระลึกได้อย่างมั่นใจ มีความเชื่อถือในผลิตภัณฑ์

5. สถานที่จัดวางจำหน่าย : เป็นการจัดจำหน่ายทั้งปลีกและส่งให้กับลูกค้าหรือจำหน่ายตามศูนย์แสดงสินค้า หรือหน้าร้าน ในห้างสรรพสินค้า หรือสนามบิน

6. ข้อมูลบรรจุภัณฑ์/ฉลาก

6.1 ประเภทของบรรจุภัณฑ์ : กล่อง

6.2 วัสดุที่นำมาใช้ : พลาสติกอะซิเตท กระดาษอาร์ต

ส่วนวิเคราะห์ : พลาสติกอะซิเตท มีความสามารถคือ ใส ยืดหยุ่น สามารถมองเห็นผลิตภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน และกระดาษอาร์ต มีความสามารถในการพิมพ์สีได้ตรง และชัดเจน

6.3 กระบวนการพิมพ์ที่นำมาใช้ : ใช้การพิมพ์แบบระบบ Offset 4 สี พิมพ์ลงบนฉลากผลิตภัณฑ์หรือพิมพ์โดยตรงลงบนบรรจุภัณฑ์ชั้นนอก

ส่วนวิเคราะห์ : การพิมพ์ในระบบ Offset จำนวนสีที่ใช้คือ 4 สี จะทำให้ภาพสมจริง ระบบการพิมพ์ 4 สี เป็นที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบันในด้านของงานกราฟฟิกที่ต้องการความสวยงาม

7. เจือใจและข้อสรุปด้านเรขศิลป์

7.1 สถานะของผลิตภัณฑ์ (Product/SWOT/Strength/Weakness/Opportunity/Threat)

7.1.1 จุดแข็ง (Strength)

- 1) เป็นงานประดิษฐ์ที่มีความอ่อนช้อย ประณีต
- 2) ราคาไม่แพง
- 3) มีการปรับเปลี่ยนพัฒนารูปแบบอยู่เสมอ
- 4) สินค้ามีความคงทนไม่เสื่อมสลายสามารถเก็บไว้ได้นาน

7.1.2 จุดอ่อน (Weakness)

- 1) การผลิตใช้เวลานาน
- 2) สินค้ามีรายละเอียดมากและไม่สามารถผลิตในจำนวนมากได้

7.1.3 โอกาส (Opportunity)

- 1) คนส่วนมากสนใจในงานฝีมือ
- 2) เกิดความชื่นชมและอนุรักษ์ในความเป็นไทย
- 3) เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรมไปถึงชาวต่างชาติ

7.1.4 อุปสรรค (Threat)

- 1) เกิดการเลียนแบบผลิตภัณฑ์ในท้องตลาด
- 2) ผลิตภัณฑ์มีคู่แข่งสูง
- 3) ไม่มีหน้าร้านสำหรับจัดจำหน่าย

ส่วนวิเคราะห์ : เนื่องจากผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินยังมีปัญหาเนื่องจากบรรจุภัณฑ์ไม่ส่งเสริมภาพลักษณ์และการปกป้องคุณภาพของสินค้าที่ดี ผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีผู้ชื่นชอบและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายด้านจึงควรมีบรรจุภัณฑ์ที่ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดี น่าเชื่อถือ และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยจึงทำการออกแบบ ตราสินค้า และกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์เพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ และกราฟิกที่ส่งเสริมการขาย

7.2 ข้อเสนอในการออกแบบ

7.2.1 ชื่อโครงการ : การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิทธิโดย
ใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย

7.2.2 ผลิตภัณฑ์ : ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน


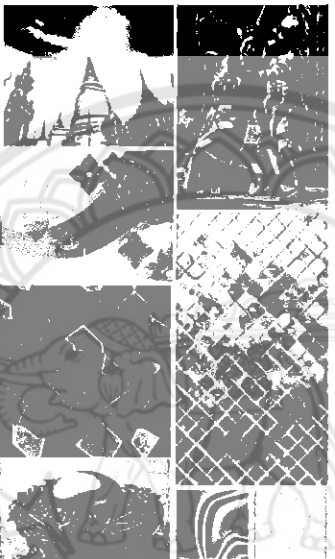

7.2.3 ปัญหา : บรรจุภัณฑ์ในท้องตลาดไม่ส่งเสริมภาพลักษณ์และการปกป้องคุณภาพสินค้าที่ดี จึงควรมีบรรจุภัณฑ์เพื่อช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดี น่าเชื่อถือและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์

7.2.4 จุดมุ่งหมาย : การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิทธิโดย
ใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ต้นแบบที่สามารถปกป้องตัวสินค้าจากความเสียหายและสร้างแรงจูงใจในการซื้อให้กับผู้บริโภค สร้างจุดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่สามารถสื่อถึงความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน โดยออกแบบบรรจุภัณฑ์ทั้งหมด 5 โครงสร้าง และกราฟิก 5 กราฟิก

7.2.5 แนวคิดในการออกแบบ : ล้ำค่า ภูมิปัญญาไทย

7.2.6 แนวคิดสนับสนุน : เพื่อนำเสนอรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ที่ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและน่าเชื่อถือเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ มีความสวยงาม มีเอกลักษณ์ สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ สามารถปกป้องผลิตภัณฑ์ด้านในจากความเสียหายได้ และยังสามารถสื่อถึงความเป็นไทย เอกลักษณ์ไทยได้อย่างชัดเจนทั้งลายกราฟิกและสีสันทนของบรรจุภัณฑ์ โดยใช้แนวคิดและเรื่องราวของประเพณีและวัฒนธรรมไทยมาใช้ในการออกแบบให้เข้ากับตัวผลิตภัณฑ์นั้นๆ

7.3 อารมณ์ความรู้สึกของงานที่ออกแบบ (Mood/Tone)

Concept	ล้ำค่า precious	ภูมิปัญญาไทย Thai Wisdom
Mood/Tone	สูงค่า ทรงคุณค่า precious be value	วัฒนธรรม culture
		

ภาพที่ 4.1 อารมณ์ความรู้สึกของงาน

7.4 กลุ่มเป้าหมาย

7.4.1 ด้านกายภาพ

- 1) เพศหญิง - ชาย
- 2) มีอายุระหว่าง 30-60 ปี
- 3) นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ
- 4) ชำนาญการขั้นสูง

7.4.2 ด้านจิตภาพ

- 1) กลุ่มคนที่รักในความเป็นไทย
- 2) ชอบทำบุญไหว้พระ
- 3) ชอบงานฝีมือ ความประณีต

7.5 ขอบเขตของการออกแบบ

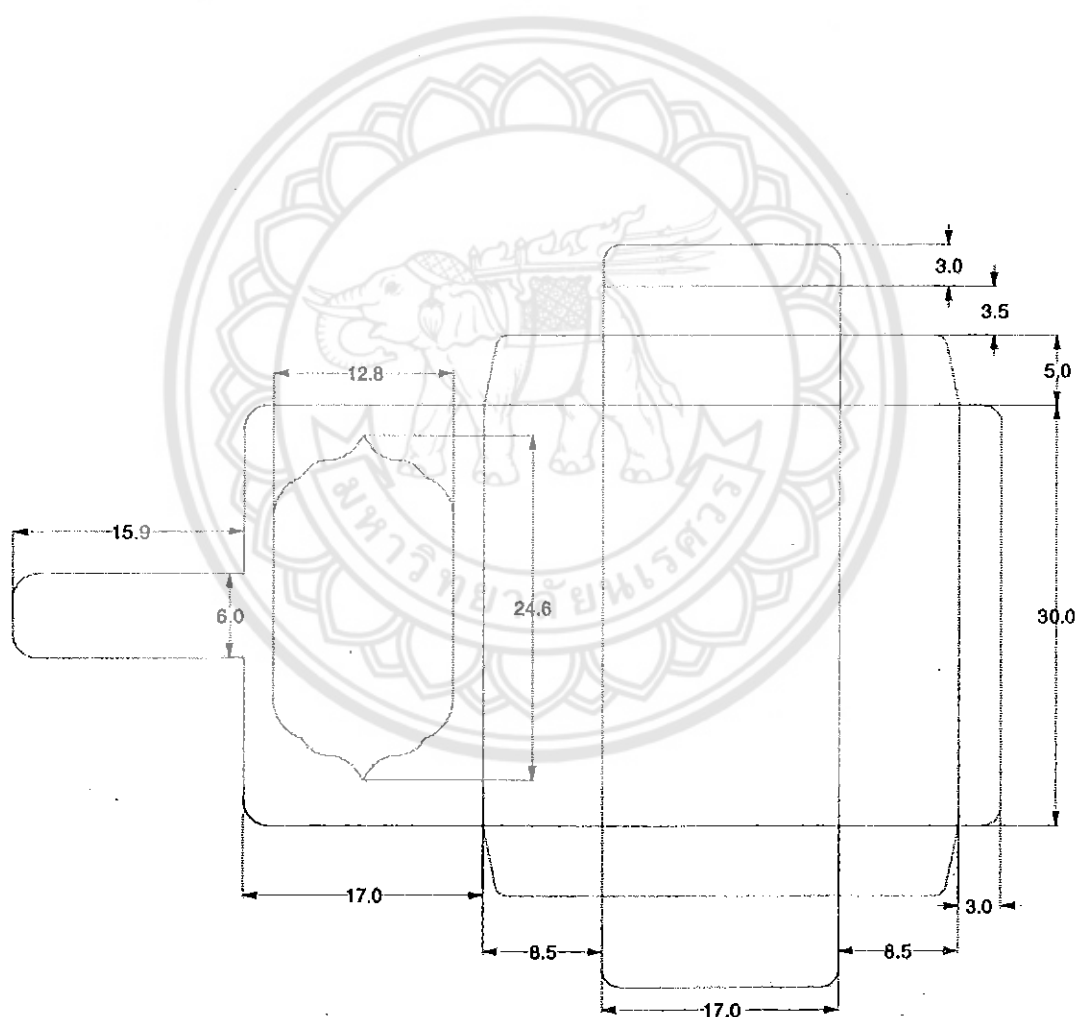
7.5.1 พวงมาลัย	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
7.5.2 กระธงไทย	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
7.5.3 รูปเทียนแพ	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก

7.5.4 หมากพลู	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก
7.5.5 ดอกการเวก	1	โครงสร้าง	1	กราฟิก

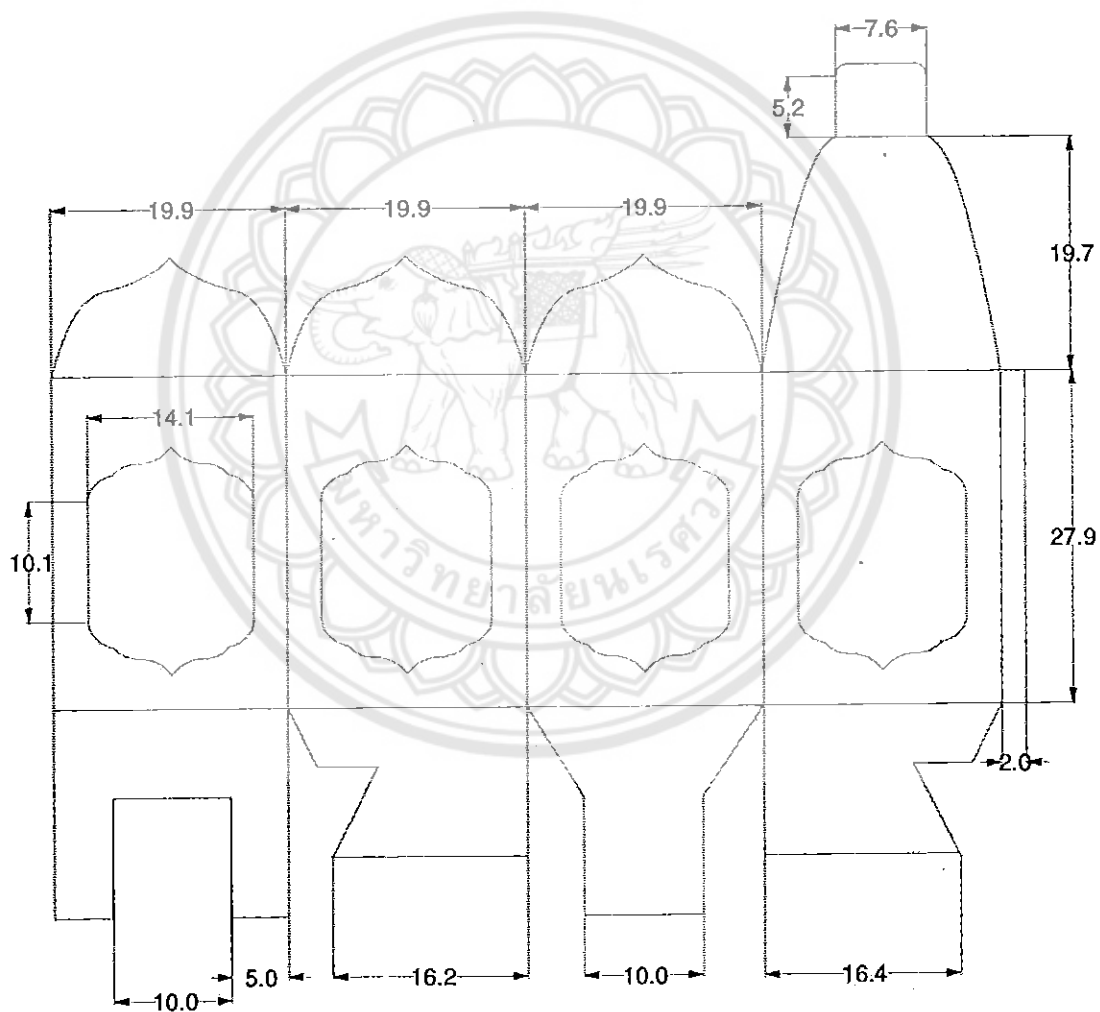
การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตรา สีธา โดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนแบบร่าง (Sketch)

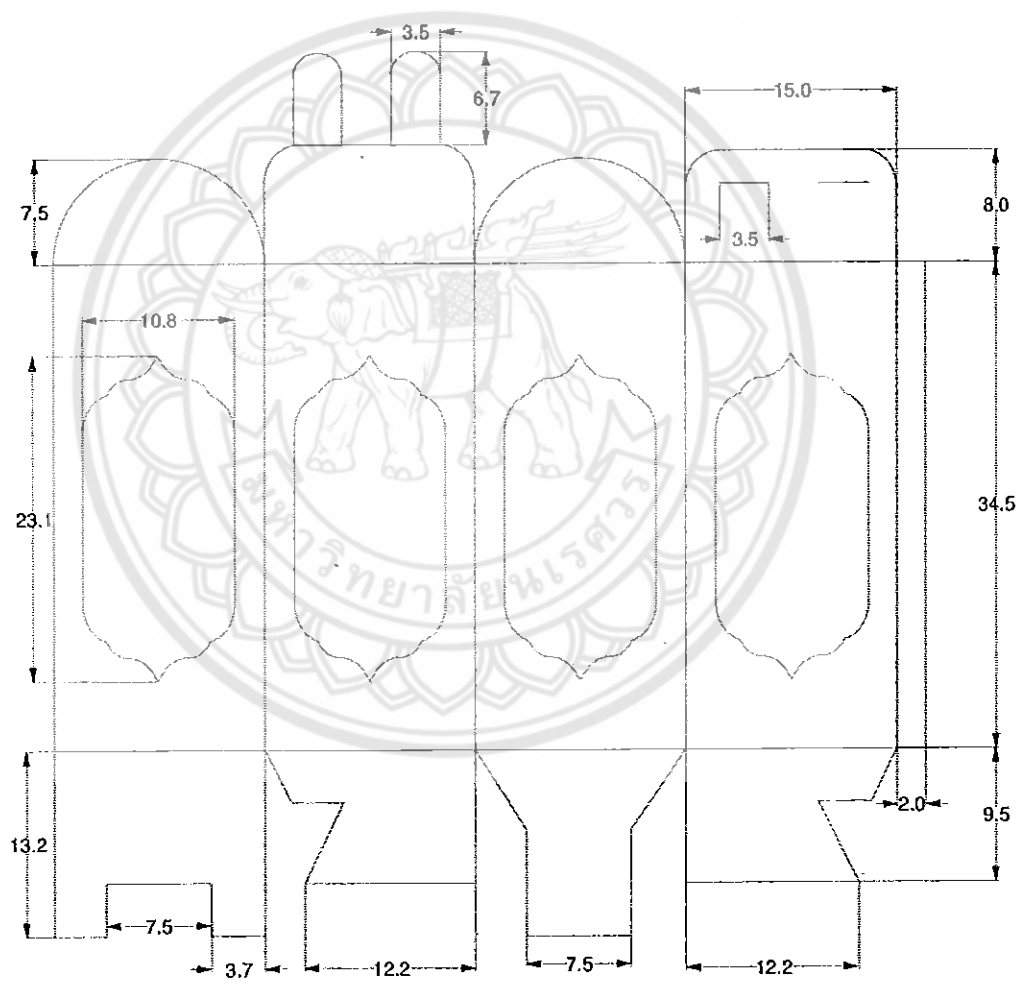
การออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์



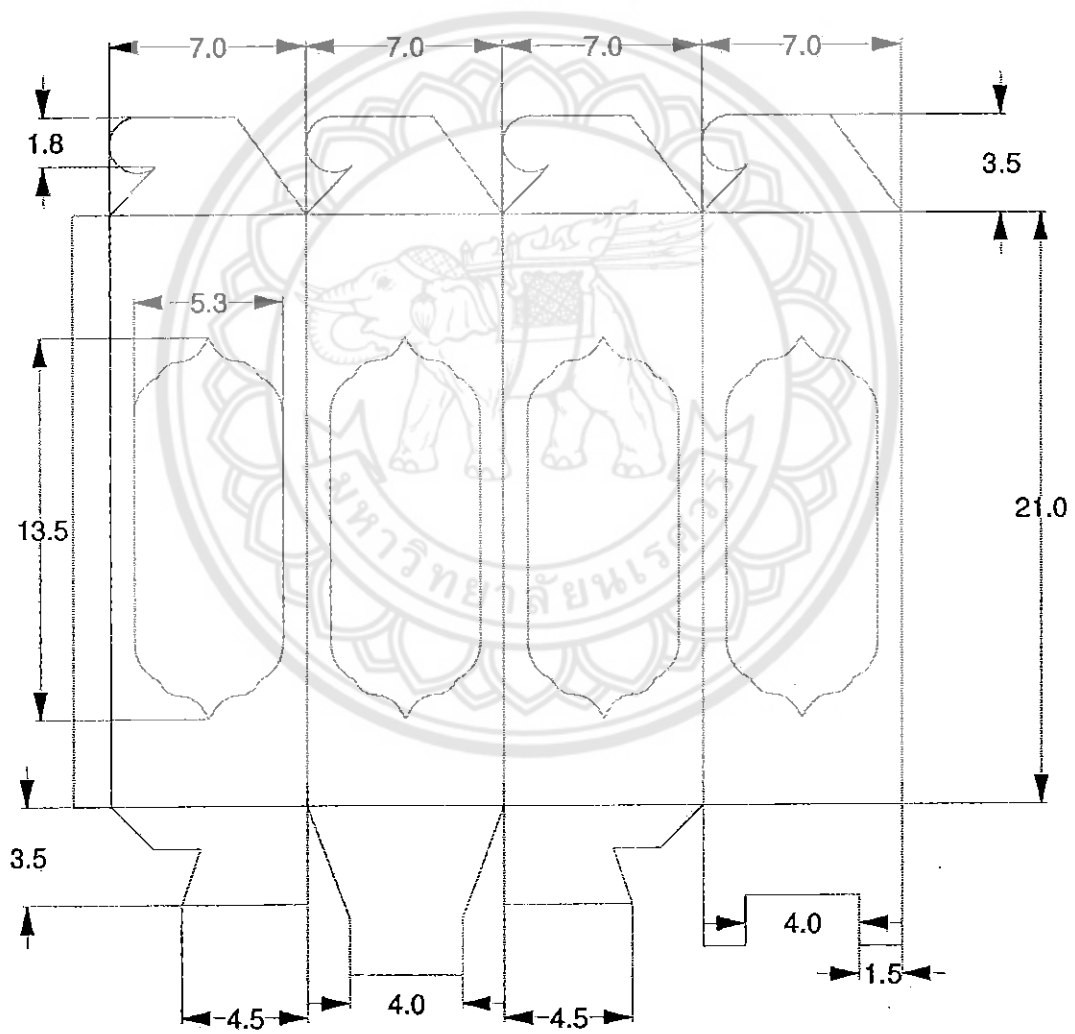
ภาพที่ 4.2 แบบร่างโครงสร้างบรรจุภัณฑ์พวงมาลัย



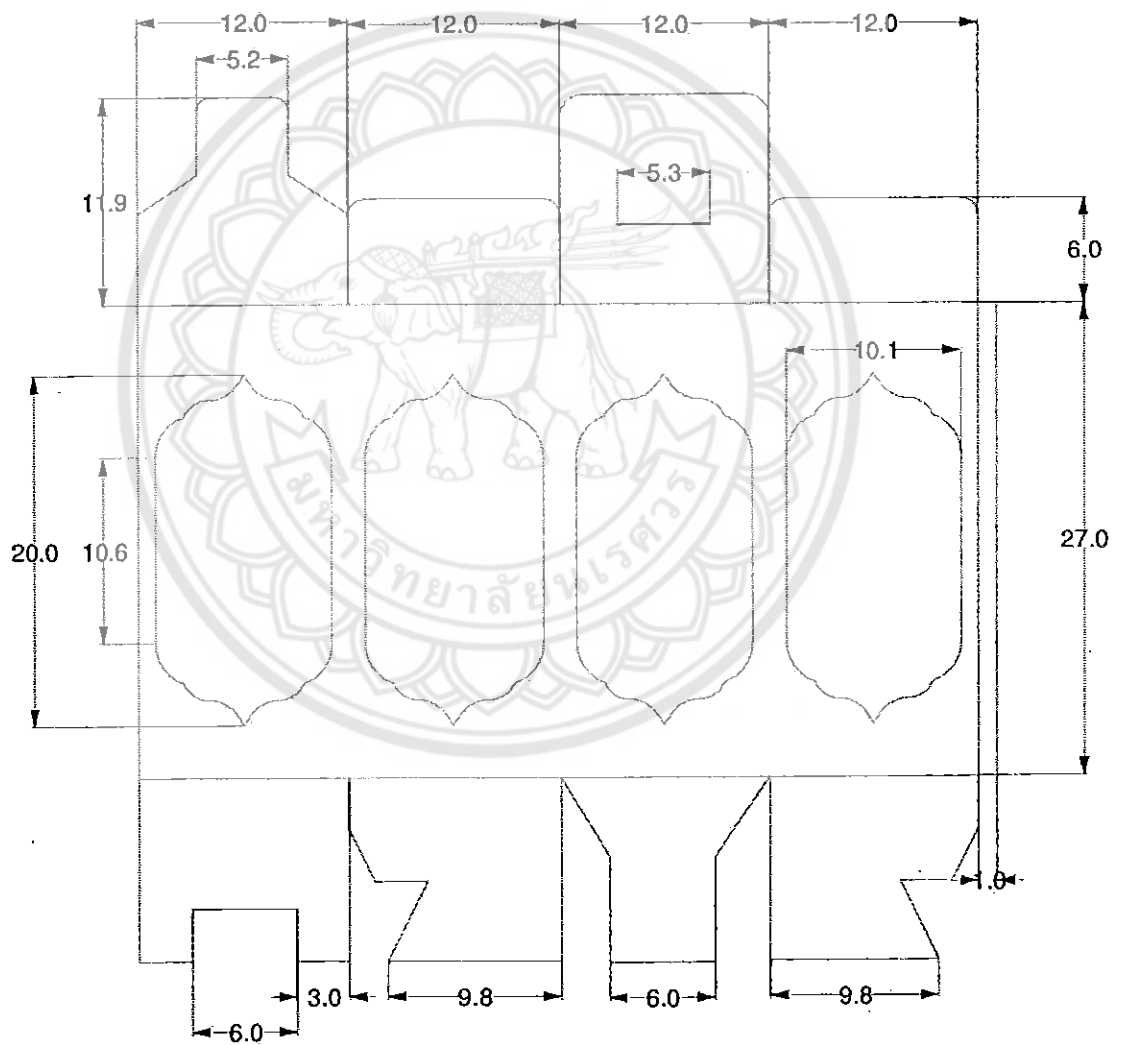
ภาพที่ 4.3 แบบร่างโครงสร้างบรรจุภัณฑ์กระทงไทย



ภาพที่ 4.4 แบบร่างโครงสร้างบรรจุภัณฑ์รูปเทียนแพ



ภาพที่ 4.5 แบบร่างโครงสร้างบรรจุภัณฑ์หมากพลู



ภาพที่ 4.6 แบบร่างโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ดอกการเวก

ส่วนที่ 3 การพัฒนาและการสร้างสรรค์ (Development and Design)

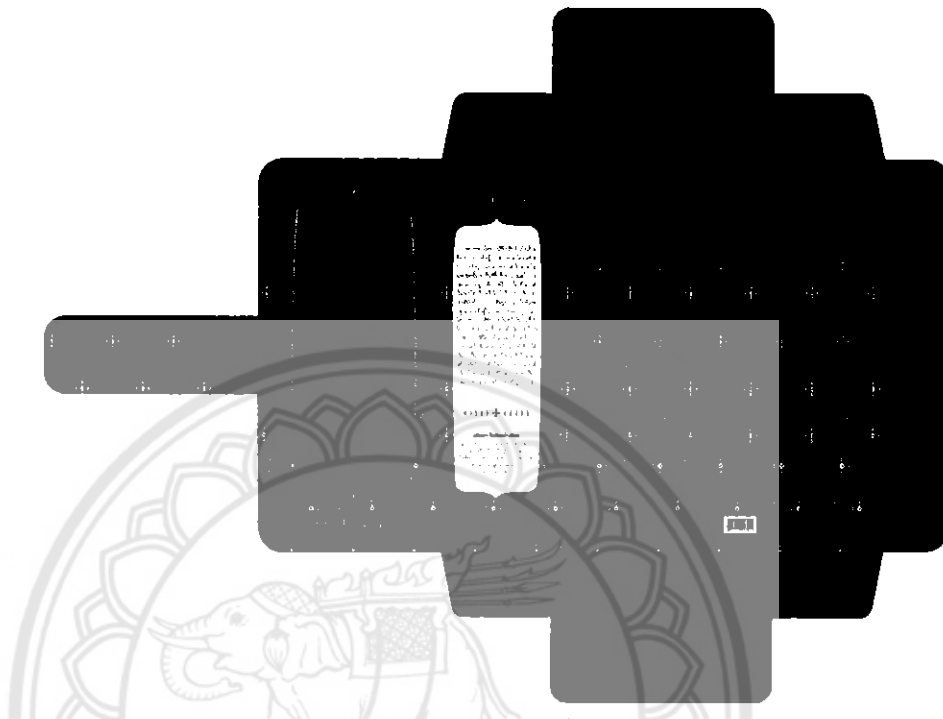
3.1 ตราสินค้า



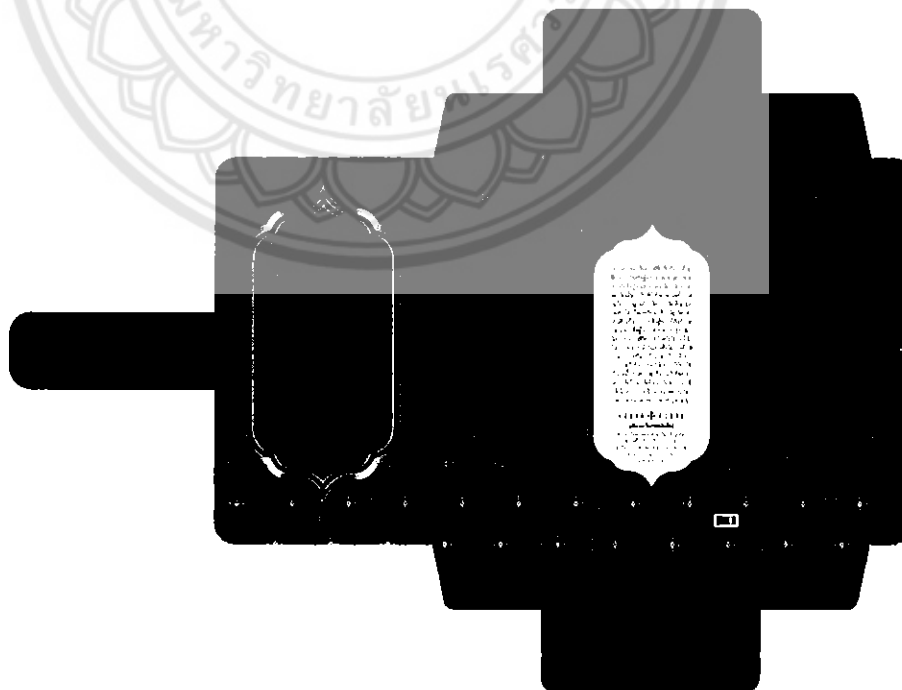
ภาพที่ 4.7 แบบร่างโลโก้ สีธา ครั้งที่ 1

ภาพที่ 4.8 แบบร่างโลโก้ สีธา ที่เสร็จสมบูรณ์

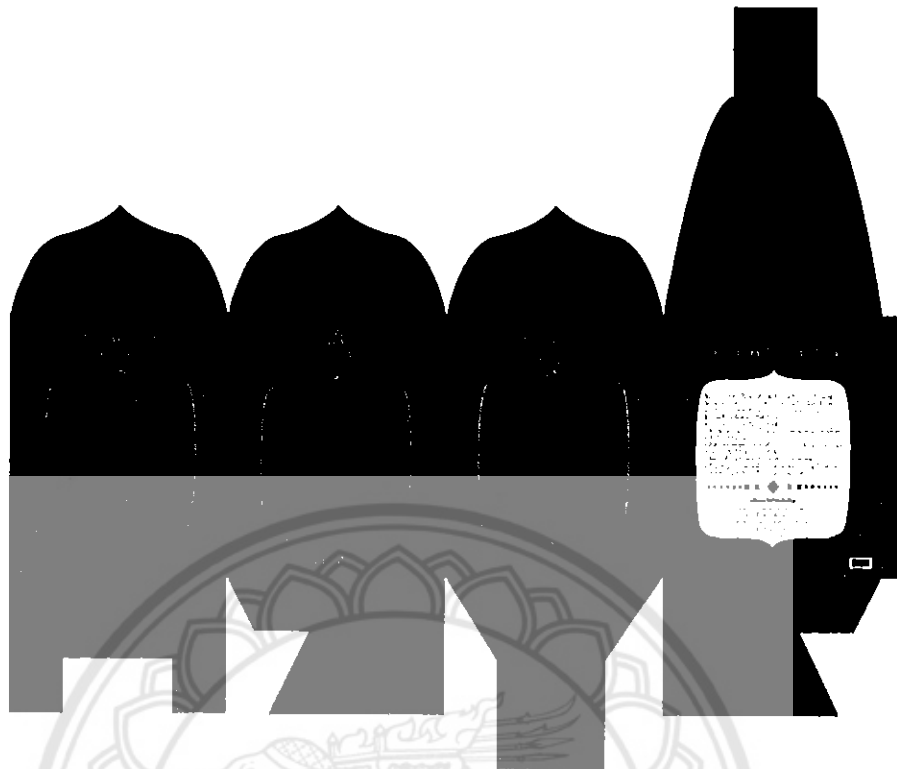
3.2 การพัฒนากราฟิกบนบรรจุภัณฑ์



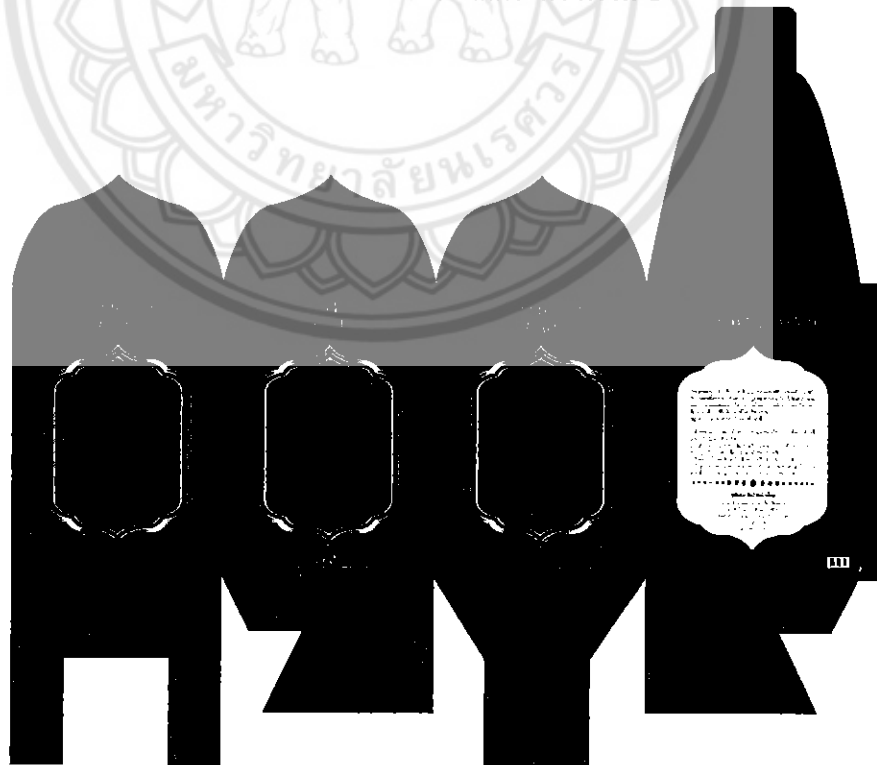
ภาพที่ 4.9 แบบร่างกราฟิกพวงมาลัย ครั้งที่ 1



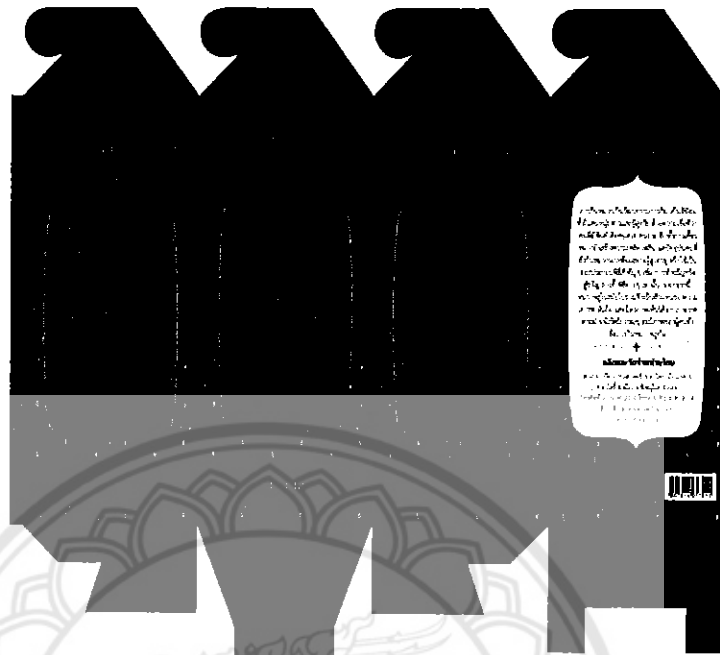
ภาพที่ 4.10 แบบร่างกราฟิกพวงมาลัย ที่เสร็จสมบูรณ์



ภาพที่ 4.11 แบบร่างกราฟิกกระทง ครั้งที่ 1



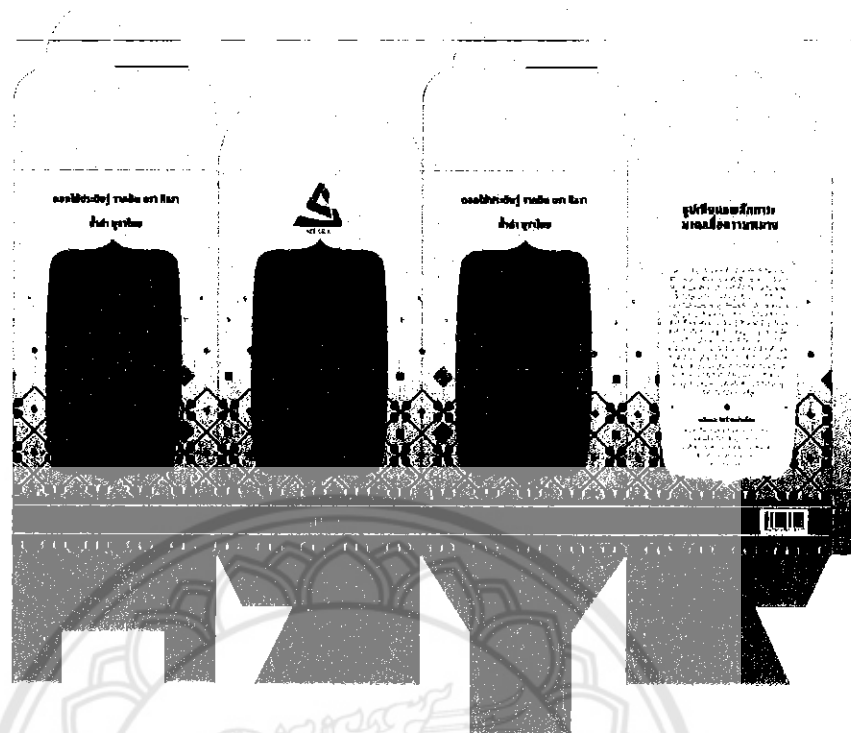
ภาพที่ 4.12 แบบร่างกราฟิกกระทง ที่เสร็จสมบูรณ์



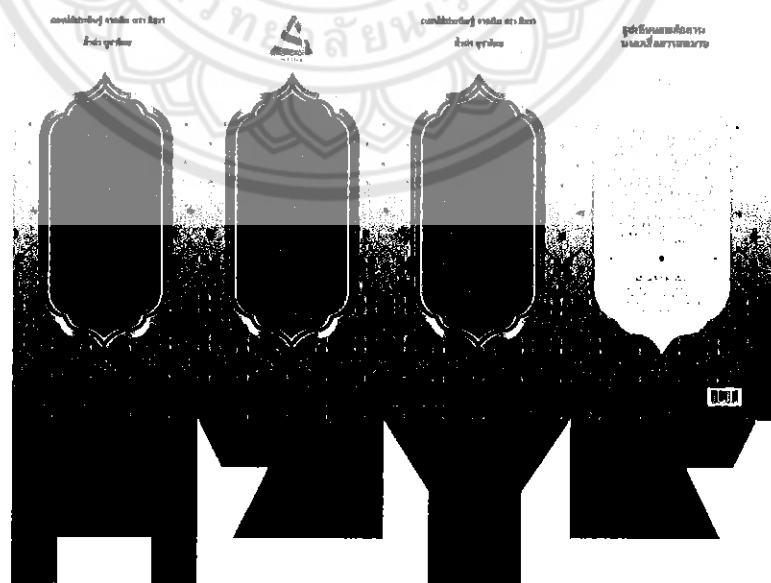
ภาพที่ 4.13 แบบร่างกราฟิกหมากพลู ครั้งที่ 1



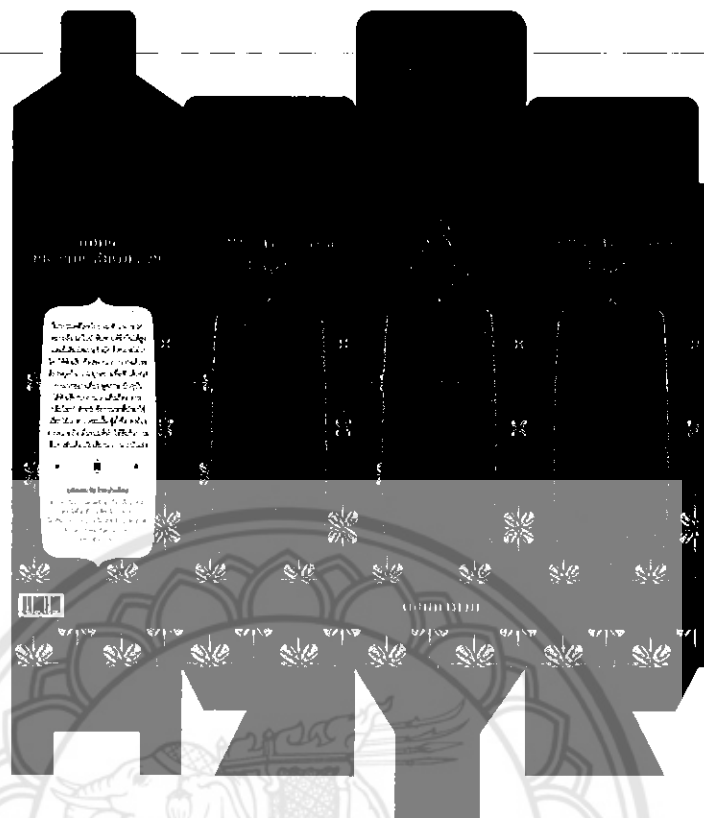
ภาพที่ 4.14 แบบร่างกราฟิกหมากพลู ที่เสร็จสมบูรณ์



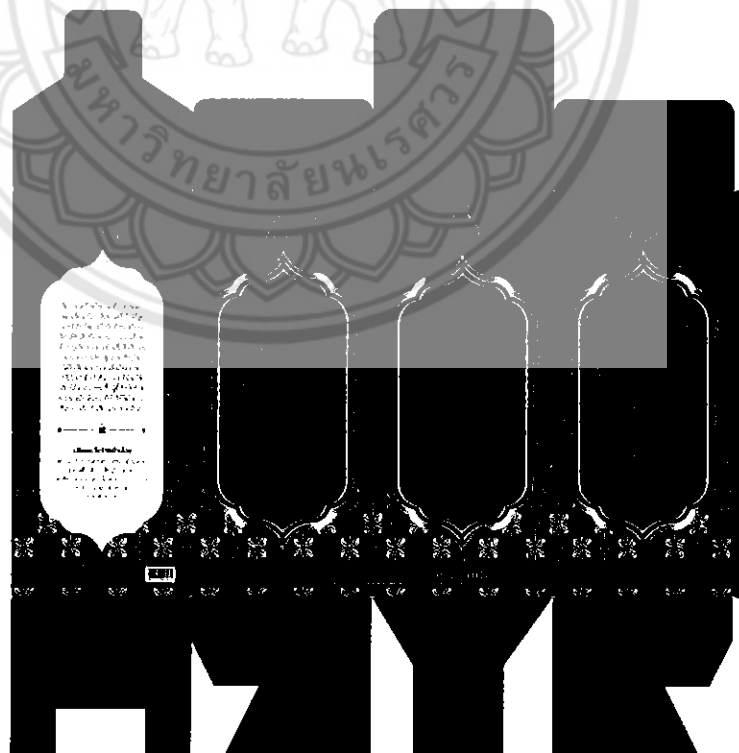
ภาพที่ 4.15 แบบร่างกราฟิกรูปเขียนแพ ครึ่งที่ 1



ภาพที่ 4.16 แบบร่างกราฟิกรูปเขียนแพ ที่เสร็จสมบูรณ์



ภาพที่ 4.17 แบบร่างกราฟิกดอกการเวก ครั้งที่ 1



ภาพที่ 4.18 แบบร่างกราฟิกดอกการเวก ที่เสร็จสมบูรณ์

ส่วนที่ 4 ผลงานที่สร้างสรรค์ (Package Design)



ภาพที่ 4.19 การจัดแสดงผลงาน

บทที่ 5

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธราโดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทยเพื่อส่งเสริมการขายให้กับผลิตภัณฑ์และหาแนวทางในการพัฒนาตลาดจนออกแบบบรรจุภัณฑ์ ผู้วิจัยได้กำหนดจุดหมายของการวิจัยและวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธราโดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย จากการศึกษาพบว่า

1. ทราบถึงสภาพทั่วไปของการผลิตดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน

1.1 ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินเป็นงานฝีมือที่มีความประณีตสวยงามและจัดได้ว่าเป็นงานศิลปหัตถกรรมอย่างหนึ่ง เป็นงานฝีมือที่ต้องอาศัยการฝึกฝนและการสังเกตจากธรรมชาติของผู้ทำสามารถนำมาใช้เป็นอาชีพเสริมได้หรือถ้ามีการวางแผนทางการตลาดที่ดีพอ ก็สามารถพัฒนามาเป็นอาชีพหลักได้เลยทีเดียว ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน จึงเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ และพัฒนา ให้อยู่คู่สังคมไทยต่อไป

1.2 กลุ่มเป้าหมายของ ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธราโดยใช้แนวคิด ประเพณีและวัฒนธรรมไทย คือกลุ่ม นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ข้าราชการชั้นสูง กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้มักเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการซื้อเป็นของขวัญ ของฝาก หรือใช้ประดับตกแต่งบ้านเรือนแต่ผลิตภัณฑ์ก็เป็นสินค้าที่นอกเหนือจากความจำเป็นในชีวิตประจำวัน ทำให้การตัดสินใจซื้ออยากกว่าสินค้าอื่นๆ ดังนั้นคุณภาพและการสร้างแรงจูงใจในการซื้อจึงเป็นสิ่งจำเป็น

1.3 ปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยในการตัดสินใจซื้ออีกอย่างหนึ่งก็คือ บรรจุภัณฑ์ ซึ่งตัวบรรจุภัณฑ์จะเป็นตัวบอกรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ ส่งเสริม สนับสนุน สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับผลิตภัณฑ์และหน้าที่สำคัญคือการปกป้องผลิตภัณฑ์ เพื่อที่จะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ซื้อ และบรรจุภัณฑ์ยังช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์อีกด้วย

2. เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตรา สิธรา โดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย จากการศึกษาผู้วิจัยได้พบปัญหาของบรรจุภัณฑ์ ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน คือบรรจุภัณฑ์ไม่สามารถป้องกันตัวสินค้าได้ดีพอ ไม่มีความโดดเด่น และส่งเสริมการขายได้ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ดังนี้

2.1 เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้สามารถแสดงสินค้าได้ชัดเจนโดยการสร้างกราฟิกที่สามารถสื่อสารกับลูกค้าได้ เป็นการกระตุ้นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคอีกทางหนึ่ง โดยการเลือกใช้สีไทยโทน ที่จะทำให้ตัวบรรจุภัณฑ์สื่อถึงความเป็นได้อย่างชัดเจนที่สุด ในส่วนของลายกราฟิกใช้เป็นลายกราฟิกที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมไทยคือสามารถสื่อสารกับผู้บริโภคได้ชัดเจนและเข้าใจง่ายสื่อถึงความเป็นไทย ส่วนด้านในของบรรจุภัณฑ์ใช้เป็นสีแดงเพื่อทำให้ผลิตภัณฑ์ด้านในนั้นโดดเด่นสะดุดตาสามารถแสดงความประณีตของตัวผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี

2.2 ตั้งชื่อตราสินค้าให้เข้ากับตัวผลิตภัณฑ์เนื่องจากตัวผลิตภัณฑ์เป็นผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินที่มีความเป็นของมงคล ใช้ในงานพิธีมงคลต่างๆ จึงตั้งชื่อตราสินค้าให้มีความมงคลเปรียบเสมือนดินมงคล ชื่อตราสินค้า มาจากคำว่า “สิริ” ที่มีความหมายถึง ความสิริมงคล เป็นมิ่งขวัญมงคล และคำว่า “ธรา” ที่มีความหมายถึง ดิน เป็นคำที่เกิดจากการสร้างคำใหม่ คือ ตราสิธรา รูปแบบของตราสินค้าได้แนวคิดมาจาก ตัว S ในภาษาอังกฤษที่เป็นตัวพยัญชนะตัวแรกของคำว่า “สิริธรา” และรูปทรงของตราสินค้ายังเป็นรูปสามเหลี่ยมที่มาจากท่อนของรูปทรงข้าวต้มสามเหลี่ยมซึ่งเป็นบรรจุภัณฑ์ใบตองที่คนไทยสมัยก่อนนิยมใช้เป็นบรรจุภัณฑ์

2.3 ในด้านโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์ออกแบบมาเพื่อให้ปกป้องผลิตภัณฑ์ด้านใน โดยมีการออกแบบโครงสร้างที่ง่ายต่อการจัดจำหน่ายและการขนส่ง โดยแต่ละกล่องจะมีขนาดที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับขนาดของผลิตภัณฑ์ด้านใน ตัวบรรจุภัณฑ์มีช่องหน้าต่างเพื่อให้สามารถมองเห็นสินค้าด้านในได้ชัดเจนอีกทั้งยังสามารถเป็นแท่นแสดงสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ได้ในตัวด้วย ด้านหลังของบรรจุภัณฑ์จะเป็นการบ่งบอกข้อมูลของผลิตภัณฑ์นั้นๆซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมไทยอีกด้วย

อภิปรายผล

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธราโดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. สภาพทั่วไปของผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินมีความหลากหลาย เป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยมือ ที่ต้องใช้ความสามารถ ค่าชำนาญ ฝีมือ และทักษะด้านศิลปะอีกทั้งรูปแบบของผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่น่าสนใจ ตัวงานสามารถพัฒนาไปตามความสามารถและการสังเกตจากธรรมชาติของผู้ทำ ดังนั้นเกณฑ์การตั้งราคาผลิตภัณฑ์จึงมีราคาสูงเพราะเป็นผลมาจากความประณีตและความสวยงามของงานฝีมือ

1.1. สามารถใช้ประโยชน์ได้จากตัวผลิตภัณฑ์นั้นได้เลย ใช้เป็นของสะสม ของฝาก ของที่ระลึกและประดับตกแต่งบ้านเพื่อความสวยงามได้อีกด้วย

1.2. มีความหลากหลายของรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายมีให้ผู้บริโภคเลือกได้ตามความชอบ ทำให้ลูกค้าสามารถสั่งทำดอกไม้ประดิษฐ์จากดินได้ตามความชอบและตามความต้องการของตนเอง

2. ด้านบรรจุภัณฑ์ ผลการศึกษาพบว่าผู้บริโภคแต่ละคนมีความนิยมที่แตกต่างกันออกไป

2.1 ด้านความนิยม บรรจุภัณฑ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า ในกรณีผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน บรรจุภัณฑ์จะต้องสามารถดึงดูดและสร้างความประทับใจให้แก่ผู้บริโภคได้และต้องสามารถปกป้องผลิตภัณฑ์ด้านในเป็นอย่างดีไม่ทำให้ผลิตภัณฑ์ภายในเกิดความเสียหาย

2.2 การออกแบบบรรจุภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตราสิธราโดยใช้แนวคิดประเพณีและวัฒนธรรมไทย ตัวบรรจุภัณฑ์จะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงการสร้างความรู้จักรให้กับสินค้าและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภคมากขึ้น เป็นธุรกิจที่สามารถต่อยอดได้ในระดับประเทศอีกทั้งยังเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีไทยในตัวได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน มีคู่แข่งในตลาดสูง จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างเอกลักษณ์ให้เป็นที่จดจำบนตัวบรรจุภัณฑ์ให้ลูกค้าสามารถแยกแยะได้
2. บรรจุภัณฑ์ต้องเหมาะสมกับราคาของผลิตภัณฑ์เนื่องจากเป็นงานฝีมือและมีมูลค่าสูงและต้องสามารถช่วยส่งเสริมในด้านการขายด้วย
3. การพัฒนาและการออกแบบ ควรกำหนดแนวทางที่ชัดเจนและแน่นอนเพราะเป็นจุดที่สำคัญที่สุดของการวิจัย เพื่อกำหนดแนวทางในการออกแบบผลงานที่ดี
4. ขั้นตอนการทำบรรจุภัณฑ์ต้นแบบ มีกระบวนการที่ทำยากและซับซ้อนใช้ต้นทุนสูง ควรวางแผนระยะเวลาสำหรับการทำในขั้นตอนนี้ให้มาก เพราะขั้นตอนนี้ไม่ใช่เพียงแค่การทำให้ขึ้นมาเพียงอย่างเดียวแต่ต้องมีการปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและปรับแก้แบบ ถ้าไม่มีการวางแผนที่ดี ผลงานที่ออกมาจะไม่สมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้หรืออาจเสร็จไม่ทันตามกำหนดและเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไปจนเกินความจำเป็น



บรรณานุกรม

- จินต์จุฑา อีสริยภัทร์. (ม.ป.ป.). การออกแบบตราสินค้า. (1). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
 ชลูด นิมเสมอ. (2544). องค์ประกอบของศิลปะ. (6). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ถาวร สายสืบ. (2546). การประกอบภาพ. (1). พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
 เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. (2542). องค์ประกอบศิลป์ 1. (4). กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้า พรินติ้ง.
- ธัม วศินเกษม. (2549). การควบคุมคุณภาพการผลิตสิ่งพิมพ์การผลิตสิ่งพิมพ์. (1). กรุงเทพฯ:
 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- นพวรรณ หมั่นทรัพย์. (2539). ออกแบบเบื้องต้น. (1). เชียงใหม่: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
 วิทยาเขตภาคพายัพ เชียงใหม่.
- พาศนา ตันตลลักษณ์. (2526). หลักการออกแบบ. (1). กรุงเทพฯ: พัทักษ์อักษร.
- ภัทรภรณ์ จันทร์มณี. ประวัติที่มาของงานใบตอง. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2558,
 จาก <http://elearningcvc.freetzi.com/page1.php>
- ภาควิชาเทคโนโลยีการบรรจุ คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. การพิมพ์บรรจุภัณฑ์.
 สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2558, จาก [http:// www.dbale.com](http://www.dbale.com).
- ยัวร์ไพรด์ จำกัด. ดินสำหรับงานปั้น. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2558,
 จาก <http://craftpal.net/index.php>.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2527). ศิลปะร่วมสมัย. (1). กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สิทธิศักดิ์ ัญศรีสวัสดิ์กุล. (2529). ออกแบบลวดลาย. (2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมจิต หิรัญ. ดอกไม้ประดิษฐ์. สืบค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2558,
 จาก <http://flowerdesign.freetzi.com/page17.php>.
- อารี สุทธิพันธ์. (2521). การออกแบบ. (1). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อารี สุทธิพันธ์. (2527). การออกแบบ. (3). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ไอ & ไมค์ ฟลอร่า. เกล็ดความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ดอกไม้ดินญี่ปุ่น. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2558,
 จาก [http:// flowerhandmade.com/index.php](http://flowerhandmade.com/index.php).
- Anonymous. การเวก มงคลนามแห่งความหอมและความไพเราะ. สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2558,
 จาก <http://www.doctor.or.th/article/detail/3109>.
- Design-prt1330. การออกแบบกราฟิกสำหรับบรรจุภัณฑ์. สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2558,
 จาก <http://design-prt1330.exteen.com>.
- Food Network Solution. พัฒนาการของบรรจุภัณฑ์. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2558,
 จาก <http://www.foodnetworksolution.com>.
- Goldstein. (1968). The Art of Architecture. Publisher not identified.
- Google Sites. การออกแบบบรรจุภัณฑ์. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2558,
 จาก <https://sites.google.com/site/brrcuphantkxngkradas/home>.
- Kitzdesignstudio. การออกแบบ. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2558,
 จาก [http:// facebook.com/kajonsakdesign/posts/622858777792477](http://facebook.com/kajonsakdesign/posts/622858777792477).

Lori Siebert, Lisa Ballard. (1992). *Making a Good Layout (Graphic Design Basics)*.

Indiana University: North Light Books.

Maitland E. Graves. (1951). *The art of color and design*. University of Michigan:

McGraw-Hill.

Marjorie Elliott Bevin. (1994). *Design Through Discovery: An Introduction to Art*

and Design. University of Wisconsin – Madison: Harcourt Brace College

Publishers.

Package plus team. บรรจุภัณฑ์คืออะไร. สืบค้นเมื่อ 9 ธันวาคม 2558,

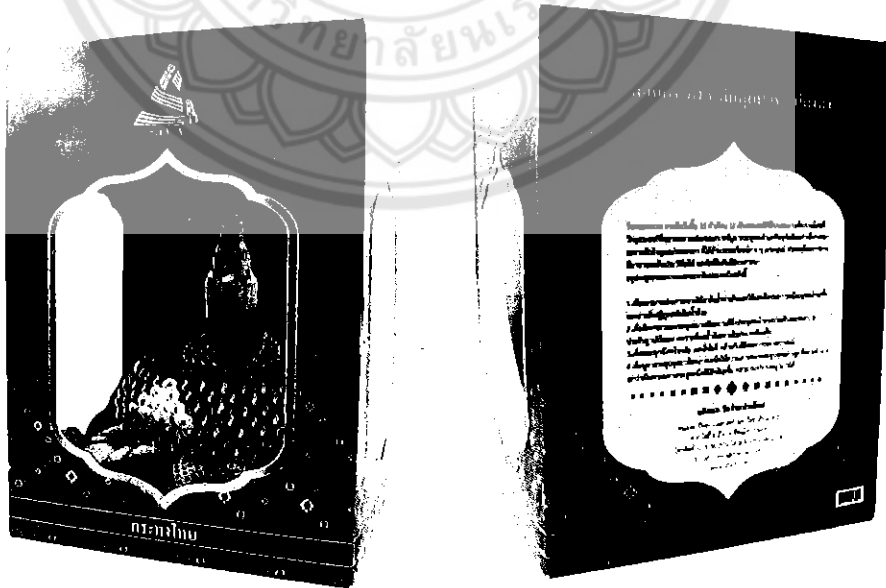
จาก <http://facebook.com/packageplus2014/posts>.







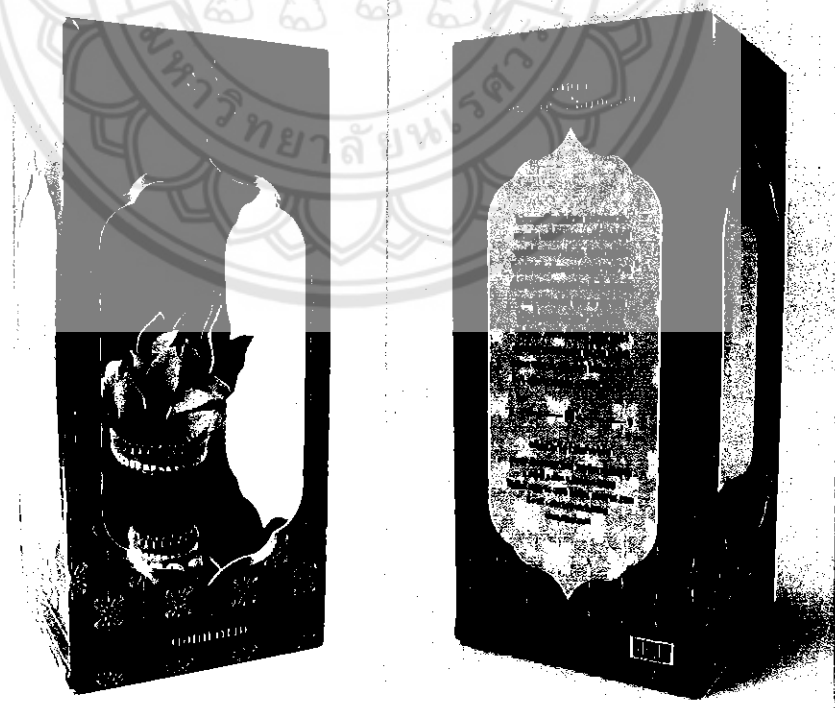
ภาพกล่องพวงมาลัยที่เสร็จสมบูรณ์



ภาพกล่องกระทงที่เสร็จสมบูรณ์



ภาพกล่องรูปเทียนแพที่เสร็จสมบูรณ์



ภาพกล่องดอกการเวกที่เสร็จสมบูรณ์



ภาพกล่องหมากพลูที่เสร็จสมบูรณ์

ภาพรวมจัดแสดงผลงาน